

Hæreticorum Catalogus.

CONRADI
SCHLÛSSELBUR-
GII, SS. THEOLOGIÆ

DOCTORIS ET PROFESSORIS,
ac in Ecclesiâ & Gymnasio Stralsundensi, in Po-
meraniâ, Superintendentis, omnium
nostri seculi Hæreticorum index
perspicuus, aliquot libris
comprehensus.

LIBER PRIMVS.

*IN DVO PRÆCIPVI HÆRETICI
recensentur, qui (à tempore reflorescentis & instaura-
te diuinitus cœlestis doctrina, ministerio Lu-
theri) in Ecclesiâ Dei extiterunt.*

*Additis & referendis ipsorum argumentis, cum al-
sertione veræ sententiæ, quam Catholi-
ca profitemur Ecclesia.*

LYTHERVS IN EPIST. AD GALAT.

*Maledicta sit chgritas, qua seruatur cum iacturâ doctrina
fides, cui omnia cedere debent; Charitas,
Apostolus, Angelus è calo.*

FRANCOFVRTI

Excusis typis Ioannis Saurij, impensis Petri Kopffij.

M. D. XCVI.

NOBILI ET
PRÆSTANTI VI-
RO, VIRTUTE EXIMIA,
ERUDITIONE EGREGIA, ET
singulari humanitate conspicuo, Dn. HENRI-
CO SCHRÖTERO, Dantiscanæ vrbis cele-
berrimæ, patricio & ciui primario,
Domino suo affini co-
lendo.

NOBILIS & præstantissime
vir, amice & affinis, summa
animi obseruantia colende,
nullum mihi dubium est, tibi
non ignotum esse, multos huius seculi fi-
lios, in schola Epicureorum educatos, præ
magna sapientia somniare, falsa tantum
dogmata esse redarguenda, non autem
Duxios ipsos & errorum Magistros, præ-
cipuè adhuc superstites, & in aliqua existi-
matione constitutos, condemnatoria vir-
gula feriendos esse. Verùm eiusmodi ho-
mines nasutos longè errare, Spiritum san-

P R Æ F A T I O.

Etum reformare, Deoq; in ipsum os, maximum nefariam imponere, linguamque, eius limare velle, nos sæpè, ex ore sacerdotum, viri optimi, & de Ecclesia Iesu Christi præclare meriti, Dn. Doctoris Iohannis VVigandi, Episcopi Pomezaniensis, affinis mei colendi, audiuisse, nōsti. Necesse igitur est, exponere rationes aliquot, cur necesse sit, errorum grassantium patronos, sine omni prosopolepsia, taxandos & condemnandos esse. Etsi autem causæ plurimæ, quare falsi Doctores, publicè falsa docentes & scribes, ac defendentes pertinaciter, nominatim ac publicè arguendi & iudicandi sint, commemorari possunt: attamen nos, breuitati studentes, & captui simpliciorum nos accommodantes, paucas & potissimas saltem recitabimus, ex quibus iudicium de reliquis fieri potest.

Prima ratio, cur in Ecclesia Iesu Christi, errorum grassantium specialis condemnatio, sine omni prosopolepsia, non intermitteri debeat, hæc est.

Matth. 7. filius Dei inquit: *Caute vobis à Pseudoprophetis.* Ignoti autem nulla est cupido, appetitio, aut fuga, vt dicitur:

Ignor.

P R Æ F A T I O.

Ignori nulla cupido. Omnis enim affectus oritur à notitia, monstrante obiectum, siue bonum, siue malum. Vt enim visio non fit sine medio perspicuo, sic nullus in corde existit affectus, si non accedat cognitio monstratrix obiecti. Ergò necesse est *digito monstrari, & dicitur hic est.*

II. Matth. 16. dicitur: *Caute à fermento Phariseorum.* Non contentus est Christus generali admonitione, de fugiendis falsis doctrinis: sed digitum intendit ad ipsos falsos Doctores, & aliàs sæpè nominatim inuehitur in Phariseos, qui corrumpebant doctrinam de lege, de sacrificijs, & de Messia, vt Matth. 23. *Va vobis Scribae & Pharisei.* Quod si Christus voluisset effugere periculum, tantum in genere dixisset: *Va vobis, qui scriitis falsa dogmata, contraria Legi & Evangelio.* Hæc generalitas nequaquam offendisset Phariseos, nec Christo tantam molem periculorum imposuisset. Ita enim differuissent Pharisei: *Ad nos non pertinent hæc fulmina condemnationis; sed ad alios, qui non tenent ordinariam gubernationem, sed, vt priuati homines seditiosè tumultuantur, & Ecclesiam perturbant.* Ita hoc tempore non offenduntur Papi-

PRÆFATIO.

stæ, generalibus condemnationibus Antichristi & Pseudoprophetarum, contra quos & ipsi clamitant. Sed hoc est *νεῖδος*: *An Papa sit Antichristus? An Sacrificuli & Monachi sint Pseudopropheta, & seruuli Antichristi?* Quod autem de Papistis verè dicitur, hoc eodem modo ad cæteras sectas accommodari potest.

III. Elias difertè & nominatim taxat idolum Baäl. 3. Reg. 18. *Vsquequo claudicatis in duas partes, si Dominus est Deus, sequimini eum. Si autem Baal, sequimini illum.* Omnis autem hæresis est Idololatria. Ergò, sicut idola, & autores idolorum, sic hærefes & hæretici, non tantùm in genere, sed multò magis in specie accusandi & damnandi sunt. Sic alij Prophetæ, suæ ætatis idola accusarunt, vt Oseas vitulos Bethel, & Ieremias idolū Moloch & Melecheth. Multùm enim interest, inter propositionem particularem & singularem. Nam particularis latè vagatur, & est cothurnus, vtrique pedi aptus. At verò singularis vocat Scapham, Scapham, & recto cursu arcem causæ inuadit.

IIII. Paulus nominatim accusat Heriogenem & Philetum, negantes resurrectionem

PRÆFATIO.

ctionem mortuorum. Augustinus nominat suæ ætatis hæreticos, vt Arianos, Manichæos, Pelagianos & Donatistas. Nam, sine mentione authoris dogmata dammare, est cum lauis luctari, & Andabatarum more pugnare, vel cum Idæis Platoniciis rixari, & est reuera *Συναμαχία*, perinde ac si quis cum sua vmbra pugnet.

V. Necessè est in certaminibus Ecclesiasticis scire, qui & quales, & vbi sint Antagonistæ, & qui, qualésve sint Synergistæ seu Manipulares. Nemo enim potest ignoto, aut nondum satis cognito manipulari, corpus & arma in acie iungere. Vt igitur debemus esse socij omnium timentium Dominum, & custodientiū omnia mandata Dei, iuxta Psalm. 119. Ità perfectò odio odisse debemus, non solum apertos hostes, à quibus minus periculi impendet; sed etiam falsos fratres & Hypocritas, colludentes cum autoribus impiarū sectarum, & quærentes, prætextu tranquillitatis & concordie, fucosas conciliationes, vt Psalm. 26. dicitur: *Non sedì cum viris vanis, & cum dolosis non conuersabor.*

VI. 2. Tim. 4. *Insta oportunè & importunè.* Ergò, ad nullum tempus alligata est

P R Æ F A T I O.

repræhensio prauarum opinionū, & cultuum pugnantium cum verbo Dei.

VII. Totum caput 2. ad Gal. diligenter expendatur & consideretur, quid sit mergi in simulationem, & non recto pede ingredi in veritate Euangelij.

VIII. Nostra nauis in hac deliberatione vehitur intra duos scōpulos, quorum alter est Schisma, alter Hypocrisis. Si segregabimus nos ab aliis, qui volunt in specie damnari hæreses & sectas, nominabimur Schismatici, & autores publicarum discordiarum. Sin autem seruiamus foro, & amicis gratificabimur, vt effugiamus periculum, inuretur nobis turpissima nota Hypocriseos, quæ non admonet errantes & peccantes, sed iniuste impœnitentiam & pertinaciam falforū fratrum confirmat. Deniq; non dubium est, domesticum bellum, non leue, nobis paratum esse, si non fecerimus, quod in tali casu faciendum est. Iam comparetur falsa criminatio, quæ nos deformat titulo Schismatici, cum accusatione Hypocriseos; & bellum externū, sine iustis causis illatum; cum domestico, quod excitare poterit non solum foris pugnas, sed etiā intus pavores

P R Æ F A T I O.

uores. Haud dubiè enim à nostris proditores veritatis nominabimur, si cum Hypocritis, quærentibus errorum palliationem, non nominatis personis, colludemus.

IX. Gal. 2. *Si quæ destruxi, iterum aedifico, prauaricatorem meipsum constituo.* Nos verò hæctenus publicè in templis & scholis, imò & in scriptis nostris, quæ extant, sine ambagibus speciatim condēnauius dogmata & errores, Osiandri, Philippi, Victorini, Maioris, Pfeffingeri, Cinglij, Caluini, Crellij, & multorum aliorum. Ergò, si hoc tempore politica consilia nō aperitis tibiis canemus, iure & meritò prauaricatores, collusores, hypocritæ, arundines, Eceboli, &c. appellabimur. Imò etiam *θεγανδελια* nobis obijcietur, quod domi simus leones, foris vulpeculæ, cerui, lepores.

X. In libris Regum aliquot reges laudantur, cum exceptione ista: *Excelsa non sustulit.* Quo significatur, præstitisse eos aliquid in repurganda Ecclesia, sed non integrè fecisse suum officium. Ità nos pugnantes cum idolo Romano, & non speciatim damnantes alias sectas, iam pridem

PRÆFATIO.

damnatas nostris & aliorū piorum scriptis, relinquemus in Ecclesia excelsa.

XI. Nota est Oſij, Episcopi Cordubensis, historia, qui cothurnum Arianum stulta opinione tranquillitatis, approbavit. De hoc Hilarius asperè queritur, eiq; non solam imprudentiam, sed etiam leuitatem tribuit. Et Dn. Philip. in quadam declamatione his verbis Oſium condemnat: *Dolebat, à se proditam esse veritatem, perturbatum Spiritum sanctum in piis, & confirmatos hostium furores.* Cum enim Hæretici eius auctoritatem allegarunt, Ecclesiæ in multis regionibus perturbatæ sunt. Hoc exemplo commonefacti, discant Generalistæ, qua ratione concordia facienda & tuenda sit, ne videamur *κακῶ κακὰ ἰάδου*. Si enim propter vnius vocis ambiguitatem Oſius à Doctoribus Ecclesiæ condemnatur, quid de nobis futurum esse putamus, si non fecerimus officium, quod in hoc casu confessionis Ecclesia à nobis postulat?

XII. In veteri Ecclesia semper autores cum erroribus damnati sunt, vt in Synodo Constantinopolitana sexta, Centur. 6. cap. 9. videre est, vbi hæc habentur

ver-

PRÆFATIO.

verba: *Si quis non anathematizat Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarium, Nestorium, Eutychen, & Origenem, cum impiis eorum conscriptis, & alios omnes hæreticos, qui condemnati sunt ab Ecclesia, & eos, qui similia predictis hæreticis sapiunt, & in sua impietate permanserunt & permanent, talis anathema sit.*

Ex hoc anathematismo sic concludo, contra omnes Generalistas & Epicureos incrustatores:

Quicumq; non nominatim Hæreticos, ab Ecclesia condemnatos, & tales quidem, qui in erroribus suis permanserunt, & permanent, fulmine anathematis ferit, vel in specie taxat, est anathema.

Sed Generalistæ, nolentes Victorinum, Philippum, Maiorem, Aleſium, Caluinum, Bezam, & alios in errore permanentes, in specie nominari, non anathematizant eos: Ergo, ipsimet sunt anathema.

XIII. In Ecclesia primitiua laudati sunt, qui in semel agnita & professa veritate permanserunt, ita, vt ne syllabā quidem vnā, in Synodis vel colloquiis positam, ex Verbo Dei, largiri vellent aduersariis: contra verò imprudentes & leues habiti sunt, qui à veræ doctrinæ propugnatione,

P R Æ F A T I O.

*vel in una vocula, discesserunt, ut ex historia
Osj apparet.*

*Ergo & nostri temporis Theologi, discedentes
à pristinis libris, concionibus, & sententia per
multos annos ab iisdem defensa, in colloquiis, in
prælectionibus, sunt imprudentes & leues.*

Antecedens probatur ex verbis Cyril-
li epistola 28. *Non ferimus autem, ut illo pa-
cto concutiatur à quoquam fides illa, aut Symbo-
lum fidei, à S. Patribus in Nicæa olim congre-
gatis, determinatum. Neque nobis etiam, nec
aliis permittimus, ut aliquid positorum ibi ver-
borum alteretur, aut VNA SALTEM SYLLA-
BA diuaticetur, memores eius, qui dixit: Ter-
minos antiquos, quos patres tui posuerunt, ne
transferas. Non enim ipsi locuti sunt, sed spiri-
tus Dei ac Patris. Basilius Magnus: Pij &
grauēs viri, qui rectè instituti sunt, in verbo
Dei, constantiores sunt, quàm ut syllabam ali-
quam de diuinis literis negent, vel corrumpi si-
nant, sed potius, si contingat, etiam omnes mor-
tis species amplectuntur.*

Hic audis, quod ne syllabam aliquam
negârint, vel corrumpi passi sint pij & gra-
ues viri, in Ecclesia Dei, præsertim, vbi
anteà ex verbo Dei aliquid rectè posue-
runt vel docuerunt. Non est igitur grauis
& pij

P R Æ F A T I O.

& pij Theologi officium, illa recantare, &
ab iis discedere, quæ antea in colloquijs, in
scriptis publicis, in concionibus, in lecti-
onibus, propalàm docuit.

XIIII. Hac ratione deducuntur in
omnium odium, in extrema pericula, &
in contemptum, omnes illi, qui hactenus
corruptelis restiterunt, ac etiamnum re-
sistunt, disertè patronos ipsos errorū con-
demnantes; quia politici clamabunt, illos
affectibus indulsisse, & odio aliorum flagrasse,
quos taxârint hactenus; & iam hoc inde con-
uinci, quod cogantur tacere. Quia, si rectè fice-
rint, tum in nullius hominis, imò ne angeli qui-
dem gratiam esse tacendum. Si verò impiè fece-
rint, nominando hæreticos cum erroribus, tum
coràm tota Ecclesia hoc reuocandum, si quidem
publicè coràm Ecclesia hæreticos nominatim pro-
clamârint, & quidem sapiissimè, ut in precibus
etiam catalogum errorum cum hæreticis recitâ-
rint.

XV. Quia hac ratione ipse Spiritus
sanctus & verbum Dei, arguens corru-
ptores cum erroribus, mendacij arguitur,
& reicitur. Quod cum fiat à scientibus &
præmonitis, peccatum est in Spiritu san-
ctum, quod (teste Christo) est omniū pec-

P R Æ F A T I O.

catorum maximū & grauissimū. Non enim hominum, sed Dei opus est, hereticorum & errorū refutatio & condemnatio.

XVI. Quia ingens scandalum datur, & tetra ignominia multis Scholis, ac regionibus & ciuitatibus, aspergitur. Dicent enim passim, nos diuersissima, imò & contraria, sentire & declamitare.

Antea in Colloquio VVormaciensi, anno 57. acerrimè Principes flagitarunt, damnationem Adiaphorismi, & Maiorismi, Osiandrismi, Caluinismi. In Colloquio Aldenburghensi, autores errorū cum erroribus sunt condemnati: nec ibi tantū posita est Thesis & antithesis, sed & hypothesis, & addita est specialis errorū condemnatio. Præterea multe extant confessiones & scripta nostrorum, ubi ex verbo Dei monstratum est, peccata & errores non tantū in abstracto, sed etiam in concreto, taxari debere, & personas cum erroribus condemnandas, si non respiciant. Vide librum Wig. veni & transi. Vide eius clauem. Item, Colloquiū Aldenburghense, eius Postillam, & alia eius scripta polemica, & didactica multa.

Vide

P R Æ F A T I O.

Vide Heshusij scriptū verè pium & neruosum, contra Infernale, & re & nomine, mandatum. Item, Confessionem Schönburgensem, Austriacam, Confutationes Ducum Saxoniae, Confessiones Saxonicarum Ecclesiarū contra Maiorem, Confessionem Augustanam, vbi multi hæretici nominantur, ante aliquot secula mortui.

O B I E C T I O.

Distinguendi sunt errores à personis ipsis.

Respondeo: Spiritus sanctus non est tam acutus iudex in obseruando hoc discrimine, vt Epicurei Generalistæ, quia is simpliciter iubet, eos ipsos esse anathema, qui falsa docent, non tantū eorum prauas sententias. Iubet etiam Spiritus sanctus, vt nos separemus ab omni fratre, inordinate ambulante. Quod si in erroribus obseruari debet, multo certè magis in doctrinae falsitate. Vnde D. VVig. rectè dixit Ienæ, in concione An. 1570. 23. April. *Errores non tantū in abstracto, sed etiam in concreto sunt taxandi, id est, non tantū errores sunt taxandi, sed etiam autores errorum, quia Spiritus sanctus plerunque adiungit personarum mentionem: ut, Caute vobis*

PRÆFATIO.

à Pseudoprophetis, non à Prophetijs, dicit. Item, Oves meæ vocem meam audiunt, mercenarium fugiunt. Cauete vobis à fermento Pharisæorum. Item, Paulus nominatim taxauit Alexandrum, Hymenæum, Phigellum, Philetum. Item, nec in Politicis vsitatum est, ut vitia in abstracto puniantur. Non enim furta, sed fures ipsi puniuntur. Deridendus est, qui velit scelerata, non sceleratos punire. Hactenus VVigandus.

Idem Wig. in seinem Bedencken / von D. Jacobs Conciliation / der da auch dazumal an die specialem errorum condemnationem nicht wolte.

Es ist auch diß zu mercken / vnd wol zu erwegen / daß die H. Schrift / weñ sie von falschen Lehrern zu vrtheilen vnd zu meiden vnterrichtet / viel mehr das concretum, das ist / beydes den Lehrer vnnnd die Lehre zusammen fasset / als eines nur insonderheit. Als Christus spricht / Sehet euch für / für den falschen Propheten. Item, Einem frembden folgen sie nicht nach. Item Paulus, Die Widersprecher widerleget: wer anders lehret / sey verfluchet. Iohan. Wer diese Lehre nicht bringet / den grüßet nicht. In diesen vnd

PRÆFATIO.

vnd dergleichen Sprüchen wird angezeigt / daß man nicht alleine die falsche Lehr vrtheilen / verwerffen / vnd meiden sol / sondern auch die / welche dieselben vertheidigen vnnnd außbreiten. S. Paulus nennet auch etliche fein mit Namen / daß nicht alleine die gegenwertige / sondern auch nachfolgende ihre Namen wissen vnnnd kennen möchten / als Hymenæum / Phigellum / Alexandrum / Hermogenem / Demam. S. Johannes nennet Diotryphen / 3. Joh. Die Christliche Kirche hat zu allen zeiten in Synodis, vnd in ihren andern Schriffteñ diese Ordnung gehalten / Erstlich / die reine Göttliche Warheit erkant vnd bekant / Darnach falsche Lehr insonderheit vnd außdrücklich verworffen vnd verdampft / vnnnd darneben die Anfänger vnnnd Vertheidiger der falschen Lehr mit Namen verzeichnet. Daher man in der Vätter Schriffteñ die Namen der falschen Lehrer noch heutiges Tages liest. Ibidem ponit exemplum, de moneta adulterina, & de abiurato hoste. Hactenus iterum VVigandus.

P R A E F A T I O.

CENSURA D. CHYTRÆI,
ET ALIORVM MEGAPOLEN-
sium Theologorum, missa ad Ducem Megapo-
lensem, eo tempore, cū disputaretur de
Lüneburgico mandato, Anno 62.

28. August. Gūsthruij.

Es ist Gottes unwandelbarer Wille vnd
Befehl / daß alle newe Prediger vnnnd Dies-
ner Christi / nicht alleine die wahre Lehre in
gemein / recht vnd unverfälschet / fleissig pre-
digen / sondern auch die falschen irigen Lehr-
ten widerlegen vnnnd verwerffen sollen / vnd
ihre Zuhörer für den falschen Lehrern vnnnd
Verführern warnen / vnd den Wolff / so im
Schaffsteynde vnter sie eynschleichet / mit
Namen vnnnd Fingern zeigen / daß sich die
Schäfflein für ihm hüten / vñ demselben ent-
fliehen können. Tit. 1. Ein Prediger sol
feste halten ob dem Wort / das gewiß ist /
vnnnd lehren kan / auff daß er mächtig sey
zu ermahnen / durch die heylsame Lehr / vñ
zu straffen die Widerspracher. Actor. 20.
Habet acht auff euch. Matth. 7. Sehet
euch für. Sol man nun die Schäfflein
trewlich für falschen Lehrern vnnnd Wolfften /
die in Schaffsteyndern eynerschleichen /
warnen / so muß man ja den Wolff nennen /
vnd

P R A E F A T I O.

vnd gleich mit Fingern auff ihn deuten / daß
man sich für dem Wolffe hüten kan. Wie
S. Paulus die falschen Lehrer / Hymenae-
um vnd Philetum / Item / Alexandrum vnd
Hymenaeum / mit Namen straffet vnd cons-
demniret. 2. Tim. 2. 1. Tim. 1. Item / Her-
mogenem vnd Phigellum. 2. Tim. 1. Item /
Alexandrum Sabrum / 2. Tim. 4. Also strafs-
et der Prophet Amos / cap. 7. den Hohen-
priester Amasiam mit Namen. Hieremias
29. warnet die Jüden in Babylon mit Na-
men / daß sie sich für den falschen Propheten
Achab / vnd Zedechia hüten sollen. Johannes
Bapt. straffet die Phariseer / vnd Herodem
mit Namen : vnd spricht Chrysostomus / daß
solches in Gegenwertigkeit des Volcks ge-
schehen sey. Wie er auch Matth. 3. die Pha-
riseer öffentlich anredet. Ihr Ottergezicht.
Christus spricht Matth. 16. Sehet euch für
für dem Sawerteig der Phariseer vnd Her-
rodias. S. Paulus Rom. 16. Ich ermahne
euch / lieben Brüder / daß ihr auff sehet auff
die jenigen / die Zertrennung vnnnd Ergern-
uß anrichten / neben der Lehr / die ihr ge-
lehret habt / vnnnd weicher von denselbi-
gen / Denn solche durch süße Wort vnnnd
prachtige Reden die unschuldige Herzen

verführen. Es ist aber unmöglich/ daß sich einfältige Herzen für den irigen Lehrern/die so prächtige vnnnd süsse Wort führen/ fürsetzen/ wenn man sie nicht mit Namen anzeigt.

Ibidem.

Diemeil die Irthumb der Widertäufer/der Sacramentschwärmer/ Schweneckfeldij/ Osiandri/ Etancari/ vnd der andern. Item/ Memnonis/ Simonis/ Davidis/ Georgij/ die sie entweder durch den Druck/ oder sonst öffentlich außgebreitet haben/ wider Gottes Wort streitten/ so ist es recht/ daß trewe Prediger nicht stumme Hunde seyn/ sondern sollen freudig vnd getrost die falsche Lehr vnnnd Lehrer auch mit Namen straffen/ vnnnd ihre falsche Lehre widerlegen vnnnd verdammen/ vnnnd ihre Zuhörer für den Verführern warnen/ vnnnd iren Zuhörern den Wolff/ so im Schaffstende vnter sie eynschleicht/ mit Namen vnnnd mit Fingern zeigen/ daß sie sich für ihm hüten/ vnnnd demselben entfliehen können.

Ibidem.

Wann die Reher ihre Irthumb öffentlich in den Druck an den Tag geben/ darauß sie ihres Irthumbs können vberzeuget wer-

werden/ vnnnd viel Leute durch ihre Lehr vnnnd Bücher vergifften/ so müssen sie auch öffentlich gestraffet/ vnnnd die Zuhörer für ihnen gewarnet werden. 1. Tim. 5. Die da sündigen/ &c. Also sind die Irthumb vnnnd Verfälschung der reinen Lehr/ so nach dem *Interim* in vnseren Kirchen eyngerissen/ vnnnd von D. Epino seligen/vñ andern getrewen Lehrern gestraffet vnnnd widerlegt sind/in öffentlichen Handlungen/vnnnd darnach in öffentlichen gedruckten Schrifften/ als in *Actis Synodici*, in *Maioris* Buch/wider den Ambßdorff/ vnnnd andern/ öffentlich an den Tag gegeben. Darumb sie D. Epinus vnnnd andere trewe vnnnd beständige dieser Sächsischen Kirchen Lehrer gestraffet/ vnnnd ihre Zuhörer mit öffentlichen Gegenschrifften dafür gewarnet haben. Wenn aber einer für seine Person allein geizet/ vnnnd die falsche Lehr nit öffentlich außgeuffet/ als denn/ wenn der Irthumb/ oder die Sünde nicht öffentlich/ oder *notorium* ist/ so muß die heimliche Vermahnung/ da Christus von saget/ fürhergehen. Aber/ wenn einer seinen Irthumb nicht beschelt/ sondern öffentlich in der Predigt/ oder durch Schrifften außgeuffet/ so ist einem jeglichen Christen/ vnnnd sonderlich den

Predigern befohlen / daß sie die Irthumb straffen / vnd die Zuhörer für den irigen falschen Lehrern warnen.

Ibidem.

Wenn man darin williget / daß man niche sol in specie die Irthumb straffen mit den Personen / so folget diß darauß / daß man das mit alle Christliche nötige vnd heylsame *confessiones* dieser Nider Sächsischen Kirchen / (darin sie / von dem *Interim* an / die Irthumb vnd Verfälschung der *Abdiaphoristen* / *Osiandri*, *Maiores*, *Caluini*, vnd anderer / öffentlich widerleget vnd verdampt haben) als ein vnzeitiges vnd vngbüliches Schelten vnd Lästern / vnd vnbillige Verdammung sonderbarer Personen vnd ganzer Vniuersitetes / widerumb muß verdammen vnd Lügen straffen. Denn wer dieses bewilliget / daß man die deutliche vnd namhaftige condemnation der Secten nicht öffentlich treibet / der verdampft hiemit alle dieser Sächsischen Kirchen gemeinenützliche Bekänntniß vnd Schriffen / darin sie eben diese Secten widerleget vnd condemniret haben: Welche Gottlose Leichtfertigkeit keinem frommen Manne / wil geschweigen / einem getrewen Predigern / anzumuthen ist. Hactenus illi.

In Confessione Gratzenf, fol. 1. & 2.

Diß ist das eygentliche Ampt der rechtschaffenen Lehrer / nicht allein die Warheit mit allem fleiß rein vnd gründlich ihren Gemeinden fürzutragen / sondern auch die einfältigen Herzen für den Irgeistern / die gemeintlich prächtige vnd süße Wort führen können / mit allem ernst angreifen / sie mit Namen anzeigen / mit Fingern auff sie deuten / vnd für ihren Büchern warnen. Denn weit nicht jederman des Verstands ist / daß er alsbald die Geister prüfen vnd richten / vnd die schädliche giffrige Lehre / unter den süßen Worten bedeket / kan mercken / dawil warlich den Lehrern gebühren / dieselbige öffentlich anzuzeigen / zu widerlegen / vnd jederman dafür zu warnen. Ist demnach keines wegs wider Gottes Wort / falsche Lehr vnd Lehrer (die man mit ihren öffentlichen gedruckten Schriffen vberzeugen kan / daß sie irige / schädliche / verführische / vnd Gotteslästerliche Lehre / zu ver hinderung der Ehre Gottes / vnd zu vieler Leute Seelen Heyl vnd Seligkeit / vnter das Volck gesprenget vnd außgeschüttet haben) namhaftig straffen / bekannt machen / dafür warnen / sie richten / vrtheilen / verbannen / verfluchen vnd ver-

P R Æ F A T I O.

dammen. Denn in Religions Sachen vnd Streiten muß man wissen / wer vnd wo falsche Lehrer seyn / daß man sich könne für ihnen hüten/welches nicht geschehen kan/wenn wir sie nicht kennen. Vnd wie wir vns zu denen halten sollen/die Gott fürchten/ vnd sein Gebott halten / Psalm. 119. Also sollen wir auch von Herzen hassen / nicht allein die offentlich bekannten Feinde / die vns weniger schaden können / sondern auch die falschen Brüder vnd Heuchler/ bey denen man nit sitzen/noch gemeinschafft haben sol. Psal. 26.

SIMILE, QVO PHILIPPVS

vitur, in 7. cap. Matth. annotationibus editis à M. Froschelio.

Quemadmodum periti ac fidelis est medici, egrotos vtrumque monere, videlicet, & quibus cibus atque remedijs vrendum sit, & à quo genere cibi atque potionis abstinendum; Veluti, si quis febricitans, magnos æstus sentiat, ei solet interdici, vt omnino vinum fugiat: Ita necesse est, fidelem ministrum vtrumque præstare, id est; Non tantum veram doctrinam simpliciter ac fideliter proponere, sed etiam adiungere reprehensiones falsorum dogma-

P R Æ F A T I O.

dogmatum, vt auditores errores agnitos fugere & execrari possint.

Amplius.

Quemadmodum autè medici, ægrotos, herbas venatas ignoranti, nominatim eas prohibent, ne eas vsurpet; Ita etiam Doctores Ecclesiæ nominatim corruptelistas debent indicare, vt alij eos agnitos fugiant, id quod sine nominatione perforarum in concionibus & scriptis fieri nequit. Et si hoc non fiat, animi auditorum semper in dubio relinquentur, ambigentes, quinam sint illi, qui hos & illos errores sparserunt. Darumb sol man sie nen nen/vnd dem Kinde einen Namen geben.

Præterea, cùm rectè dictum sit ab Erasmo, *Nullum venenum præsentius esse libro malo*: Quos, quæso, per Deum immortalem, libros venenatos fugere possunt lectores, si non autores & libri in specie nominentur, additis erroribus eorundem, & condemnentur,

Philippus.

Generalitates & ambiguitates semper in Ecclesia Dei pariunt maiora & nona certamina.

O B I E C T I O N E S.

Realia à personalibus sunt semouenda.

P R Æ F A T I O.

Respondeo: Sacræ literæ vtrumque complectuntur. *Cauete*, inquit Dominus, *Pseudopphetas*. Audis personas cum dogmatibus. *Oves meæ alienum non audiunt: alienum*, inquit, hoc est, non tantum dogma, sed etiam Doctorem. *Si quis aliud Euangelium docuerit*: Audis, *Si quis*, de persona dicit. Item *dogma aliud*, nempe Euangelium. Sic mirando Dei iudicio, concretum, non abstractum solummodo, vrgent Sacræ literæ, personas etiam nominant. Et in scriptis Doctorum Ecclesiæ, nomina cum doctrinis falsis leguntur. Ac noster Lutherus eandem rationem obseruauit. Præterea ex hac distinctione multa nunc mala ingruunt, quia quidam astute inquit, *Se realia à personalibus*, contra manifestam experientiam, *seiuungere*, & sic errores ipsos quoque excusant & palliant. Nec satis est, quod authores & patroni falsorum dogmatum dicunt, *Esie gestehens nicht*. Nam libri impressi extant, verba sunt manifesta. Nullus iudex contentus est, si fur neget furtum, sed probationibus cōuincit improbè mentientem furem. Iam verò libri illi typis diuulgati, præbent euidentissimas probationes. Hic locum

P R Æ F A T I O.

locum habeat: *Qualem te inuenio, talem te iudico*. Vulgò dici solet: Wenn es dem Diebe kompt zum Eyde / vñnd dem Wolfe zur Heyde / so kommen sie beyde darvon. Facilem esse compositionem, si Theoria & ius ipsum, quod videlicet, & quomodo fieri debeat, spectetur, certum est: sed quod ad Praxin, difficultas longè maxima sese offert, historia vniuersa Ecclesiæ Christi id probante. Qui non vult credere, experietur.

O B I E C T I O II.

In Luneburgicis articulis non est facta specifica errorum condemnatio.

Respondeo: Facta est, quia ibi diferte condemnantur Anabaptistæ, Schvvencofeldistæ, Seructiani, Osiandristæ, Maioristæ, Sacramentarij, Adiaphoristæ, Synergistæ. Quod autem personæ ipsæ hic delineatæ sint, satis superq; testati sunt aduersarij, & illorum applausores, vt ex subscriptione Magdeburgica notum est. Item, ex epistola Cracoui ad Kittelium, anno 62. scripta. Verba eius hæc sunt: *Vnum ex te quero, nūm tu istam colluuiem aliquot indoctorum Diaconorum, ac verè obscurorum virorum, eos esse censeas, qui tot passim*

PRÆFATIO.

viris, doctrina, pietate & innocentia vita præstantibus, dogmata præscribere, vel pio honestoq; prætextu, ἀνασκευάζειν καὶ ἀποδείξειν quoslibet vel debeant, vel possint, &c. Inde apparet, quod ex Lüneburgicis articulis non possit probari incrustatio Generalistarum, de non speciali condemnatione errorum.

OBIECTIO III.

In corpore doctrinae Prutenico non extat specialis condemnatio corruptelistarum.

Respondeo: Scio, authores corporis Doctrinae sese excusasse, quod haberint teneræ & lactescentis Ecclesiæ rationem, proptereaq; ab initio abstinuerint à personalibus. Verum ingenuè fateor, mihi istam excusationem non satisfacere, & dico, rectè fuisse oppugnatum propterea corpus Doctrinae à quibusdam, sicut peculiari scripto demonstrari potest, quod ego habeo. Etiam à posteriori videmus, quod sit res mali exempli, hypothesin in Confessionibus omittere, cum à Generalistis trahatur Prutenica Confessio in exemplum.

Et, si exemplis certari libet, cur non contrarium inde statuimus, sic concludentes?

PRÆFATIO.

dentest In der Augspurgischen Confession werden allerley Secten / sampt den Personen / mit Namen vnnnd öffentlich verdampft Vnd sollen sich nach der Confession alle andere richten. Ergo, so solle man in gleichen Confessionibus auch auff die specialem Corruptelistarum condemnationem gehen.

OBIECTIO ALIA.

In dem Aldenburgischen Colloquio hat man mit den Personen zuthun gehabt. *Hic verò est alia res. Hic tantum errores refutantur.*

Respondeo cum D. VVigando in prælectionibus Esaïæ, in Tractatu de reprehensionibus: *Verbum Dei* (ait) *non tantum mandat, ut falsa doctrina arguantur, sed etiam persona ipsa, quamdiu tuentur falsa dogmata, quia sacra litera plerumque concretum completuntur.* Matth. 7. *Attendite à Pseudoprophetis.* Hæc sententia continet mādatum, quod omnes pastores debeant non tantum falsos doctores vitare, sed etiam mōstrare auditoribus. Ioan. 10. *Oves mee vocem meam audiunt, & alienum non sequuntur;* nominat concretum Ioannes: *Si quis non affert doctrinam, &c. non AVE ei dixerit,*

P R Æ F A T I O.

Ec. Galat. i. *Si quis aliud, &c.* hic nominat personam vel concretum. Huc pertinent exempla Doctorem Ecclesiæ Dei, decreta Synodorum, & sententiæ rectè docentium in Ecclesia Dei.

A L I A.

Sed iam tantum volumus consulere posteritati, & Ecclesiis tranquillitatem reddere.

Respondeo: Hac ratione non reddetur Ecclesiæ Christi pax & concordia, nec consulitur posteritati. Nam ex generalitatibus, amnestiis, & conciliationibus noua & maiora certamina existunt: Si volumus concordiam in Domino constituere, & posteritati consulere, tum oportet hanc viam insistere, quam verbum Dei & Ecclesia nobis præscribit: nimirum, vt primum ponatur Thesis de controuersis articulis, idq; verbis sumptis ex fontibus verbi Dei, testimoniis Ecclesiæ purioris, & scriptis Lutheri. Deinde subiungatur Antithesis, siue Negatiua. Hic disertè & neruose reiiciantur omnia falsa dogmata, sine omni palliatione & *ωρεσπολησις*. Tertiò, addatur Hypothesis, indicatis authoribus corruptelarum, monstratis libris, in quibus falsa dogmata cõtinentur.

Duxij

P R Æ F A T I O.

Duxij etiam & hæretici, ac hæreticorum patroni, cogantur ad Palinodiam. Hac via vritur verbum Dei, & Catholica Ecclesia: qua neglecta, non consensio, sed cõtentio orietur in Ecclesia Dei. Et quomodo posteritas poterit scire, quàm hæreses & errores seminârint, si non sciat nomina & libros ipsos, in quibus hæreses continentur? Certè in primitiua Ecclesia etiam consuluerunt posteritati, sed tamẽ nominarunt personas cum erroribus, in Conciliis & Synodis, & scriptis. In Augustana Confessione fecus docentes condemnantur nominatim, & ramen consulitur posteritati.

A L I A O B I E C T I O.

Sed vos estis singulares, non approbantes hoc, crescent dissidia, disunctiones & scandala. Estis Stoici, horridi, duri, peruiçaces, tribunitie facis autores, communisq; tranquillitatis & publicæ pacis interturbatores.

Respondeo: *Uiso* sager man zu dem *Es* *lia* auch: er were ein singularis, qui turbaret Istraël. Sed dicatur veritas, & pereat mundus. Necessè est, tum propter Dei mandatum, tum propter hominum salu-

P R Æ F A T I O.

tem, veritatem doctrinæ, & puritatem religionis mordicus retinere; siue cælum, siue terra ruat, aut fractus illabatur orbis. Cur Sectariis non dicitur, ne per suas corruptelarum defensiones scandala excitet & diffidia? Illi sunt causa scandalorum & turbarum, non nos. Quod si cedendo, & non contradicendo sectis, scandala & certamina vitare volumus, profecto breui veram religionem amitteremus.

Plus etiam effecit in Concilio Paphnutius iste singularis, (vt ita dicam) quam centum Episcopi, ipsi repugnantes. Plus effecit singularis ille Lutherus, quam tota cohors Pontificiorum. Plus effecit singularis ille Wigandus oppugnans Confessionem Misnicam, quam applausores eiusdem. Plus effecit, tempore Interreligionis Augustanæ, singularis ille Illyricus, cum paucis aliis, quam Adiaphoristæ & Interimistæ. Plus effecit singularis Elias, quam Baalitar.

ALIA OBIECTIO.

Sed vos separationem facitis ab aliis, si non approbatis.

Respondeo: Talis separatio, & specialis errorum condemnatio, qua nos totos referi-

P R Æ F A T I O.

referimus ad Augustanam confessionem, ad Apologiam, & Schmalcaldicos articulos, ad Confutationes Ducum Saxonie, ad multarum Ecclesiarum confessiones, iunget nos illis, & illos nobis, quicumque verè adhærebunt Augustanæ confessioni. Quod si verò se quis inde vult separare, separet se sanè suo arbitrio & malo. Multitudo enim errantium, non pariet errori patrocinium, &c.

Ob has & similes causas, ego etià præcipuorum hæreticorum nostri seculi errores, in hoc Tractatu nominatim, ἀντιπροσώπων, ex ipsorum scriptis collectos, refutaui: & spero, simplicioribus hunc laborem meum, vtilem & necessariū, probatum iri. Tibi verò, nobilis & præstantissime vir, affinis charissime, primum hunc librum, continentem Arianorum nouorum argumenta, cum solutionibus eorundem, nuncupare volui; idq; non aliam ob causam, quam vt extaret aliquod testimonium meæ, erga te tuamq; familiam honestam & verè nobilem, gratitudinis & beneuolentiæ, pro innumeris beneficiis, quibus à Dn. D. VVigando socero tuo, & honestissimis tuis parentibus &

P R Æ F A T I O.

cognatis, affectus sum. Deinde, vt Eccle-
siæ Dei notum fiat, te in semel agnita &
professa veritate cœlesti constanter per-
seuerare, & ab omnibus erroribus toto
pectore abhorrere. Datum Stralesfundij,
anno $\Sigma\pi\sigma$ τῆς ὑποστατικῆς καὶ ἀδιασπικτικῆς τῶν δύο ἐν
Χριστῷ φύσεων ἐνώσεως, 1596. die 21. Octobris,
quo ante 9. annos, (nimirum anno 87.)
focer tuus, & affinis meus; reuerendus &
clarissimus vir, Dn. Ioannes VVigandus,
Doct̃or Theologiæ celeberrimus, & Epi-
scopus Diœceseos Pomezaniensis in Bo-
russia fidelissimus, qui fideliter verbo Dei
rexit Ecclesiam Christi in Germania &
Borussia, amplius 40. annis, Libemolæ in
Borussia, placidè in Christo obdormiuit.

T. præstantiæ

affinis obseruantissimus,

*Conradus Schlusselfburgius, S. Theologie Do-
ctor & Professor, ac Superintendens, in Ec-
clesia & Gymnasio Stralesfundensi.*

L I B E R

LIBER PRIMVS, DE SECTA AN- TITRINITARIO- rum.

*Enamora præcipuos & insigniores nostri
seculi hæreticos.*

ESPONDEO: Multi & varij fal-
sorum dogmatum authores &
propugnatores, qui ore & scri-
ptis suas hæreses disseminârunt,
deploratissimo hoc nostro secu-
lo in Ecclesia Dei vixerunt. Verùm insigniores,
& maximè omnium nocentissimi hæretici, hi
tredecim numerari possunt: de quibus (Deo
benè iuuante) in hoc tractatu agemus. Recita-
bimus autem bona fide argumenta Sectario-
rum, ex ipsorum scriptis deprompta; & ingra-
tiam studiosæ & piæ iuuentutis, simplices &
perspicuas solutiones, iuxta verbum Dei adde-
mus.

I. Antitrinitarij, seu noui Ariani.

II. Manichæi, seu Substantialistæ.

- III. Sacramentarij, Cingliani seu Caluinistæ.
- IIII. Antinomij.
- V. Synergistæ, seu noui Pelagiani.
- VI. Osiandristæ.
- VII. Maioristæ.
- VIII. Iesuitæ.
- IX. Stancaristæ.
- X. Schvvenckfeldistæ.
- XI. Seruetiani.
- XII. Anabaptistæ.
- XIII. Adiaphoristæ.

I. DE SECTA ANTITRINITARIORUM seu nouorum Arianorum.

Vnde habent nomen, Antitrinitarij?

A Græca præpositione ἀντι id est, *contra*, & à nomine *Trinitarij*. (sic enim illi vocant Ironice, Trinitatem personarū diuinitatis asserētes) hoc est, Antitrinitarij dicuntur, hostes impij & blasphemij sacrosanctæ & adorandæ Trinitatis. *Noui Ariani*, appellantur; à vetustissimo hæresiarcha Ario, qui omnium primus horrendas blasphemias, impudico & maledico ore, contra filium Dei euomuit, Anno Christi 328. Germani eos vocant, *Stürmer* / *Schender vnd Lässer der H. Dreysaltigkeit*. Alij eos, veteri Arianorum nomine, *Ariomeos* seu *Tritheitas* appellant, quoniam dissimilitudinem & inæqualitatem, & gradus quosdam personarum Diuinitatis, confingunt, & suis hypothesibus, quamuis id negare videantur, tres Deos faciunt.

Quis

Quis est author huius Sectæ?

Nouissimi Ariani recens exorti sunt in Polonia, Lithuania, & ipsa nimirum Transyluania: ac eorum caput ac duces se proficitur quidam *Gregorius Pauli*, minister Ecclesiæ Cracouiensis, homo impius, ambitiosus, & in blasphemias effutiendis planè effrons, & ita quidem iactabundus, vt adscribere sibi cum alijs Arianis non vereatur excisionem Antichristi, & eiusdem extirpationem ab imis vsque fundamentis; Lutherum enim vix minimam partem reuelationis & destructionis Antichristi reliquisse. Hic ille *Gregorius Pauli*, vnà cum alijs quibusdam apostatis, quales fuerunt *Valentinus Gentilis*, *Constantinus*; *Franciscus Davidis*; *Georgius Blandrata* *Salucienfis*; *Matthæus Gribaldus*, *Inreconsultus*; *Laelius Zozinus*; *Petrus Statorius*; *Joannes Syluanus*; *Erasmus Ioannis*; *Adamus Neuserus*.

Notatu verò dignissimum est, prænominatis hisce nouis Arianis ad Apostasian seu Arianismum occasionem fuisse doctrinam Caluinistarum, id quod ipsimet Ariani haud obscure professi sunt. Recitabo huius rei exemplum memorabile de Adamo Neusero, ante paucos annos Ecclesiæ Heidelbergensis, ad S. Spiritum primario pastore, nobilissimo Sacramentario. Hic ex Zuinglianismo, per Arianismum, ad Mahometismum vsque, cum alijs non paucis Caluinistis, Constantinopoli circuncisionem Iudaicam recipiens, & veritatem agnitam abnegans, progressus est. Hic Adamus sequentia ver-

ba, sua manu scripta, dedit Constantinopoli, Doctori Stephano Gerlachio, Concionatori aulico liberi Baronis ab Bngnadt. Anno 74. 2. Iulij: *Nullus, nostro tempore mihi notus, factus est Arianus, qui non antea fuerit Calvinista. Seruetus, Blandrata, Paulus Alciatus, Franciscus Dandis, Gentilis, Gribaldus, Sylvanus, & alij. Igitur qui sibi timet, ne incidat in Arianismum, caueat Calvinismum.* Et hoc ἀντιόχειαqov Adami Neufseri secum Tubingæ habet D. Gerlachius.

Antequam verò errores Antitrinitatorum recenseam, recitabo fundamenta veræ sententiæ, & orthodoxæ confessionis Ecclesiæ Dei, de Deo vno in essentia, & trino in personis; deinde, de Iesu Christo, Deo & homine, confessionem perspicuam adiungam.

DE VNITATE DEI.

Vnicus duntaxat est Deus, non plures, conditor & conseruator omnium rerum, pro sua diuina voluntate. Id verò certum est: Primùm, ex veteri Testamento. Nam Deus ex cælo hanc vocem profert, suoque digito lapideis tabulis inscribit: *Non habebis Deos alienos coram me.* Deut. 6. inquit Moyses: *Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus vnus est.* Esaïæ 44. vox Dei refertur: *Ego sum primus & nouissimus, & præter me non est Deus.* Deinde, ex nouo Testamēto, Marci 12. *Vnus est Deus, & non est alius præter eum.* 1. ad Corinth. 8. *Nullus est alius Deus, nisi vnus.* Galat. 1. *Deus vnus est.* Tertiò, ex confessionibus

bus Ecclesiæ Dei, rectè sentientis, omnibus ætæribus. Vnicum, enim tantum Deum omnes sancti agnouerunt, inuocârunt, celebrârunt, & professi sunt, id quod historia rerum sacrarum perspicuè & palàm docet. Vnicâ igitur tantum est essentia diuina, non plures, quia vnicus duntaxat est Deus.

Nec est vox *essentia* aliena à sacris literis, quia *Jehoua*, nomen est veri & vnici Dei, & appellatio inde facta est, quia est, & reuerà existit, estque essentia viuâ, intelligens, omnipotens. Nec est figmentum mentium humanarum, qualia sunt apud gentes numina quamplurima, vt, Fortuna, Minerua, Gratia, Musa, Ceres, Bacchus, Venus, &c. Ac Moyfi, nomen Dei percunctanti, hoc responsi datur: *Ego sum qui sum*, vt veteres ac recentes aliqui Theologi sunt interpretati: quamuis recentiores nonnulli futurum exprimant: *Ero, qui ero.* In hisce autem verbis essentiam suam declarat Deus, Exod. 3.

Verba Legis suæ tali magnificentia orditur Deus: *Ego sum Dominus Deus tuus.* Ergò *Deus est*, seu *est essentia quedam*. In hoc itaq; articulo, *essentia dicitur natura diuina, communis tribus personis, & tota in singulis*, id quod ex sequentibus magis patebit. Meritò igitur gentilium deorum pluralitas, ab Ecclesia Dei sancta est rephensa & exterminata. Iustè & Valentiniani, prodigiosam deorum multitudinem cōminiscentes, & Manichæi, duo principia, seu duos Deos, pariter coæternos, fingentes, quorum alter, vt

bonus, bonorum sit author, alter verò, vt malus, malorum, refutari & explosi sunt. Nec approbamus Pontificiorum Idolomanian, qui innumeros Diuos, more prorsus ethnico, canonizant, eisque virtutes & honores, soli Deo omnipotenti competentes, adscribunt. Attributa porro huius vnici Dei sunt; *quod est æternus, immensus, omniscius, omnipotens, omnipræsens, iustissimus, liberrimus, omnia pro sua voluntate agens in cælo & terra.* Psalm. 115. Estque hic vnicus Deus sufficiens, ad omnia, pro suo beneplacito, efficienda. Genes. 17.

DE TRIBVS PERSONIS

illiꝝ vnicae essentia diuinæ.

Ille autem vnicus Deus, trinus est personis. Nec sunt plures personæ diuinitatis, quàm tres. *Persona autem hic dicitur, substantia indiuidua, intelligens, incommunicabilis, non sustentata ab alio.* Græci *ὑποστάσις*, & τὰ ὑποστάσις vocârunt; & Latinos imitati, etiam tria esse *ὑποστάσις*, dixerūt. Ac obseruandum est, qua significatione Ecclesiæ Dei Doctores, qui contra hæreticos fideliter, prudenter, & solerter pugnârunt, illis vocabulis vsi sunt. *Οὐσία* (essentia) autem, pro natura diuina plerunque vsurpatur, quæ vna est, & est communis tribus personis: *ὑποστάσις* verò, pro persona. Ac sunt quædam veterum locutiones, in vsurpatione istorum vocabulorum, prudenter & circumspectè accipiendæ. Sunt autem tres illæ personæ diuinitatis, *Pater, Filius, & Spiritus*

ritus S. Certitudo eius rei patet ex S. Scripturæ testimoniis: vt Matth. 18. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S.* Hic tres personæ distinctis appellationibus proferuntur. Et proculdubio hic etiam vnus finis, & quidem non postremus est: *notitia numerorum in hominibus*, vt sciamus tres esse personas diuinitatis. Nam homines sunt ad notitiam Dei creati. Ad notitiam autem vnici & veri Dei pertinet, vt sciamus & credamus, tres esse personas diuinitatis: & hunc Deum tali pacto inuocemus & veneremur, ac discernamus eum ab omnibus creaturis & commentitiis numinibus.

In 1. Epist. Ioh. 5. dicitur, *Tres sunt, qui testimonium perhibent in cælo, Pater, Abba, & Spiritus S. & hi tres unum sunt.* Disertè enumerantur, & quidē illis ipsis appellationibus, quæ alibi quoque in sacris literis eis tribuuntur. Ioan. 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam a patre, Spiritus veritatis, qui a patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Hic tres distinctæ personæ exprimuntur, Pater nimirum, à quo mittitur & procedit Spiritus S. Filius mittens Spiritum S. & Spiritus S. mittendus. Idem Ioan. 14. docetur. 2. Cor. 14. *Gratiâ Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio S. Spiritus, sit cum omnibus nobis.* Hic Dei, vt Patris, & Christi Iehouæ, & S. Spiritus mentio fit. Gal. 4. *Misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra, clamantem, Abba, pater.* Hoc loco Deus, Filius, & Spiritus, tanquam tres personæ diuinitatis di-

stinctæ, recitantur. Sed plura testimonia, in quibus tres personæ recensentur, in præsentia non commemorabo. Interdum autem in sacris literis & duæ personæ discernuntur, vel vnius ita fit mentio, ut aliquæ eius proprietates adijciantur, quibus à reliquis personis discernantur: ut Ioh. 1. *Abz erat apud Deum.* Item, *Vnigenitus a Patre.* Ergò *Abz*, & Pater, sunt distinctæ personæ. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* Pater autem non semetipsum dedit mundo; sed filium: Imò, quia unigenitus est Dei filius, idè distincta persona, est à patre. Ioan. 5. *Pater meus usque modò operatur, & ego operor.* Item, *Sicut Pater suscitavit mortuos, & uiuificat; sic etiam filius, quos vult, uiuificat.* Ioan. 8. *In lege vestra scriptum est: duorum hominum testimonium verum est. Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater.* Præcedunt & hæc verba: *Solus non sum, sed ego, & qui misit me, Pater.* Ioan. 5. *Alius est, qui testimonium perhibet de me.* Ergò, Pater est alius, & Filius est alius: id est, distinctæ sunt personæ. De *Abz* dicitur, quòd caro factus sit: quare de suo loco plura. De Spiritu S. dicitur, *Spiritus S. arguet mundum de peccato.* Ioan. 16. Item, *Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis.* Deinde, hæc doctrina, de tribus distinctis personis diuinitatis, ex reuelationibus diuinis manifesta est. Nam baptizato Christo ad Iordanem, cælum panditur, & Pater de Filio clara voce clamat: *Hic est filius meus dilectus.*

dilectus, in quo mihi complacitum est. Filius ascendit ex flumine, orans: & Spiritus sanctus, specie columbæ visibiliter de sublimi cælo in Christum descendens, in eo manet. Hæc facta sunt, ut toti mundo per ministerium verbi denunciarentur, omnesq; mortales hunc DEVM cognoscerent & colerent, qui est Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

Christo orante, Pater hanc vocem edit: *Et clarificauit, & clarificabo.* Ioh. 12. Nec ineptè apparitio trium virorum, ad Abraham diuertentium, pro tribus diuinitatis personis intelligitur. Multa enim sunt in textu, quæ ostendunt, ipsum Deum hoc honoris patriarchæ Abrahamo exhibuisse.

Terriò, idem appellatio illa Dei docet, quòd sæpè Elohîm appellatur, ut Genes. 1. *In principio creauit Elohîm cælum & terram.* Item: *Et ait Elohîm: faciamus hominem ad imaginem nostram.* Consultat autem DEVS non cum angelis, sed Pater, & Filius, & Spiritus sanctus inter se. Nam ad imaginem DEI, non angelorum, facti sunt homines. Malach. 1. *Si Di ego sum, ubi est honor meus.*

Quartò, hanc doctrinam Ecclesiæ Christi Doctores, aduersus Hæreticos, constanter ex verbo diuino asseruerunt, ac posteritati reliquerunt, id quod, præter ipsorum scripta, etiam multæ Synodi testantur, ut Nicæna, Constantinopolitana, Toletanæ aliquot, & plures aliæ. Sunt autem istæ tres diuinitatis personæ, non

tantum appellationibus, verum realiter quoque distincte. Nam Pater non est Filius, nec Filius est Pater, neque Spiritus S. est Pater vel Filius. Alius igitur est Pater, ut ipse Christus Ioh. 5. affirmat; alius est Filius, alius est Spiritus sanctus, sed non *aliud*: quia vox *alius*, personas distinguit tantum, nec aliam naturam constituit, quia vnicus duntaxat est DEVS.

Pater est prima persona diuinitatis, non genita, nec procedens, sed gignens filium vnicum ab æterno, sibi coessentialē, & à qua, sicut & à Filio, procedit Spiritus sanctus.

Filius est secunda persona diuinitatis, genita à Patre ab æterno, & à qua, sicut & à Patre, procedit Spiritus sanctus.

Spiritus sanctus est tertia persona diuinitatis, procedens à Patre & Filio.

Proprietates itaque incommunicabiles personarum sunt, quod Pater gignit, Filius est genitus, Spiritus sanctus ab utroque procedit. Hæ autem personæ non sunt confundendæ: Non est enim tantum vnica DEI persona, sed tres sunt personæ diuinitatis, ut Christus ipse nos docuit, Matth. 28. Nec sunt illæ personæ segregandæ aut diuidendæ, quia non sunt tres peculiæres aut distincti Dij, non tres separatæ essentiæ diuinæ; sed hæ tres personæ sunt vnicus, & verus, & idem ille DEVS, quem tota sacra scriptura prædicat, & qui ab omnibus hominibus cognosci & coli vult. Nam extra illas tres personas nullus alius Deus existit, nec fas est, vllum DEVM comminisci,

minisci, qui non sit Pater, Filius, & Spiritus S. Et communia sunt hisce tribus personis, *Essentia, seu natura diuina, æternitas, immensitas, omnipotentia, maiestas, &c.* Hinc omnes tres personæ sunt coessentialēs, coæternæ, coomnipotentēs; & nihil in hisce tribus personis diuinitatis prius vel posterius, maius aut minus est, *quia vnus idemque Deus æternus sunt.* i. Ioh. 5. Nihil igitur differunt essentia, æternitate, & omnipotentia, sed tantum personis, proprietatibusque personalibus, & deinde quibuldam ordinatis officijs, iuxta patefactionem: ut, quod Pater misit Filium, Filius est missus in carnem, Spiritus sanctus arguit mundum: Est quidem Pater *Deus*, Filius *Deus*, Spiritus sanctus *Deus*: sed tamen *non tres Dij* sunt, verum vnicus, idemque; verus Deus, seu vnica diuina essentia.

In verbis Baptismi sapienter & piè obseruauerunt Patres, dici, *in nomine*, tanquam in vno Deo, licet tres personæ nominentur. Ambrosius lib. 3. de trinitate inquit: *In nomine, ait, non in nominibus, ut unitas essentia ostendatur: per nomina tria, quæ supposuit, tres esse personas, declarauit.*

Non itaque personæ diuinitatis quiddam sunt extra essentiam diuinam, sed illa ipsa vnica Dei essentia, est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, neque extra illas tres diuinitatis personas vlla prorsus fingenda est Dei essentia.

Ex hac igitur doctrina, docendi gratia, sumpta est vox *Trinitatis*. Cum enim Deus ipse tri-

bus distinctis personis sese manifestet, & cum Christus nos velit in nomine Patris, ac Filij, & Spiritus sancti baptizari, cur non liceret sacram triadem aut trinitatem appellare? Et sic locuti sunt antiqui Doctores in Ecclesia Dei, vt ipsorum scripta manifestè testantur.

Fateor tamen, rei amplitudinem ista voce satis exprimi non posse, imò agnosco, nos de tantis rebus, in hac nostra infirmitate, saltem balbutire: *sed balbutiendo tamen*, vt S. Bernhardus loquitur, *excelsa Dei resonare debemus*, quia Deus sese hominibus doctrina & patefactionibus cognoscendum dedit, & vult, vt de hoc Deo, quantum quidem se reuelauit, & cogitemus, & loquamur, & gratias ei agamus, quod in hac mortali vita istam nobis lucem tam benigne accendit & conseruat.

Sed hanc lucem inuidet hominibus Satanas, idèd Hæreticorum flatibus & tempestatibus eam nobis obscurare & delere conatur; quibus quidem confessione veritatis & oratione constanter resistendum est.

Constatautem, Sabellianos & Samosatenarios miris calumnijs & mendacijs, impugnasse trium personarum distinctionem, ac finxisse, tantum vnicam esse personam, sicut Deus est tantum vnicus: hunc autem Deum aliàs vt Patrem, aliàs vt Filium, aliàs vt Spiritum S. se gessisse. Finis horum omnium est, vt Filium Dei diuinitate spoliarent, & Spiritum S. quoq; extenuent. Nam S. Ioh. n. primis ardet implacabili odio aduer-

aduersus Filium Dei, idque non absque causa, quia caput gestat ab eo fractum & contritum.

Sed graui iudicio Ecclesiæ Christi eiusmodi blasphemix sunt damnatæ ac repressæ, vt Synodi Antiochenæ, & aliæ testantur.

Iudæi quidem & Turcæ hodie quoque profitentur, sese vnicum Deum, conditorem cæli & terræ, inuocare & colere: sed quia non agnoscunt eum Deum, qui est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, itaque à vero Deo aberrant. Nam immota est sententia; *non esse Deum, qui non sit Pater, Filius & Spiritus S. & Christus disserere*, inquit, *qui non honorat Filium, non honorat Patrem*. Iohan. 5. Item: *Qui videt me, videt Patrem*. Item, *Ego in Patre, & Pater in me est*. Ioh. 14.

Qui igitur Filium hunc, cum Patre & Spiritu, non agnoscunt vnum & eundem esse Deum, illi fingunt idolum suis mentibus, quod reuera non est Deus. Ac verè de eis pronunciat Christus, Ioh. 4. *Vos adoratis, quod nescitis*. Quid autem grauius dici potest?

Ecclesia itaque Dei suam inuocationem & confessionem hac in parte procul discernit, ab Ethnicorum, Turcarum & cæcorum Iudæorum sententia de Deo, quia eum Deum colit & veneratur, qui est Pater, Filius, & Spiritus sanctus; estque vnus idemque Deus, sicut verbum Dei, quod est lucerna hominum in tam sublimibus rebus, patefacit & tradit.

Falsè itaque & blasphemè docent Seruetiani & Antitrinitarii, vnum quidem esse verum

Deum, sed Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, non esse vnum illum & verum Deum. Nam manifestum est, *illum esse verum & unicum Deum in cuius nomine baptizamur*; nam in ea regeneratione Deus nos acceptat in gratiam, ex misericordia, & nos vicissim sancti obligamur, ut hunc Deum, per quem creati & renati sumus, cognoscamus, inuocemus & celebremus. *Sed baptizamur, in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti.* Hic audimus tres, nempe Patrem, Filium & Spiritum sanctum, & tamen vnum est nomen, vna noticia, vna maiestas; vna dignitas horum trium. *Ergo, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, est vnus idemq; Deus.* Sic præclare ait Basilius: *Baptizari nos oportet, sicut accepimus, credere autem, sicut baptizamur, glorificare autem, sicut credimus, Patrem, Filium & Spiritum sanctum.*

Et ille est Deus, qui ad Iordanem apparuit, in voce paterna, in specie columbæ, & filio DEI. Nam Pater se se à Filio discernit, & Spiritus sanctus quoque, peculiari specie, sese reuelat.

Et Symbola Ecclesiæ idem perspicue profitentur. Nam omnes pij vno ore profitentur, *se credere in vnum Deum*, & mox subiiciunt, *in Patrem, in Filium, & in Spiritum sanctum.*

Fatentur autem Antitrinitarij, esse tres, & aliqui inter eos concedunt, esse tres personas, sed pernegant, eas esse coessentialiales, pernegant, eas esse vnicum & eundem Deum. Ratio eius rei est; Quia Filio Dei, & Spiritui sancto, nefarie æternitatem derogant. Et vocabulum *persona* non

non intelligunt, vt Ecclesia, sed tantum pro externa DEI repræsentatione, vt in creatione, & postea.

Sed Ioannes distinguit personas, & coæternitatem eis tribuit, cum inquit: *λόγος erat in principio apud Deum*, hoc est, antequam iste mundus crearetur, id est, ab æterno. Ioan. 1. cap. Et 1. Ioan. 5. dicitur: *Et hi tres vnum sunt.* Item, Christus dicit: *Ego & Pater vnum sumus*, vnum, *scilicet essentia*, sumus, *scilicet personis*. Estque vetus blasphemia Simonianorum, Sabelianorum, Samosatensianorum, & aliorum hæreticorum, vnam tantum esse personam vnici Dei, quæ sese interdum vt Patrem, interdum vt Filium, interdum vt Spiritum sanctum repræsentarit. Fons rei est, quia ratio humana hoc mysterium essentia diuinæ, per se nequit capere, idè extra & contra verbum Dei, eiusmodi nugæ & blasphemias, magna temeritate effudit.

Falsò & blasphemè docent Antitrinitarij Patrem, vnum & solum, esse verum Deum, non Filium, non Spiritum sanctum: Contendunt enim; vnitatem DEI, ad solum Patrem referendam esse: Atqui filius DEI ait, *se & Patrem vnum esse.* Ioan. 10. *Se in Patre, & Patrem in se esse.* Ioan. 14. Et S. Spiritus, *Spiritus Patris & Filij dicitur.* Ioan. 15: Galat. 4. Coæternitas & coessentialitas, Patri & Filio tribuitur, Ioan. 1. Et omnipotentia, Ioan. 5. Imò, sine Filio, & sine Spiritu S. non est Deus Pater, vt S. literæ testantur.

Aliena, falsa & blasphemum est interpretatio: Dicta de vnitatem Dei tantum esse de Patre celesti intelligenda, non de Filio quoque, & Spiritu sancto: Nam hoc pacto euenteremur penitus multa illustria sacrae Scripturae dicta, de diuinitate & aeternitate filij Dei & Spiritus sancti. Delenda quoque essent verba Baptismi, si non ille est Deus, qui est Pater, Filius, & Spiritus sanctus: Nam in nullius creaturae nomine baptizari vel possumus, vel debemus. Dicta igitur de vnitatem Dei, iuxta declarationem verbi diuini, & illustres patefactiones, in quibus tres distinctae diuinitatis personae apparuerunt, intelligenda sunt; & non aliter; nempe, quod tres personae comprehendantur vnitatem Dei.

Falsum & hoc est: vnitatem Dei, non respectu essentiae, sed respectu Monarchiae, auctoritatis, dignitatis & summæ potestatis Patris dici: Nam Pater non est absque Filio, sicut Iohan. 1. dicitur: *Vnigenitus, qui est in sinu Patris.* Item, Iohan. 10. *Ego & Pater unum sumus.* Item, Iohan. 5. *Pater usque modo operatur, & ego operor.* Nulla igitur in Deo Monarchia est fingenda, extra filium Dei, & Spiritum sanctum.

Præterea, quando sacrae literæ de vnitatem Dei loquuntur, verbum EST aut SVM, ponitur, quod *Essentiam* designat: Non igitur, quid garriant isti Hæretici, sed quid verbum Dei doceat, in vero timore Dei videndum est. Aliud verò est, loqui de ordine reuelationis, in verbo

verbo Dei annorato; aliud de figmento istorum fanaticorum & blasphemorum Antitrinitariorum.

Allegant præstigiatores isti hoc dictum Christi, Iohan. decimoseptimo: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM.* Ergo (inquiunt) *solus Pater est verus & vnicus Deus, non Filius, non Spiritus sanctus.* Sed est diabolica calumnia: Nam primum, Christus non hinc retractat doctrinam suam, de tribus personis diuinitatis, quam toties repetierat. Nam dixerat, *se in Patre esse, ac Patrem & se vnum esse.* Item, *Spiritum se à Patre missurum esse.* Imò post resurrectionem, in opere regenerationis, nomen Patris, Filij & Spiritus sancti coniungit. Deinde, hoc ipso loco, in donatione vitæ æternæ, quod itidem opus Deitatis est, se & Patrem coniungit.

Tertio, ista constructio huius sententiæ, analogia fidei est, *te Patrem, & quem misisti Iesum Christum, cognoscere, solum Deum verum esse, est vita æterna.* Sic Augustinus ante nos verba ista intellexit: *Nam vnicus & verus Deus, est Pater & filius Christus, sicut & verbum Dei irrefragabiliter docet, & tota Ecclesia constitetur.* Et præclare addit Augustinus eodem loco: *Consequenter enim & Spiritus sanctus intelligitur, quia Spiritus est Patris & Filij, tanquam charitas substantialis, & consubstantialis amborum, quoniam non duo Dii, Pater & Filius, nec tres Dii, Pater & Filius ac*

Spiritus sanctus, sed ipsa Trinitas, unus solus verus Deus. Nec idem tamen Pater, qui Filius; nec idem Filius, qui Pater, nec idem Spiritus sanctus, qui Pater & Filius; quoniam tres sunt, Pater & Filius, & Spiritus sanctus: sed ipsa Trinitas unus est Deus. Hæc ille.

Quarto, Cyrillus in explicatione huius loci ait: *Multi creaturam, prætermisso creatore, coluerunt, nec veriti sunt ligno dicere, Pater meus es tu, lapidi, tu genuisti me. Quas ob res Patrem à falsis, & solo nomine Diis, distinguens, solum verumque Deum appellat.*

Deinde atris maculis Antitrinitarij Patres conspergunt, quasi & illi solum Patrem professi sint verum Deum, excluso Filio & Spiritu sancto. Nam etsi contra gentiles pugnantes, Patrem dixerunt verum Deum; tamen hæc doctrinam constanter tutati sunt: *Vnum esse Deum, & tres distinctas diuinitatis personas.*

Ignatius inquit, ad Philadelphenses: *Vnus est ingenuitus Deus Pater, & unus genitus filius, Deus, Verbum, & Homo, & unus paracletus Spiritus sanctus.* Iustinus Martyr de Trinitate: *Vnus est verus vniuersorum Deus, qui in Patre, Filio & Spiritu sancto cognoscitur.* Clemens Alexandrinus, libro 3. Pædagogicæ: *Laudemus unum Patrem, & Filium, unā cum Spiritu sancto, qui unus est omnia.* Tertullianus aduersus Praxeam: *ὁ ὡς οὐκ ἔστιν ἑνὸς θεοῦ, quæ unitatem in Trinitatem disponit, his dirigens Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum.* Epiphanius libro 2. *Constitutum*

Trini-

Trinitatem, Unitatem in Trinitate, & Trinitatem in Unitate. Augustinus, libro 1. de Trinitate, cap. 4. *Omnes, quos legere potui, qui ante me scripserunt, hoc intenderunt secundum Scripturas dicere, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus unius eiusdemque substantia, inseparabili aequalitate, diuinam insinuant unitatem.* Cyrillus contra Iulianum, lib. 4. *Non ignorauit Moyses, quod Deus unus, hoc est, una Deitatis natura, cum sancta & consubstantiali Trinitate adoratur, nempe in Patre, & Filio, & Spiritu sancto: Sed nemini ignotum est, Patres legenti, reliquos etiam omnes sanctos hanc doctrinam ad posteritatem tradidisse, & hæreticos, Trinitatem in Unitate repugnantes, acriter refutasse.*

Impia & blasphema est hæc doctrina Antitrinitariorum, quod dicunt, *nullum esse reale discrimen personarum Diuinarum*: nam, quia Filium & Spiritum sanctum ex unitate Dei contumeliose exturbant, idem Trinitatem personarum, & unitatem in Essentia, sceleratè abiciunt & condemnant. Sed, ut Spiritus vertiginis magis conspiciatur, scribunt, se personale discrimen non tollere, sed reale. Filium autem & Spiritum sanctum nolunt esse personas Diuinitatis, ὁμοούσιος Patri. Extra unitatem igitur Dei hæc duas personas constituunt. Sic igitur reale discrimen, inter personas Diuinitatis ὁμοούσιος exterminant. Et, ut vanitas atque impietas istorum hæreticorum multis in rebus appareat, non verentur scribere: *Turcas, Indæos.*

Philosophosq; semper unum verum Deum cognovisse. Item, si unum duntaxat Patrem Deum profiteremur, non Filium, non Spiritum sanctum, fore, ut Turcæ & Iudæi conuerterentur ad Christi Ecclesiam. Inde etiam nonnulli ex Antitrinitariis ad Turcicam religionem, sine omni fronte & pudore, accesserunt.

Hæc sunt prorsus Diabolica, quibus non tantum vera Dei Ecclesia, lucem veræ Dei notitiæ, verbo diuino traditam, maximi faciens; sed ipse quoque Deus summa ignominia afficitur. Hoc nimirum quærit Sathan, ut homines, Epicureis furoribus dementati & oppressi omnes religiones pro vna eademq; habeant. Gloriabatur miser ille Valentinus Gentilis, sese, pro eminentia Patris, fieri Martyrem; sed, non est honore debito, sed ignominia potius horribili, afficere Patrem, quando ipse solus fingitur Deus, absq; Filio & Spiritu sancto, Nam Pater cœlestis suum vnigenitum Filium non vult à se diuelli,

Hæc autem Eminentia summa Patris est, quæ & nos credimus, & celebramus, quod Pater genuit Filium vnigenitum ab æterno: Filius est genitus à Patre, & Spiritus sanctus à Patre Filioq; procedit: Pater misit Filium in mundū, Filius est missus. Quando verò de vna & eadem essentia diuina dicitur, par est Eminentia, Maiestas, dignitas, potestas, Patris, Filij & Spiritus sancti, quia hi tres vnum sunt.

Postremò, horrenda conuicia, ad quæ omnia sanorum, nedum piorum pectora, exhorrescunt & con-

& contremiscunt, spiritum maledicum in Antitrinitariis manifestè produnt: Nam horribiliter clamitant: *Antichristi esse commentum, Deum esse unum in Essentia, trinum in Personis, esse triplicem Cerberum, esse Deum Trinum, tripersonatum, esse Deum Baal, Malach, &c.* Symbolum S. Athanasij, vocant *fidem & doctrinam Sathanasij*. Vanissimè insuperia ctitant Antitrinitarij, Lutherum vix tectum Babylonicæ turris detexisse, se verò ex imis fundamentis, eam excindere. Verum impostores isti summa Cæpita doctrinæ cœlestis deprauant; ipsum Deum contumeliis afficiunt; Ecclesiam Christi turbant, lacerant, dedecorant; dicta sacre Scripturæ petulanter deprauant; testimonia Ecclesiæ rectè sentientis reiciunt & exhibant; omnes admonitiones Ecclesiæ Dei superbè repudiant: ac sunt reuerà syluestres apri, vineam Domini impuris rostris vastantes; lupi grassantes in ouili Christi, fures, latrones, pestes, Anathemata, quæ quidem omnes timentes Deum vitare, fugere, execrari tenentur, iuxta Præceptum diuinum, Gal. 1. Tit. 2. Nec dubium est, quin Deus istos blasphemos homines oderit, & puniturus sit, tum in hac vita, tum in æternum, nisi egerint pœnitentiam.

DE IESV CHRISTO DEO ET HOMINE,

PROPOSITIONES

contra

ANTITRINITARIOS.

I.

VAM sit necessaria cognitio Domini nostri IESV CHRISTI, docet ipse his verbis: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Ioan. 17.

II.

Nemo igitur hominum, absque Christo, vitam æternam consequi potest. Ioannis tertio, Actor. 4.

Ipsè

III.

Ipse enim est *salvator* constitutus totius generis humani, Luc. 2. Matth. 1. Ioh. 4.

IIII.

Et est Sacerdos in æternum, in cuius nomine preces sunt faciendę: hoc est, propter ipsum habemus DEVM reconciliatum, & impetramus bona temporalia & æterna. Psal. 110. Ioh. 16.

V.

Iesu Christo omnia tradita sunt, in cœlo & terra, & est caput & rex Ecclesię suę. Matth. 11. 28.

VI.

Imò & iudex omnium hominum est constitutus, qui incredulos æternis pœnis subijciat: credentes verò æterna gloria & lætitiâ exornabit. Matth. 25.

VII.

Nemo nouit Patrem, nisi per Filium. Matth. 11. Iohan. 10. 14. Et nemo venit ad Patrem, nisi per eundem Filium. Ioh. 5. 14.

VIII.

Omnibus quoq; mortalibus est à Patre cœlesti mandatum, vt hunc Iesum Christum audiant, hoc est, cognoscant, amplectantur, sequantur, ei credant. Matth. 3. 17.

IX.

Et scopus totius sacrę scripturę est IESVS Christus. Ioh. 5. 1. Corinth. 2.

X.

Cardo igitur salutis omnium hominum, & o-

mnis consolationis, & omnium cultuum DEI, consistit in Iesu Christi Domini nostri notitia vera, & fide in ipsum, iuxta verbum diuinitus reuelatum, & traditum in veteri & nouo Testamento. Ioh. 17. 1. Cor. 1. Ephes. 2.

XI.

Non enim fas est ulli creaturæ, aliquid de Christo extra verbum Dei fingere.

XII.

Christus enim ipse inquit: *Scrutamini scripturas, ea enim testimonium perhibent de me.* Iohan. 5.

XIII.

Breuis autem descriptio ex sacris literis, hæc potest tradi. *Iesus Christus est Filius Dei æternus, præfinito tempore factus homo, unitis duabus naturis in eo personaliter, Saluator hominum, & Dominus omnium, & index viuorum & mortuorum.*

XIIII.

Hæc descriptio præcipua capita completitur, quæ hoc loco de Christo patècis repetenda & explicanda sunt; nempe, de æterna natura Filij Dei, de humana natura assumpta, de vnione personali duarum naturarum in Christo, de quæ officio Christi.

DE ÆTERNA, SEV DIVINA FILII DEI NATURA.

Exitit

XV.

EXITITISSE autem Iesum Christum, antequam homo fieret, indubitatus fidei articulus est ex sacris literis.

XVI.

Nam Christus ipse hoc docet & probat, inquit: *Antequam Abraham erat, ego sum.* Ioh. 8. *Pater, clarifica me ea gloria, quam habui Prius, quam mundus fieret.* Ioh. 17. *Pater usque modo operatur, & ego operor.* Item: *Sicut Pater habet vitam in seipso, ita & Filio dedit vitam habere in seipso.* Ioh. 5.

XVII.

Est missus à Patre cœlesti in hunc mundum, ut sæpè testatur. Non potuisset autem mitti, nisi prius exititisset. Imò clarissimè hæc exponit, inquit: *EXIUI à Patre, & VENI in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Ioh. 16. 13. Item: *Descendi de cœlo, ut faciam voluntatem, non meam, sed eius, qui misit me.* Ioh. 6. Hæc verba omnes calumniatores, diuinæ in Christo naturæ, refutant.

XVIII.

Et opera magnifica Christi testantur, quòd non tantum homo sit, sed & DEVS. Nam resuscitat mortuos; resurgit ex morte, tanquam victor eius; effundit atq; impertit Spiritum S.

XIX.

Omnes Apostoli vno ore per Petrum profitentur, *eum esse Christum, Filium Dei viui.* Et Christus istam egregiam confessionem appro-

bans, inquit, eam non esse ex carne & sanguine, sed ex peculiari Dei reuelatione. Matth. 16.

XX.

Iohannes, Aquila illa altè volans, Christum & eius opera optima fide descripturus, primùm luculentis verbis & argumentis docet, VERBUM (sic enī vocat Christum ante incarnationem) esse Deum, & in principio, hoc est, antequam hic mundus fieret, fuisse apud Deum, & OMNIA per ipsum facta esse, & sine ipso factum esse NIHIL, quod factum est. Deinde verò addit: Hoc verbum carnem factum esse. Ioh. 1.

XXI.

Baptista inquit: Prior me erat, & post me venit. Ioh. 1.

XXII.

Paulus inquit disertè: Per ipsum sunt VNIVERSA in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia. Item: Et ipse est ANTE omnia, & OMNIA per ipsum consistunt. Coloss. 1. Quid autem potest dici clariùs, quàm, eum ANTE OMNIA extitisse?

XXIII.

David, teste Christo, Psal. 110. etiam naturam diuinam descripsit, his verbis: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Si (inquit Christus) David eum vocat Dominum, quomodo filius eius est? Item: Ego hodie genui te. Sed apud Deum hodie est æternitas, ut omnes Orthodoxi declarant.

Michæas

XXIII.

Michæas cap. 5. inquit: Egressum eius esse ab initio, à diebus æternitatis. Constat autem, ibi describi Christum, qui statuto tempore debebat nasci in oppido Bethlehem Iudeæ.

XXV.

Et Daniel facit mentionem filij Dei, qui in camino ardente socius est confessorum: cap. 3.

XXVI.

EVA ex prima promissione, Semen mulieris conteret caput tuum: intellexit, Messiam talem promitti, qui non tantum sit homo, sed & Deus. Nam postea, Caino ædito, inquit: Possedi virum ipsum Iehoua: sed fallitur, quia filium suum Cain putat esse illum Messiam.

XXVII.

Perspicua igitur & immota est doctrina: Christum ANTE OMNIA extitisse, ut S. Paulus loquitur.

XXVIII.

Exitit autem ab æterno, non secundum naturam humanam, quia eam præfinito tempore suscepit, Galat. 4. sed secundum naturam diuinam.

XXIX.

Nam Deus fuit, & appellatus est Deus, antequam homo fieret. Vocatur enim Iehoua à Ieremia: Iehouah (inquit) iustitia nostra, cap. 23. Et Esaias inquit: Ego, Ego sum Iehoua, & præter me non est Moschiia, Saluator, Esa. 43. Item: Israël saluabitur in Iehouah salute perpetua, &c. Et Ioh.

ait:

ait: *ὁ λόγος Deum creasse omnia, & quidem eum ipsum λόγος, qui factus est caro, cap. 1.*

XXX.

Hoc est, *ὁ λόγος* vnus Deus fuit ab æterno, est, & erit, in omnem vsque æternitatem cum Patre & Spiritu sancto, Iohan. 1. 20. Et, 1. Ioh. 5. Rom. 9.

XXXI.

Exitit autem Christus ante incarnationem, non vt propositum Dei, vel promissio quædam de futuro, sed vt *ὑπόστασις*, seu *ὑφισταμένον* quoddam; hoc est, vt persona seu substantia indiuidua spiritualis, intelligens, viua.

XXXII.

Exitit vt filius Dei, seu filius Patris, Psalm. 2. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genuite.* Matth. 16. *Tu es Christus, filius Dei viui.* Ioh. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, &c.*

XXXIII.

Filius autem Patris dicitur, & est, quia est genitus ab hoc cœlesti & æterno Patre, sicut scriptura loquitur: *Ego hodie genuite.* Psalm. 2.

XXXIII.

Et quidem est ex substantia Patris genitus, sicut Ioh. 1. *Vnigenitus à Patre* dicitur, hoc est, de substantia Patris natus.

XXXV.

Et quidem hac appellatione, quod *VNIGENITVS* appellatur, discernitur ab adoptiuo filijs,

lijs, quales sunt omnes, in Christum credentes, iuxta illud celebre dictum: *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri, quotquot credunt in eum.* Iohan. 1. Christus autem non est adoptiuus filius, sed verè vnigenitus à Patre.

XXXVI.

Sic Christus semetipsum vocat *vnigenitum, filium Dei Patris*, qui sit missus in mundum, vt vitam æternam in se credentibus daret, Ioh. 3.

XXXVII.

Est igitur *ὁμοῦς* Patri hic filius, quia *vnigenitus est à Patre.* Et disertè Christus inquit: *Ego & Pater VNVM sumus.* Ioh. 10.

XXXVIII.

Et si autem vox *ὁμοῦς* non extat in sacris literis, iuxta syllabas, tamen res insunt. Et scribit Eusebius, etiam ab antiquioribus esse usurpatum. Socrat. lib. 1. cap. 7.

XXXIX.

S. Paulus *PROPRIVM Dei filium* appellat; *Qui* (inquit) *PROPRIO filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum.* Rom. 8. Proprius autem filius, ab adoptiuo ipsa substantia differt & procul distinguitur, quia est à Patris substantia, cuius proprius est filius. Sed adoptiuus non.

XL.

Et quidem hic filius ab æterno est genitus, à Patre æterno. Hinc *primogenitus omnis creatura* dicitur, Col. 1. Heb. 1. quia ante omnes creaturas ab æterno est genitus. Nam ante mundi

exordium mera fuit æternitas. Et quidem ipse Paulus mox explicat hanc phrasin hisce verbis: *Ipse est ANTE OMNIA*, Coloss. I.

XLI.

Et cum Pater sit æternus Pater, nec ullum tempus mente concipiendum sit, quo non fuerit Pater: Ergo & Filius pariter est æternus. Neque ullum tempus retrò in omni æternitate fingendum est, quo non extiterit iste vnigenitus & proprius Dei filius.

XLII.

Quomodo autem sit genitus iste æternus Filius, ab æterno Patre, nemo hominum potest explicare. Et rectè Ambrosius inquit: *Queris à me, quomodo, si Filius sit, non priorem habeat Patrem? Quero item, abs te, quando, aut quomodo putes, Filium esse generatum? Mihi enim impossibile est, generationis scire secretum. Mens deficit, vox silet; non mea tantum, sed & Angelorum. Supra potestates, supra Angelos, supra Cherubim, supra Seraphim, supra omnem sensum est, quia scriptum est: Pax autem Christi, quæ est supra omnem sensum. Si pax Christi supra omnem sensum est; quomodo non est supra omnem sensum tanta generatio? Tu ergo manum ori admoue; scrutari non licet superna mysteria: licet scire, quod natus sit, non licet discutere, quemadmodum natus sit. Illud negare mihi non licet, hoc querere metus est.* Hactenus ille, lib. I. de Fide, ad Grat. cap. 5.

XLIII.

Sunt igitur tantum humanæ cogitationes & opinio-

opiniones, quod COGITATIONE Patris sit genitus; ita quidem, ut Pater semetipsum inuens, abstraxerit imaginem sui, ei que suam diuinam essentiam communicarit, perinde ut nostra mens format imagines cogitatione, sed non impertit eis substantias, ac sunt meræ imagines euanescentes.

XLIII.

Nam Deus hoc profundum mysterium hominibus non reuelauit.

XLV.

Non debebat igitur hæc humana opinio, quod COGITATIONE Patris natus sit hic filius, definitione Dei, tanquam articulus Fidei, inferri; quia opinioniones humanæ in Theologia, ab articulis Fidei differunt quamplurimum.

XLVI.

Imago autem Dei inuisibilis dicitur, quia per hunc Filium Deus sese reuelauit huic mundo, & per hunc vult cognosci, sicut Christus inquit: *Philippe, qui videt me, videt Patrem.* Ioh. 14.

XLVII.

Neque vlla ratio firma cogit, idèd dici Filium DEI imaginem Dei, quia sit COGITANDO natus.

XLVIII.

Nam à nostræ mentis actione, ad substantiam Dei, non procedit argumentatio. Et admodum frivolum est, articulos Fidei ex cogitationibus hominum genere.

XLIX.

Magnifica & hæc oratio de Christo est, quæ extat Hebr. i. ubi appellatur *splendor gloria*, & *imago substantia eius*. Spectata autem eodem.

L.

Ἀβϝ appellatur hic Filius Dei, ab officio, quia (ut adijcit Iohannes) *Deum nemo vidit unquam, VNIGENITVS filius, qui est in sinu Patris, ipse ENARRAVIT nobis*. Ioh. i.

LI.

Hæc explicatio certa & dulcis est. Et hinc Irenæus inquit: *Filium locutum esse cum Patribus*. Imò & factus homo, functus est ministerio docendi publicè, & ascendit in altum, ut Doctores, Evangelistas, & Pastores Ecclesiæ suæ largiretur. Loquitur igitur adhuc in Ecclesia per vocem sui verbi, sicut ipse ordinavit, convertit homines, & saluat.

LII.

Pulchrè autem Iohannes & solidè doctrinam de diuina Christi natura complectitur, capite sui Evangelij primo.

LIII.

Nam docet, Ἀβϝ esse personam, quia ait, *eum extitisse in principio*.

LIIII.

Et quidem distinctam esse personam à Patre, quia ait, Ἀβϝ in principio apud DEVM extitisse.

LV.

Et hanc personam docet esse Deum, hoc est, natu-

natura diuina præditam, quia inquit: Ἀβϝ erat Deus.

LVI.

Tribuit ei coessentialitatem cum Patre, quia vocat eum *unigenitum à Patre*.

LVII.

Et coæternitatem, quia ante mundum extitit.

LVIII.

Et coomnipotentiam, quia OMNIA creauit.

LIX.

Et parem Maiestatem, quia non minus eum appellat *Deum*, quàm Patrem, apud quem extitit ab æterno.

LX.

Ecclesiæ Christi omnibus seculis hanc de Filio Dei æterno, antequam homo fieret, doctrinam, fideliter & piè professæ sunt, & aduersus omnis generis hæreticos constanter defenderunt.

LXI.

Nam omnibus ætatibus Sathan diuinitatem Christi oppugnare conatus est; utpote per Iudæos, per Ebionem & Cerinthum, per Simonem Magum, per Saturninum, Montanum, Sabellium, Arium, Asterium, Macedonium, Marcellum, Photinum, Eunomium, & similes. Et nostro tempore per Seruetianos: de quibus postea.

DE ANTITRINITARIIS
DE HVMANA IN CHRIS-
TO NATVRA.

LXII.

HVNC autem ipsum Dei Filium, qui ab æterno extitit, præfinito tempore factum esse hominem, hoc est, assumpsisse Naturam humanam, similiter indubitatus Fidei articulus est.

LXIII.

Nam Iohannes rotundis & perspicuis verbis asseuerat, *Verbum esse carnem factum*. Ioh. 1. Et Paulus inquit: *Postquam tempus impletum est, misit Deus Filium suum, natum ex muliere*. Galat. 4.

LXIIII.

Et Lucas historiam natiuitatis diligenter exposuit. Luc. 2.

LXV.

Estque hæc incarnatio Filij Dei facta, iuxta promissiones diuinas: hoc est, Deus sic decretum suum reuelauit, quod Messias futurus esset homo. Gen. 3. *Semen mulieris conteret caput tuum*. Gen. 12. 22. *In semine tuo benedicentur omnes gentes*. Esa. 9. *Puer natus est nobis, Filius datus est nobis*, &c.

LXVI.

Conceptus autem est de Spiritu sancto, sicut Archangelus Gabriel, Luc. 1. & Matth. 1. docet, & nos omnes in Symbolo Apostolico confitemur.

Et na-

LXVII.

Et natus est ex Maria virgine, sine virili semine, vt canit Ecclesia. Idque Gen. 3. Esa. 7. Ier. 21. erat prædictum. *Ecce Almah* (inquit Esaias) *concepit, & pariet Filium*.

LXVIII.

Ac verè Filius Dei homo factus est, corpore & anima.

LXIX.

Sed absque tamen contagio peccati originalis, natus est virtute Altissimi, quia *debebat, non pro suis, sed pro aliorum hominum peccatis satisfacere*. Luc. 1. Ioh. 8. Esa. 53.

LXX.

Matthæus Euangelista inquit, *Christum esse Filium Abrahæ & filium David*. Nam certitudinis gratia Deus promissionem, de natiuitate Messia, ad eas familias alligarat. Gen. 12. 1. Regum 7.

LXXI.

Et iuxta hanc natiuitatem Christus sese creberrimè vocat *FILIUM HOMINIS*. Vult enim hoc notum & certum esse, sese verè hominem esse factum, propter salutem hominum. Luc. 19. Matth. 9.

LXXII.

Sicut autem iuxta Naturam diuinam, qua est æternus Dei Filius, est immortalis, & impassibilis: Ita iuxta Naturam humanam est passibilis, mortalis, potest contrectari manibus, sitit, bibit, comedit, plorat, defatigatur, &c. quam-

uis nunc, in glorificatione sua, eiusmodi passionibus non sit obnoxius.

LXXIII.

Sunt autem hæc omnia, quæ humanæ in Christo naturæ competunt, ordinata, & absque vitio aut peccato.

LXXIII.

Damnamus itaque Simoniacos, Saturninos, Marcionistas, Manichæos, & similes, qui dicunt, *Filium Dei tantum putatiue, umbratilius, ac fallaciter esse factum hominem.*

LXXV.

Et Valentinianos, qui finxerunt, *Christum à cælo carnem suam attulisse, & transiisse Christum per Mariam, tanquam aqua per canalem; hoc est, nihil ab ea acceperisse.*

LXXVI.

Et Apollinarem, qui nugatus est, *Filium Dei corpus duntaxat, & non animam suscepisse.*

LXXVII.

Item: Qui fabulati sunt, *per cohabitationem coniugalem Iosephi & Mariæ, uti reliquos homines, natum esse Christum.*

DE VNIONE NATVRARVM duarum in Christo,

LXXVIII.

DVæ itaque Naturæ sunt in Christo, scilicet diuina & humana, ut videre est, Iohan. 1. Luc. 1.

Sed

LXXIX.

Sed tamen non sunt duæ personæ in Christo; sed vnus est Christus, & is est vna persona Immanuël, *θεάνθρωπος*, Deus & homo.

LXXX.

Sed facta est VNIO duarum Naturarum in Christo, miranda & inexplicabili ratione. Ac satis habemus, quodd ex verbo Dei scimus, & credimus, factam esse eam vnionem, licet eam nec mentibus nostris satis assequi, neque verbis sufficienter exprimere valeamus.

LXXXI.

Filius Dei fuit persona ab æterno, integra & perfecta, antequam humanam naturam assumeret. Psal. 2.

LXXXII.

Hæc autem secunda diuinitatis persona sola præstituto tempore assumpsit humanam naturam in vnionem personæ, non Pater, nec Spiritus sanctus.

LXXXIII.

Nam de λόγος tantum, qui est vnigenitus Patris cœlestis filius, docetur, quod *verbum caro factum sit*. Ioh. 1.

LXXXIII.

Nec fuit, nec est, nec futura est vnquam, humana natura in Christo, peculiaris seu separata persona: Sed, *in momento illo*, quo Filius Dei homo factus est, in vnionem personæ assumpta est.

LXXXV.

Nec est tantum societas quædam, aut copulatio naturarum qualiscunque: Sed est personalis, seu hypostatica unio, sicut prudenter locuti sunt veteres.

LXXXVI.

Christus igitur Deus & homo, una est persona: Non sunt duæ personæ, sicuti duas reueras Naturas habet, diuinam & humanam.

LXXXVII.

Facta est porro hæc personalis Unio, citra omnem iniuriam & detrimentum diuinæ. Et rectè dicitur: *Manfit, quod erat, & quod non erat, assumpsit.*

LXXXVIII.

Et quamuis facta sit hypostatica, vera, & admirabilis unio duarum naturarum in Christo, tamen nulla prorsus facta est commixtio, aut confusio Naturarum.

LXXXIX.

Manent quoque distinctæ Naturæ, humana scilicet & diuina, in Christo, licet arctissima unionione, & quidem hypostatica, sint unitæ.

XC.

Et utrumque; Christus ipse, & tota sacra Scriptura profitentur, quod Christus sit & Deus & homo, *Deus verus, & homo verus.*

XCI.

Nec sunt exæquatæ illæ Naturæ in Christo, sed manet inter eas discrimin æternum, licet unionione personali iunctæ sint. Nam humana Natura

tura in Christo, ut fuit, ita est, & erit, in omnem usque æternitatem inferior diuina.

XCII.

Licet Natura humana in Christo, utpote personaliter unita Filio Dei, tantam Maiestatem, dignitatem, potentiam, honorem acceperit, quantam nullus alius homo quantuscunque, in omnem usque æternitatem, accepturus est.

XCIII.

Sed quæ & quanta sint communicata naturæ humanæ in Christo, citra omnem naturarum utrarumque confusionem, alio tempore explicandum erit. In præsentia enim in hoc nostro scopo consistemus.

XCIIII.

Hæc autem mysteria omnia non oriuntur ex ratione humana, neque ex ea sunt æstimanda, sed ex verbo Dei, & in primis ex hoc fundamento: *Verbum caro factum est.*

XCV.

Consilium autem Dei, in hoc mirando opere, procul dubio ad salutem totius generis humani spectat.

XCVI.

Nam *proprium suum Filium* voluit fieri Redemptorem; quia nulla sua creatura potuisset sustinere & vincere, iuxta ipsius Dei iudicium, peccata omnium hominum, Legis poenas omnes, peccatis illis destinatas, mortem, tyrannidem Diaboli, infernum.

Nam

XC VII.

Nam & pro pœna transgressionum, erat toti Legi quàm plenissimè satisfaciendum, & integerrima obedientia erat exactissimè præstanda atque exhibenda ipsi Deo.

XC VIII.

Voluit igitur Deus ingens & inenarrabile restitutum, suæ erga genus humanum dilectionis, exhibere, ut Filius Dei inquit: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* Ioan. 3.

XC IX.

Filius Dei *condidit omnia, & ornauit genus humanum Imagine Dei*, cum Patre & Spiritu sancto, Gen. 1. Voluit igitur & ipse suum inexplicabilem amorem erga homines, hac ipsa re declarare, quòd ipsemet sese tãtopere humiliat. Phil. 2. ut homines Imagini Dei restituat,

C.

Deinde; Quia Redemptor generis humani debebat in æternum imperare morti & diabolo, & distribuere iustitiam & vitam æternam. Id quoque nulli creaturæ soli competebar.

CI.

Hominem verò eundem Messiam volebat Deus esse, quia lapsus erat ab hominibus factus; ut etiam per hominem, iuxta Legis postulationem, fieret satisfactio. Nam Iustitia Dei seuerà, læsa peccatis ab hominibus, vicissim compensationem requirebat.

Cum

CII.

Cum itaque diuinitas non posset mori, idèd Filius Dei sit homo, & ut victimam, sese patitur mactari & immolari. Ioan. 1. Phil. 2.

CIII.

Deinde ad euidentiorè consolationem, & honorem generis humani, Redemptor noster est homo, frater noster, & collocatur ad dextram Maiestatis, ut maiori fiducia ad eum accedamus, & sciamus, eum nos defendere posse & velle, imò, ut credamus, eum nos ex morte resuscitaturum, & æterna gloria ornaturum esse.

CIII.

Decet igitur nos, ut in hac quoque vita, ista amplissima Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti beneficia agnoscamus, extollamus, prædicemus. In æterna autem vita, ista celebratio erit perpetua, & multò præclarior.

CV.

Relicimus autem omnes, qui hanc doctrinam criminantur, aut deprauant. Inprimis verò Nestorianos, qui sua doctrina duas personas in Christo constituunt, sicut, quæ sunt Naturæ in ipso.

CVI.

Verè etiam Maria est Deipara, quia personam peperit, quæ Filius Dei est, ac personaliter humanæ naturæ vnitus est,

Et

CVII.

Et Eutychediana & Stenckfeldica deliria damnamus, quod una natura in alteram transierit, confusa, aut permixta sit.

DE OPERIBVS CHRISTI.

CVIII.

Opera autem, quibus sese Filius Dei in hoc mundo reuelauit, sunt amplissima & maxima.

CIX.

Nam omnia per ipsum condita sunt, inquit Ioannes, nec tamen Pater & Spiritus sanctus excluduntur.

CX.

Et omnia per hunc Filium Dei confisunt, Heb. 1. hoc est, creat adhuc omnia in hoc mundo, sustentat omnia, implet omnia sua benedictione.

CXI.

Non enim casu quodam hic mundus constitit in ordine, ac vigore, neque casu species animantium propagantur & conseruantur, sed ista sunt dextera & virtute Excelsi, in cuius manu sunt omnia.

CXII.

Et hinc est illa ardua Christi Filij Dei, oratio. Pater usque modo operatur, & ego operor. Ioan. 5.

CXIII.

Deinde hac diuina persona, etiam ante Incarnationem, doctrinam de Deo, & voluntate Dei, hominibus ex cælo protulit & reuelauit, vt Ioan-

Ioannes docet: Deum nemo vidit unquam, Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse nobis reuelauit. Et hinc ei nomen τὸ ἀβρὼν indidit, vt suprâ ostendimus.

CXIII.

Et, cum hoc verbum caro factum esset, (vt Ioannes loquitur) partes docendi publice in Iudæa subire voluit, & summos Fidei articulos, de sacrosancta Trinitate, de Euangelio, de Iustificatione per fidem in se, de inuocatione in nomine Christi, & reliquos illustrauit.

CXV.

Abrogauit etiam vetus Testamentum, nouumq; constituit, additis promissioni gratiæ nouis Sacramentis, Baptismi & Cœnæ Dominicæ.

CXVI.

Imò etiam Ministerium docendi instituit, quod per totum terrarum orbem currere atque propagari debeat, & promisit suam præsentiam & efficaciam, vsque ad consummationem sæculi, Matth. 28.

CXVII.

Tertiò, redemit genus humanum suo preciosissimo sanguine, & obedientia perfectissima, à peccato, à Legis maledicto, à tyrannide Diaboli, à morte & inferno, Matth. 5. Ioan. 10. Roman. 5. Phil. 2. Hebr. 9.

CXVIII.

Nam alia ratione, iuxta ipsius Dei iudicium & decreta, homines Deo reconciliari & saluari minime potuerunt, quàm isto. Rom. 8.

Hinc

CXIX.

Hinc est, quod Psalm. 2. dicitur; *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.*

CXX.

Et est noster Mediator & Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedeck; qui & interpellat pro nobis. Psalm. 110. Rom. 8. Heb. 7.

CXXI.

Quartò, resuscitavit aliquot mortuos Christus, dum in hoc mundo visibiliter versaretur. Sed in nouissimo die omnes homines resuscitabit, & iudicabit, ita, ut pro suo iudicio, iam tum in verbo reuelato atque expresso, increduli omnes, citrà omnem dispensationem, in flammam inferni sint abiiciendi. Credentes verò omnes, secum in æterna gaudia sint transferendi. Matth. 25.

DE ANTITRINITARIIS.

CXXII.

HISCE Fidei nostræ fundamentis iactis, iam facile patet Antitrinitariorum errores atque blasphemias, cum eis veluti è diametro pugnantes, meritò taxandas, reiiciendas, &, iuxta Pauli doctrinam, *anathematizandas* esse. Gal. 1.

CXXIII.

Nequaquam enim Religio Christiana est confusio quædam variarum, & quidem contradictoriarum doctrinarum.

CXXIII.

Sed tota Christi Ecclesia alligata est ad Christum

Itum sponsum, eiusque verbum, tali quidem ratione, ut omnia falsa dogmata vitare, repudiare & execrari teneatur, idque sub periculo animarum suarum.

CXXV.

Et quidem, cum res ipsa manifestè ostendat, atque euincat, Antitrinitarios præsentis, omnia Arianorum veterum, quantumvis terra & fœda dogmata, resuscitare, repetere, & improbè defendere, idè seuerius redarguendi & reprimendi sunt.

CXXVI.

Damnamus itaq; hanc ipsorum blasphemiam, *Filium Dei non fuisse ab æterno, sed tum primum, & substantiam eius, & hoc Nomen cœpisse, quando in Maria de Spiritu sancto conceptus, & ex ea natus sit.*

CXXVII.

Hac enim COÆTERNITATE Filio Dei adempta, postea reliquas blasphemias omnes, veluti ex fonte, inde producant.

CXXVIII.

Sed nostra Fides non pendet ex arbitrio Rationis, aut dictatis cuiusquam hominis, aut Angelis, multoq; minùs ex calumniis Diaboli & organorum ipsius, sed ex ore Altissimi Dei.

CXXIX.

Idem autem Deus, qui in veteri Testamento inquit: *Filius meus es tu, Ego hodie genuite,* Psalm. 2. is in nouo Testamento clara voce ex cœlo, hanc vocem applicans, inquit: *Hic est Filius meus dilectus.* Matth. 3. 17.

CXXX.

Et idem Pater ex sublimi cœlo hoc Mandatum profert: *Hunc audite.* Vult igitur omnia, quæ de Deo, Iustitia & vita æterna credenda ac tenenda sunt, ex hoc suo Filio cognosci & disci. Matth. 17.

CXXXI.

Is verò disertè inquit, *se se ex cœlo descendisse, & venisse in hunc mundum.* Item: *Sese ante hunc mundum gloriam habuisse summam apud Patrem cœlestem.* Item: *Ante Abraham se extitisse.* Item: *Semper in hoc mundo cum Patre operatum esse.*

CXXXII.

Vult etiam D.EVS suis Apostolis credi, eorumque doctrinæ insignia testimonia addidit. Sed Ioannes, inter Apostolos non postremus, clarè inquit, Unigenitum Dei Filium (quem *ab-229* appellat) extitisse ante huius mundi exordium, & omnia per ipsum esse facta, & hunc Unigenitum D.EI Filium factum esse hominem. Idem verò & cæteri Apostoli vno ore testificantur.

CXXXIII.

Hinc Ecclesia Christi, omnibus temporibus, eam Fidem constanter professæ est, & defendit: *Filium Dei scilicet, extitisse ab æterno, antequam humanam naturam assumeret.*

CXXXIII.

Manifestum itaque est, *Christum dici Filium Dei*

Dei, non respectu humanæ naturæ, quæ cœpit in Maria, sed diuinæ, quæ æterna est.

CXXXV.

Et quidem Scriptura Christum vocat filium Dei, tantum eam ob causam, quia iuxta diuinam naturam ex Patre genitus est, vt Ioânes testatur, vocans eum *unigenitum à Patre.*

CXXXVI.

Nusquam verò in sacris literis vocatur *unigenitus à Spiritu sancto*, licet de Spiritu sancto conceptus sit; hoc est, licet Spiritus sanctus hoc mysterium operatus sit, vt sine virili semine virgo Maria hominem verum, ex suo tantum sanguine, conciperet & pareret.

CXXXVII.

Nam humanam suam naturam Christus non habet ex natura Spiritus sancti, quia is non est præditus humana natura.

CXXXVIII.

Spiritus sanctus itaque non potest dici Pater Christi, iuxta humanam naturam.

CXXXIX.

Sed diuinam suam Naturam Christus ex Patre cœlesti, atque æterno, & quidem ab æterno, habet.

CXL.

Quia est *unigenitus à Patre*, vt verbum D.EI luculenter docet; hoc est, ex substantia Patris natus.

CXLI.

Damnamus itaq; & hanc Antitrinitariorum

blasphemiam, Filium Dei non esse *ὁμοούσιον* Patri. Nam *unigenitus est ex Patre*: & Christus differtè inquit, *se & Patrem* VNUM esse, Loquitur autem eo loco de substantia.

CXLII.

Ac rectè antiqui Doctores, hanc vocem, Arianis blasphemias & furoribus opposuerunt, & fallacem illam vocem, quam prestigiatōres substituebant in Sirmienſi Synodō, nempe *ὁμοιου*, reiecerunt.

CXLIII.

Nequaquam enim fas est, ambiguis dictis & cothurnis in doctrina de summis Fidei articulis, ludere, & errores fucis quibusdam pingere.

CXLIII.

Neque verò illud cauillum moramur, ista vocabula, *ὁμοούσιος*, *coessentialis*, & *similia*, non extare in sacris literis, quia res ipsas tradunt.

CXLV.

Et Ecclesia Dei, coacta summa necessitate, quia cum hæreticis pugnavit, prudenti consilio, ac docendi gratia, his vocabulis vsa est.

CXLVI.

Imò, si de rebus esset consensus, facilima foret de verbis transactio. Sed isti Ariani ipsam æternam Filij Dei Naturam atque existentiam, contra sacras Scripturas, nefariè auferre conantur. Non itaque mirum est, rebus sublatiſ, eos tanta rabie ipsas voces mordere & allatrare.

Sed

CXLVII.

Sed non est æquum, vt Ecclesia de suis formulis loquendi, verbo Dei consentaneis, & graui authoritate receptis, hæreticis cedat, ac petulantium ingeniorum somnia & perplexas phrasas amplectatur: Sed conuenientius est, vt hæretici sermonem Ecclesiæ accipiant, & cum ea loquantur.

CXLVIII.

Damnamus & hosce Antitrinitariorum furores, *Filium Dei non fuisse PERSONAM ab æterno, nec secundam esse Trinitatis personam.*

CXLIX.

Nam Ioannes clarè inquit, *λόγον ab æterno fuisse apud Deum.* Iam, si extitit *λόγος* ante mundum, hoc est, ab æterno, & quidem APUD Deum, Ergò & persona, & quidem distincta persona est à Patre.

CL.

Imò hinc *unigenitus à Patre* dicitur, quia non est ipse Pater, sed Filius patris: Ergò & distincta persona à Patre est.

CLI.

Non enim alloquitur seipsum Pater, sed alteram personam, cum inquit: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.*

CLII.

Et sic distinctè, tanquam de duabus personis, Christus loquitur, quando de se, tanquam Filio Dei, & de Patre suo, non mundano, sed cœlesti & æterno loquitur.

F 2

CLIII.

Impia quoque & blasphemum est Antitrinitariorum vox; *Filium Dei ante incarnationem tantum fuisse sapientiam, voluntatem, pronuntiationem Patris, non ὑπόστασιν, non ἰσίδμνον quiddam.*

CLIIII.

Hanc autem Samosatrenianorum insaniam, Ecclesia Dei iam olim solidis Scripturæ sanctæ fundamentis damnauit, & exterminauit.

CLV.

Nam Ioannes ait: *eum ipsum λόγον, qui creauit omnia, extitisse Ἀρὺν Θεῶν, & postea carnem esse factum.*

CLVI.

Sed nusquam dicit Scriptura; *voluntatem Dei factam esse carnem.*

CLVII.

Christus inquit: *Se descendisse ex cælo.* Nusquam autem dicit Scriptura: *Voluntatem Dei ex cælo descendisse.*

CLVIII.

Filius Dei appellatur *unigenitus à Patre: unigenitus in sinu Patris.* Ergo est ἰσίδμνος quædam, genita à Patre, & distincta à Patre.

CLIX.

Reicienda igitur & hæc Antitrinitariorum affirmatio est: *COGITATIONEM Dei fuisse filij generationem.*

CLX.

Nam; (vt supra monui) nusquam sic loquitur verbum

verbum Dei, & hac ipsa locutione insani Antitrinitarij (vt vides) ipsam ὑπόστασιν æternam Filio Dei implicare ac sceleratè auferre moluntur.

CLXI.

Damnamus & hoc nouorū Arianorum blasphemum delirium, *Christum tantum Filium Dei esse factum, quando homo factus est, non prius: Nec Deum Patrem Christi appellandum, priusquam homo fieret.*

CLXII.

Nam eò Sathan per hæc sua mancipia excurrit, vt de æterna Maiestate hunc Dei Filium, capitis sui contritorem, ex mera & inexplicabili inuidia deiiciat, summaq; ignominia afficiat.

CLXIII.

Sed res manifesta & immota est, *Unigenitum à Patre dici Christum,* non respectu humanæ naturæ, neque respectu conceptionis de Spiritu sancto, sed respectu diuinæ atque æternæ naturæ.

CLXIIII.

Et, de hac æterna sua ὑπόστασι inquit: *Antequam Abraham ERAT, Ego SVM.* Ioan. 8.

CLXV.

Et hunc, ait Paulus, *comitatum esse populum suum in deserto.* 1. Cor. 10.

CLXVI.

Item inquit: *Deum misisse Filium suum, natum de muliere.*

CLXVII.

Christus ipse, cùm de suo Patre cœlesti loqui-

tur, sese vocat *Filium Dei*, ac respectu suæ Incarnationis ex Maria, nusquam sese *Filium Dei*, sed *Filium* potius *hominis* appellat.

CLXVIII.

Hinc inquit: *Oportet me esse in his, quæ PATRIS mei sunt.* Item: *Pater, clarifica me. Ego in Patre sum*, &c. In his autem dictis, non loquitur de Natura humana, sed de diuina.

CLXIX.

Est igitur vniuersalis Regula. *Nusquam sese Christus vocat Filium Dei, respectu humana nature: Sed tantum respectu diuina.*

CLXX.

Consentiunt autem & Prophetarum, & Apostolorum dicta, hac in parte.

CLXXI.

Calumniam itaque afferunt Ariani Angelicæ concioni, quasi idem tantum Christus dicatur Filius Dei, quia conceptus sit de Spiritu sancto, & natus ex Maria virgine.

CLXXII.

Nam Gabriel utrumque docet, primum, concipiendum esse Messiam in utero incorruptæ virginis Mariæ: Ac deinde, eum futurum esse Magnum, & Filium Dei vocandum, hoc est, cognoscendum & prædicandum.

CLXXIII.

Vult enim hoc notum esse, Filium Dei suscipere Naturam humanam, iuxta decretum & patrefactiones Dei.

Utum-

CLXXIII.

Utumque igitur in Christo agnoscendum & prædicandum est, videlicet, quod sit Deus & homo, hoc est, Filius Dei æternus, factus homo, propter hominum salutem.

CLXXV.

Damnamus itaque pio Zelo, & iuxta mandatum Dei, diras illas contumelias & blasphemias, quas ista organa impuri spiritus euomunt, nempe:

CLXXVI.

Filium Dei non incarnatum esse, id, quod perfricta fronte opponitur dicto S. Pauli: *Deus misit Filium suum, natum ex muliere.* Galat. 4.

CLXXVII.

Æternum Dei Filium esse fictum, esse signum Antichristi, contra testimonia luculenta, Ioan. 1.

CLXXVIII.

Non constare Christum duabus naturis: Nec factam esse Unionem hypostaticam. Imò, unionem hypostaticam esse MONSTRUM, contra hoc illustre dictum: *Verbum caro factum est.*

CLXXIX.

Damnamus & hanc blasphemiam, Christum tum demum factum esse Deum, quādo est conceptus, & natus, in Maria, & cum ei omnia data sunt à Patre, & ante hoc tempus non fuisse Deum.

CLXXX.

Extrema enim hæc est impudentia, ex superioribus nascens. Sed Iohannes ἀγὼν ante

incarnationem expresse vocat Deum, ei que attribuit diuinam in creatione rerum omnium potentiam. Est autem ille æternus λόγος, ipse *unigenitus à Patre*. Et Christus testatur, sese, ante hunc mundum conditum, apud Deum Patrem in magna claritate exstisse.

CLXXXI.

Et illa dicta, quibus & sese obcæcant, & alios fascinare conantur furiosi Antitrinitarij, non loquuntur de æterna Christi natura; sed de humana, personaliter vnita Filio Dei, quæ summa excellentia, potentia, honore, Maiestate donata est.

CLXXXII.

Nam diuina Christi natura ab omni æternitate habuit & possedit omnia cum Patre & Spiritu sancto, quæcunq; vero Deo competunt.

CLXXXIII.

Est igitur & ista nouorum Arianorū blasphemia damnanda: *Aliter esse Patrem Deum, & aliter hunc Dei Filium esse Deum.*

CLXXXIII.

Hoc enim tali ratione euoluunt; Patrem esse Deum ab æterno; Filium verò nō esse Deum ab æterno, sed à tempore cōceptionis & natiuitatis ex Maria, iamque tantum esse Deum ab annis 1597. Item; Patrem esse Deum à seipso; Filium esse Deum factum, seu factitium. Patrem habere omnia à seipso; Huic omnia tradita esse à Patre. Patrem esse superiorem Deum; Hunc Filium esse Deum Patre minorem. Patrem esse substantia Deum; Hunc verò Filium esse tantum

tantum data atq; concessa potentia Deum, hoc est, hominem merum, potentia Dei præditum.

CLXXXV.

Sed hæ blasphemie sunt atroces, ad quas omnes pij aures suas obstruere debebant. Sunt autem superioribus testimonijs luculenter & potenter omnes refutatae ac prostratae. Nam illud ipsum *verbum, quod fit caro*, hoc est, *unigenitus à Patre*, ante mundi creationem est Deus omnipotens. Nec inquit scriptura, *Deum fecisse Deum*, sed *Patrem genuisse Filium*. Ac licet Filius genitus sit à Patre, communicata ei natura diuina (vt Ecclesia loquitur, declarationis gratia) & omnia acceperit à Patre: tamen est *quod* Patri, & coomnipotens, & coæternus. Ac nequaquam Patre minor est, iuxta Essentiam suam diuinam, sed iuxta naturam humanam. Et de tempore suæ humiliationis loquitur Christus, ac discernit, *se missum à mittente Patre*.

CLXXXVI.

Idem itaque Deus est filius ille Dei, qui Pater & Spiritus sanctus, tantum verò persona differt, iuxta patefactiones, in sacris literis traditas.

CLXXXVII.

Damnamus & illa Serueriana portenta, ex Valentinianorum lacunis petita, *carnem Christi de coslo allatam, & animam Christi ex mundi animabus conflatam.*

CLXXXVIII.

Nam sacrae literæ docent, *Christum*, quoad

humanam naturam, *natum ex Maria, ex semine Davidis & Abrahami.* Matth. i. Luc. i. Rom. i. Galat. 4.

CLXXXIX.

Fanaticum & hoc eius commentum est, *carnem Christi in Deum esse conuersam.*

CXC.

Sed Christus disertè inquit: *Spiritus carnem & ossa non habet, ut videtis me habere.* Luc. 24.

CXCI.

Reijcimus & hanc Serueti insaniam: *Etiam si homines non peccassent, tamen Christum hominem predestinatum esse.*

CXCII.

Nam hæc cum vniuersa sacra Scriptura pugnant, quæ docet, tantum propter peccatum hominum, filium Dei factum esse hominem, ut homines ex peccato & morte liberaret, & tyrannidem Diaboli aboleret. Luc. 19.

CXCIII.

Ex hisce intelligunt omnes veræ Ecclesiæ Christi ciues: Primum, doctrinam de Iesu Christo Deo & homine, quem nostræ Ecclesiæ profitentur, esse certam, dilucidam, firmam & immotam, ex ipsis sacrarum literarum fontibus, & perpetuo synceræ Ecclesiæ Christi consensu ac professione scaturientem.

CXCIII.

Non igitur patiamur nos ab ea, vllis calumnijs aut præstigijs vllorum hominum, aut Diabolorum, auelli.

Nam

CXC V.

Nam primum Decalogi præceptum, nos ad istius tantum Dei notitiam obligat, qui in verbo suo se patefecit, scilicet, quod sit vnus Deus, Pater, Filius, & Spiritus S. Nec sit alius Deus.

CXC VI.

Deinde verò intelligunt omnes rectè agnoscetes & timentes DEVM, cohortem illam Antitrinitariorum, seu nouorum, Arianorum, immanem, ac prorsus Diabolicam inimicitiam aduersus filium Dei exercere, eique substantiam & Maiestatem æternam derogare. Delere Deum; quia extra hunc Deum, qui est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, non est alius Deus. Delere scripturam sacram; quia expuncto hoc articulo, de æterna diuinitate filij Dei, expungitur & verbum Dei. Delere pietatem vniuersam, quæ absq; hac Christi notitia nulla est. Delere consolationem aduersus mortem & Diabolum. Delere vniuersam Christi Ecclesiam. Vbi enim eius notitia verè extincta est, ibi & Ecclesia eius perit.

CXC VII.

Rectè igitur Ecclesiæ Dei, tum blasphemata nouorum Arianorum dogmata, tum ipsos quoq; blasphemos ac pertinaces eorum Doctores reijciunt, damnant, & anathematizant, iuxta regulam S. Pauli: *Si quis aliud Euangelium prædicauerit, sit anathema.*

CXC VIII.

Et, iuxta Ioannis præceptum: *Nec A V E ois dicendū est, nec recipiendi sunt in domos.* 2. Ioh. epist.

Ac decet magistratus Christianos hac in parte suo quoque officio fungi, iuxta Paulinam institutionem, Rom. 13. ne patiantur Deum verum, & cuius sunt vicarii in terris, & à quo habemus omnia, tantis contumelijs aspergi & dedecorari.

Filio Dei eterno, qui factus est homo, sit gloria in secula seculorum, Amen.

EXPLICATIONES QUARVNDAM quaestionum, pertinentium ad locum de DEO.

Estne Deus Species vel Individuum?

Respondeo:

NOMEN DEI est individuum. Et quam potest communicari tribus personis diuinitatis, quæ & ipsæ sunt individuum; tamen, quia sic se Deus patefecit, quod vnus sit, nequaquam dici potest, DEVM esse speciem. Et quanquam non reperiantur alia similia exempla; tamen nudè & simpliciter acquiescendum est in patefactione DEI, facta in verbo. Huc pertinet observatio Theologorum, qui dicunt; *Deus est Trinitas*: id est, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Sicut anima est omnis eius potentia, de quibus singulis prædicatur, quod sit anima, nec tamen plures sunt animæ, sed vna tantum est; verum plures eius potentia: Ita de perso-

personis Trinitatis singulis prædicatur, quod sit Deus, nec tamen tres Dij aut Domini sunt, sed vnus est Deus, vnus est Dominus, vt in Symbolo Athanasij dicitur.

Quomodo vnus est Deus?

Respondeo: Non specie, genere, aut alijs consimilibus modis vllis, sed essentia, quæ vna est in diuinitate omnium & singularum trium personarum: & numero. Non enim plures Dij sunt, sed vnus est Deus.

Cur sacra Scriptura vitetur in S. lingua plurali numero, Elohim, Dij?

Respondeo: Non, vt plures esse Deos asserat, sed propter personarum pluralitatem in vna essentia diuina. Alia est enim persona Patris, alij Filij, alia Spiritus sancti. Sed, non alius est Deus Pater, alius Deus Filius, alius Deus Spiritus sanctus, verum idem Deus: & hæ tres simul personæ vnus ille verus & æternus Deus omnipotens.

Quidam Theologi hoc mysterium, docendi gratia, hac similitudine declarant. Sicut Sol est vnus, in quo tamen tria confiderantur & insunt, videlicet, corpus solare; radij eius; & calor inde procedens: sic tres illi, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, non tres Dij sunt, sed vnus solus verus Deus, tres autem personæ. Ergò, rectè dicitur, *Trinitas est vnus ille verus Deus*. Sacra scriptura docet, vnum tantum esse Deum: & tamen hæc eadem testatur, Filium quoque esse

Deum: Ergo, Filius non est alius Deus, quam Pater. Et sic non plures Dij, sed vnus & idem cum Deo Patre. Verum alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti.

*Quenam sunt partes & species
Dei?*

Respondeo: Nullæ, quia Deus est vna simplicissima essentia, quæ in partes diuidi nulla ratione potest. Similiter nec causæ Dei vllæ sunt, quia primus & summus, & ipse prima causa est omnium, quæ sunt, & sic causa causarum. Accidentia quoque nulla sunt in Deo, quia Deus est immutabilis, & accidentia in eum nulla cadunt, sed omnia sunt substantialia: Deus enim non tantum bonus est, clemens, misericors, omnipotens; verum bonitas ipsa, clementia, misericordia, omnipotentia.

Personæ intrinsecus discernuntur, à proprietate interna & personali. Et hoc discrimen non est essenziale, quia vna tantum est essentia totius diuinitatis; non alia Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti; sed vna & eadem natura, potentia, & voluntas, sicut vnus, & eiusdem prorsus sunt essentia. Nec est rationale, quia non tantum vocabulis differunt, vt diuersa tantum sint officia, & inania eiusdem subsistentia vocabula; sicut vnus & iridem homo, Pater & Filius esse & dici potest, respectu diuersorum, cum adhuc, patre suo superstite, generat filios, quorum respectu Pater; illius verò filius est,

est, & dicitur. Aut cum idem est Doctor, pastor, paterfamilias, scriba, procurator, &c. Ita Sabellius, Photinus, Marcellus, Montanus, Franciscus Davidis, Georgius Blandrata, & alij Hæretici, de Trinitate senserunt & locuti sunt, quod videlicet vnus & idem Deus, pro diuersitate officiorum, aliquando Patrem, interdum Filium, nonnunquam Spiritum sanctum se nominârit; sed vnam tantum esse personam, quæ diuersa habeat vocabula, secundum officiorum diuersitatem. Sed est discrimen reale, quia reuerâ alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti, & singula personæ per se subsistunt; propriam enim quæque habet definitionem. Ac reipsa differre personas, ac distinctas esse, ex apparitionibus diuinis manifestum est, vbi singula personæ apparuerunt seorsim, vt, reipsa distinctas esse, certum sit. Sic etiam nec Pater, nec Spiritus sanctus incarnatus est, sed solus Filius, qui in vnitatem personæ suæ assumpsit naturam humanam, ex Maria semper virgine.

*Quomodo Deus dicitur trinus &
vnus?*

Respondeo: Sui respectu, dum intra se consideratur diuinitas, Trinus dicitur, ratione personarum: respectu autem essentia, quæ vna est, deinde creaturæ, vnus dicitur; sicut etiam absolute consideratus, indiuisè operari dicitur, respectu creaturæ.

Quomodo predicatur vocabulum

CHRISTVS?

Resp. Dicitur de tota persona, non de alterutra natura: Nam de singulis eius naturis dicitur, *diuina natura in Christo, humana natura in Christo*; licet in concreto rectè dicatur, *Christus Deus, Christus homo; Christus verus Deus, & verus homo, unicus Dei Patris, & virginis matris Mariae filius, non duo filij*, quia vna est persona indiuisa, seu vnum *ἰσὺς αὐτῶν*, seu personale, quod ne morte quidem separari potuit.

Loci, in quibus de Deo sermo est, bifariam in sacra scriptura distinguuntur. In quibusdam locis nomen DEI, siue DOMINI, simpliciter ponitur, nullis prorsus additis particulis, quæ personarum notent distinctionem. Deut. 6. *Audi Israel, Dominus Deus noster Dominus vnus est.* Ierem. 25. *Cælum & terram ego impleo.* 1. Sam. 2. *Deus mortificat & viuificat.* In quibusdam verò locis nomen Dei continet & ostendit personarum distinctionem, siue earundem inter se comparisonem. Psal. 110. *Dixit Dominus Domino meo*, &c. Psal. 33. *Verbo Domini*, &c. Galat. 4. *Emisit Deus Spiritum filij sui in corda nostra*, &c. In prioribus locis autem, sicut vna essentia demonstratur, ita sæpenuerò de diuersis personis appositè intelligi possunt, etiam si orationis contextus de personis distinctè loqui minimè videatur. Actum potissimum ita exponuntur, quando verba ea ipsa significant, quæ omnibus personis sunt communia, & potentiam, dignitatem,

item, operationem uè declarant, neque villas notant personarum proprietates, vel officia. Vt, exempli gratia locus Ieremiæ: *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus*, rectè de singulis personis explicatur, quia significat aliquid, omnibus tribus personis commune. Nam sacra scriptura testatur, cælum & terram impleri, non tantum à Deo Patre, verum etiam à Filio, & à Spiritu sancto. De Filio dicitur, Ephes. 4. *Descendit in infimas partes; idem ipse etiam est, qui ascendit supra omnes cælos, ut impleret omnia.* De Spiritu sancto dicitur, Psal. 139. *Quò ibo Domine à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, illic es, si stratum fecero in inferno, ecce ades.*

Hanna in oratione inquit: *Deus mortificat, & viuificat.* Hac autem potestate viuificandi præditus est & ipse Pater, Rom. 8. Deinde Filius, Ioh. 5. *Sicut Pater suscitatur mortuos, & viuificat; sic etiam Filius, quos vult, viuificat.* Postremò & Spiritus sanctus, Iohan. 6. 1. Cor. 15. 1. Pet. 3.

Item legimus Psal. 44. *An non Deus scrutabitur illud? Ipse enim nouit abscondita cordis.* Hæc sententia de tribus personis diuinitatis exponi debet. Nam Matth. 5. Pater non semel dicitur intueri cuncta in occulto: Filius, Matth. 9. Marc. 2. videt cordium cogitationes. 1. Corinth. 2. Spiritus scrutatur omnia, etiam profunditates.

Quando vox *ἰehoua*, *יהוה* / maiusculis

literis, in Biblijs Doctoris Lutheri germanicis, ponitur sola, sine discrimine personarum; tùm non de Patre, vel Spiritu sancto, sed de Filio intelligi debet. Vbi verò vox Iehoua, *יהוה* bis ponitur, ibi prima vox de Filio Dei, secunda de Patre intelligenda est, vt Genes. 19. *Domini pluit à Domino.* 1. Reg. 18. *Si Dominus est Deus, sequimini eum.* Hic ponitur vocabulum *Deus* sine personarum discrimine: Ergò intelligatur de Filio.

Pater dicitur prima persona diuinitatis, quia est fons, origo, & principium, non tamen temporale, hoc est, quod tempore præcedat reliquas personas; sed originale & æternum totius Trinitatis; &, quod ab æterno genuit Filium, sibi consubstantialem.

Quid est substantia in Trinitate?

Respondeo: *οὐσία* est substantia, hoc est, natura diuina, & ipsa diuinitas, aut essentia diuina. In summa: Quicquid commune est tribus personis, id nomine *οὐσίας* Græci expresserunt, Latini substantiam & essentiam vocant. Augustinus tamen sentit, rectius essentiam dici à Latinis, lib. 7. cap. 5. de Trinitate, Sed tamen inquit: Siue essentia dicatur, quod propriè dicitur, siue substantia, quod abusiue, vtrumque ad se dicitur correlatiue ad aliquid, lib. 5. cap. 8. Essentiam dico, quæ *οὐσία* Græcis dicitur, *πλὴν οὐσίας, ἢ ὁμοούσιος*; quod est Latine: Vnam essentiam, tres substantias.

Regi-

Regitapraecipuos errores Antitrinitariorum.

Multas blasphemias & impietates in ipsum Deum, & sacrosanctum eius verbum noui Ariani in publicis scriptis euomunt: nos verò præcipuos & crassiores ex ipsorum scriptis, quæ typis diuulgata sunt, recitabimus.

I.

Veram & vſitatam illam de Trinitate doctrinam, Philosophicum, Papisticum, & Antichristi commentum vocant. Trinitatem autem ipsam, Deum confusum, complexum, compositum, pluralem, personatum, tripersonatum, essentia personatum, laruarum, vnumtrinum, confusum ex tribus personis, essentiatum, essentiam, in qua tres personæ resideant, *χυτῆραν*, monstrum, prodigium, Lyciscam, quaternitatem, Deum quaternarium, Idolum quatuor rebus distinctis constans, horrendis certè & prodigijs nominibus appellant. Doctores verò Ecclesiæ, Arianis resistentes, publicis scriptis hos errores refutârunt. In summa, noui Ariani Deum viuentem, & ipsius Ecclesiam, Iudaicè, Magicè, Ebioniticè, Cerinthicè, Samosatenicè, Arianicè, Mahometicè, & Serueticè criminantur, impij isti & blasphemj homines, qui etiam suo tempore eos puniet.

II.

Negant Ariani, tres esse personas diuinitatis, licet oreteus tres esse, Patrem, Filium, &

Spiritum sanctum fateantur, & propterea sibi-
ipsis nomen Antitrinitariorum imposuerunt.

III.

Negant, Filium & Spiritum sanctum esse
personas, sed dicunt, esse altissimi Dei Patris
virtutes, quibus, ut ipsorum verba habent, & o-
lim, & nunc quoque, in noui mundi creatione,
per Christum Iesum utatur.

IIII.

Negant, Verbum Filium aliquem fuisse de
ὑποστάσει vel substantia Patris, ab æterno geni-
tum, sed Dei rationem agendi, siue voluntatem
mentemque, quam habuerit de exhibendo no-
bis Filio redemptore, ex semine Davidis.

V.

Negant, secundam personam, Filium, ab æ-
terno genitum de persona Patris. Hæc enim
sunt verba Blandratæ in disputatione Albana.

VI.

Affirmant, quod Iesus ille, qui dicitur Chri-
stus, conceptus in utero virginis, sit vnigenitus
à Patre, & primogenitus omnis creaturæ, præ-
ter quem alius Filius Dei non sit in sacris reue-
latus. Dicunt, se non agnoscere Christum ali-
quem Dei filium, qui non sit homo.

VII.

Dicunt præterea, hunc Iesum, filium Dei,
de Spiritu sancto in tempore conceptum, tri-
bus potissimum rationibus esse quoque; DEVM.

I. Quia

1. Quia filius Dei: nullum enim Christum Pa-
trem hominem habuisse. 2. Ideo Deum esse
dicunt hominem Iesum, quod factus sit omni-
potens, *Matth. ultimo*. Nam homini Chri-
sto, iuxta omnium Sophistarum etiam senten-
tiam, datam esse omnem potestatem in cælo &
in terra. Hæc Blandratæ verba sunt in disputa-
tione Albana, fol. M. 2. Quam lector pius &
doctus diligentius considerans, videbit horri-
bile chæos plurimarum hæresium, & ipsius Dia-
bo i, & suorum organorum cloacam esse, qui-
bus filium Dei conipere & deformare, sed fru-
stra, conantur.

VIII.

Depravant & corruptunt calumnijs, & fal-
sis interpretationibus, multos scripturæ locos,
rectè contra ipsos citatos (quamvis Iohannes
Calvinus plerumque; testimonia, quæ patres, con-
tra Arianos citarunt, in dubium vocet) qualis
est Mich. 5. *Egressus eius à diebus æternitatis*. Hoc
manifestum testimonium Prophetæ, his verbis
Blandrata eludit, quod dicit: *Egressus eius à die-
bus æternitatis, non est idem, atque ab æterno. Nam
vox diebus addita, explicat mentem Prophetæ.
Dies etenim tunc cæperunt, quando creatus est
mundus; & illi primi dies dicuntur æterni, propter
continuam successionem, sicut sapiens loquitur.
Scriptura. Et ideo, cum facta quoque sit tunc de
Christo futura promissio, dicitur fuisse egressus eius
à diebus æternitatis, non, quod de hypostasi Patris ab
æterno sit Christi egressio aliqua.*

IX.

Dictum Pauli, Galat. 4. *Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere*, hisce verbis deprauat Blandrata: *Mitti in carnem, est, hominem Iesum Christum nobis exhibere, iuxta promissum semen. Fuit etiam Iohannes Baptista missus à Deo, & tamen non de cælo, aut, quod fuerit ab æterno, vel ante carnem. Breuiter, ille est Filius Dei unigenitus, qui est conceptus de Spiritu sancto, & natus ex Maria virgine.* Hisce verbis Blandrata disertè negat, Christum natum esse ab æterno ex substantia Patris, & affirmat, eum tunc cœpisse esse, cum ex virgine natus est, idem sentiens, quod Ebion, Cerinthus, & alij aliquot phanatici, de CHRISTO senserunt.

Talium corruptelarum & elusionum sacræ scripturæ plena est disputatio Albana. Citant quidem verbum Dei noui isti Ariani, sed istis præstigiatoribus scripturæ tali, seu tessera ludus & iocus sunt, omittunt & addunt, deprauant, torquent, corrigunt, flectunt, quæ volunt; & ad suam hæresin palliandam & confirmandam omnia, quibus possunt artibus, dolis, & fucis, vt incauto lectori imponant, accommodant. In summa, Christus secundum opinionem Georgij Blandratæ, Francisci Davidis, Gabrielis Ritteri, & aliorum nouorum Ariatorum, est homo purus, ex virgine natus, caro tantum, & Deus titularis.

Christi

X.

Christus Antitrinitariorum Patriarchis (hec enim sunt ipsorum verba) Prophetis & Apostolis fuit incognitus, nec est Filius Dei; naturalis non est, nec genitus in mysterio à Patre ante tempora secularia, sed Filius est tantum hominis, in tempore ex nihilo formatus & productus, cum & ordo naturæ repugnet, & rationi non sit consentaneum, vt, qui coniugem nunquam habuerit, Filium gignere potuerit. Magna proinde est stultitia; imò est cum ratione insanire, credere, quod naturalem, seu *εὐνοῦ* *Θεοῦ* Deus, qui coniugem non habuit, Filium aliquando habere potuerit. Salomon illis (si tamen sit ei fides adhibenda, ac non potius ratio imitanda) loquitur non propriè, sed parabolicè & ænigmaticè de Dei sapientia, non personali, sed alia, quæ filius Dei nō est: nam & in homine est sapientia, quæ Filius certè dici non potest. Nomen Filij idem Salomon idèd dicit incognitum, quod nusquam extet: nam si esset, incognitus esse quomodo posset? Christiani ergo tortores sunt scripturarum, quas nos soli Antichristi intelligimus.

XI.

Christus Antitrinitariorum non est æternus, quia æternitatis Epitheton solius Patris est proprium. Fuit quidem in præscientia & prædestinatione apud Deum homo, sed actu reali non substitit: verum in mente geniturus, mulierem expectans, ex qua eum gigneret. Falsum est,

Patrem semper fuisse Patrem reipsa, sed quia missurus erat hominem formatum, eius venturi respectu hoc nomine appellatus fuit. Abraham prior est Christo, quem aliquot millibus annorum ætate antecessit, utpote, genitum in stabulo, tempore Augusti Cæsaris. Hic Christus non est Deus, qui fuit heri & hodie, & in seculum, sed est temporalis, & Deus fabricatus ab illo altissimo, qui est super omnes, Patre: huius anni sempiternis temporibus non existunt, quia ratio repugnat, utcumque Psalmista regius Propheta David id ipsum asseueret,

XII.

Christus Antitrinitariorum, non est idem Deus cum Patre, sed est Deus alius, formatus in tempore, & sic, propter conceptionem & auctoritatem, nuncupatus. Nam verus Deus, altissimus, vnus, est creator cœli & terræ: Filius autem, cum non sit creator cœli & terræ, titulotenus Deus vocatur. Spiritus autem sanctus tantum est motus, in sanctis creatus, ideoque non verus Deus.

XIII.

Christus Antitrinitariorum homo purus, non naturalis & proprius Dei filius, nequaquam est creator cœli & terræ, nec per eum sunt omnia visibilia & inuisibilia condita. Opus siquidem creationis soli Patri comperens est. Imò cœlum non potuit facere Filius, quia illud est æternum, & ante omnia secula extitit, ut recte ex Aristo-

Aristotele probari potest. Tribuit quidem sacra Scriptura Filio creationem, sed semper secundam creationem intelligit. Et cum Hebræi composita verba non habeant, *creationem* pro *recreatione* ponere consueuerunt. Sic ergo omnes sacræ Scripturæ loci interpretandi sunt: *faciamus*, id est, *reficiamus*. Item, *Per eum secula fecit*, id est, *refecit*, *creauit*, id est, *recreauit*. Hæc verò est vera Theologia, non illa Christianorum, quæ *μυταλογία* recte dicitur.

XIV.

Christus Antitrinitariorum, cum ante carnem nihil fuerit, sanctis Patribus nunquam apparuit, nec in vlla forma visus est: Angeli verò apparentes, fuerunt creati, quos adorari Deus in veteri Testamento passus est, quia illi futuri Christi typum gesserunt, in quo plenitudo Deitatis mansura erat, & in quo omnes Dei promissiones complendæ erant. Nunc eos adorari non permittit, quia eam auctoritatem homini iam Christo contulit.

XV.

Christus Antitrinitariorum non eduxit populum Israëliticum ex Ægypto, nec à populo in deserto tentatus est. Nam cum ante natiuitatem nihil fuerit, quomodo, quæso, ex Ægypti seruitute educto populo adesse potuit? In Psalm. 68. Pater in futuri hominis persona loquitur, ed, quod captiuitas Ægyptiaca typus esset spiritualis captiuitatis & liberationis. Paulus verò docet: *Christus in figura*, hoc est, in vmbra, *patribus*

apparuisse, non re ipsa. Nam malè docent, qui *typum pro exemplo*, & non *pro umbra* rerum futurarum, exponunt.

XVI.

Christus Antitrinitariorum non est verus ille & altissimus Deus, quia & hoc Patris solius proprium est. Sed Deus est Titularis & figuratiuus, propter causas tres sic dictus; Primò, *Propter conceptionem hominis, quæ sine virili semine, ex obumbratione Spiritus sancti, facta est.* Secundò, *Propter plenitudinem Deitatis, in ipso habitantis, & donarum non ad mensuram collationem.* Tertiò, *Quia omnes Dei promissiones in Christo sunt complete.* Sed hæc non aduertit orbis Christianus, ideoq; miserè cæcutit.

XVII.

Christus Antitrinitariorum, qui Patribus veteris Testamenti nunquam affuit, est *Ἰλαθ' ἀνθρωπίνου*, id est, *purus homo*: quanquam singulari prærogatiua, & donis sine mensura collatis, exornatus sit. Non enim necesse fuit, Saluatorem & redemptorem humani generis Deum & hominem esse; sed, satis erat, hominem esse Christum: quia promissio quoque *tantum de semine mulieris*, loquitur, id est, *de puro homine*. Appellat quidem Scriptura illum *Iehouam institiam*; sed & altare, & arca fœderis, interdum figuratè eo nomine vocantur: Vnde apparet, locutionem esse figuratam. Ioannes etiam non loquitur de Filio aliquo inuisibili & æterno, sed de homine illo misso, quem dicit *carnem factum esse*; hoc

hoc est, pauperem, in firmum, abiectum, & omnibus miseriis expositum. Qua ratione etiam Paulus intelligendus est, dum inquit; *magnum pietatis esse mysterium, quod Deus sit in carne manifestatus.* Nam, si diceremus, *Filium Deum esse & hominem*, duos Christos, & duos Filios, constitueremus, quod absurdum est. Hunc itaque binaturitum Christum non agnoscit Scriptura.

XVIII.

Christus Antitrinitariorum fuit semper pauper & infirmus, ac nunc manet pauper & infirmus, quia non moderatur omnia verbo potentia suæ, nec cœlestium & terrestrium genua in nomine eius sese incuruant. Nam particulam vniuersalem, OMNIA, oportet cum restrictione quadam accipi; & postea in ipsa sæculi consummatione, Christus nihil potentia habiturus est.

XIX.

Christus Antitrinitariorum purus est homo, non habet æternum imperium, & thronus eius temporalis est, donec scilicet ad iudicium venturus est. Nam postea cogetur in ordinem cæterorum electorum, & ita regnare desinet. Scriptum est enim, 1. Cor. 15. *Tradet regnum Deo & Patri.* Sed de hac re in refutatione argumentorum fusiùs dicetur.

Hoc verò simpliciores obseruet, novos Arianos tres habere hypotheses, sicut ex tabula ipsorum, & ex epistola, ad Tigurinorum Sacramentarios ab ipsis scripta, & ex reliquis illorum libris, patet, quibus omnia superstruunt,

Propositiones eorum sunt hæ: Prima; *Træ esse, Patrem, Filium & Spiritum sanctum: sed non esse tres personas.* Secunda, *Vnam esse naturam, seu Deitatem, communem tribus illis, sed non esse vnam essentiam.* Tertia; *Vnum esse Deum, sed tantum Patrem dici unicum illum & verum Deum, Filium verò, & Spiritum sanctum, non dici unicum illum Deum.*

DE PRIMA PROPOSITIONE Antitrinitariorum.

Dicunt Antitrinitarij, esse TRES; eosq; nominant Patrem, Filium & Spiritum sanctum. Sed, hosce non esse personas, contendunt.

RATIO ISTORVM hæc est.

Quod Scriptura non docet, nõ est assèuerandum. Sed in sacris literis nunquam leguntur hæc verba; Esse tres personas, sed tantum ista: Tres sunt, qui testimonium perhibent, 1. Ioan. 5. Ergo: Non sunt tres persona.

Respondeo: Nego consequentiam, quia sunt quatuor termini in hoc Syllogismo. Maior enim loquitur de rebus: Minor verò de verbis. Quod attinet ad res eius doctrinæ, quam de sua essentia & voluntate Deus reuelauit, ipsis quidem rebus alligati sumus, Gal. 1. *Si quis aliud Euangelium docuerit; id est, doctrinam repugnantem cum hoc vnico fundamento, sit anathema.* Quod ad verba attinet, licet nobis aptis, & intelligibi-

ligibilibus vocibus vti, modò, vt præfinit analogæ Fidei, Rom. 12. *Nec mutant res ipsas, in sacris literis præscriptas, & nobis traditas.*

Ad minorem: Rectè ac verè dicitur, istos tres esse personas. Rationes sunt istæ.

1.

Quia vocabulum *persona* declarat, quidnam sint isti tres, nempe, non vmbra, non somnia aut cogitationes solummodo hominum inanes & euanescentes, sed viuæ quædam substantiæ. Nam, *Res*, est generale vocabulum. Iam verò res diuidi oportet in species quasdam suas, id quod etiam ipsa dictat ratio.

2.

Quia sacræ literæ clarè docent; *istos tres, nempe, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, esse res viuas, & subsistentes, & distinctas.* Nam, de Patre simul & de Filio dicitur, *Tu es Filius Dei viuentis*: Ergò Pater est res viuens, ac subsistens, Filius quoque est viuus Filius viuentis Patris. Nam, quando Petrus inquit, *Tu es Filius Dei*, perinde est, ac si dixisset, *Tu existis Filius Dei; Tu es quiddam ipisq; æuor, quod est Filius Dei; non es vmbra Dei, non cogitatio euanesceus, sed existens Filius Dei.* Pater genuit Filium; Ergò Pater est quiddam existens. Filius genitus à Patre, non est somnium Patris, sed tale *ipisq; æuor*, quod mittitur in mundum, induit carnem humanam, redimit genus humanum. Spiritus sanctus specie columbæ descendit, arguit & docet mundum. Ergò Spiritus sanctus est existens quiddā viuum

& efficax, neque est figmentum quoddam sine subsistentia quadam. Sed in hac doctrina, *persona*, nihil aliud significat, quàm *substantiam individuan, intelligentem, incommunicabilem, non sustentatam aliunde*. Pater enim non est Filius, neque Spiritus sanctus: Et Filius non est Pater, nec Spiritus sanctus. Denique Spiritus sanctus non est, nec Pater, nec Filius, sed sunt tres res verè subsistentes. Huc pertinent & reliquæ actiones trium istarum personarum, quæ eam euincunt. Proinde vocabulum *persona* non mutat rem ipsam; verum cum ipsa re, verè ac propriè, congruit. Imò, in verbo Dei extat vocabulum *πρόσωπον*, id est, *persona*, usurpatum in hac significatione, 2. Corinth. 1. *ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων*, id est, *ut ex multis personis*, Lutherus vertit: *durch viel Personen*.

3.

Quia propter captum rudiorum licet uti vocabulis notis & receptis, cum rebus ipsis congruentibus, ne homines sibi talia fingant, quæ sunt contra Scripturam. Sed vocabulum *persona* vel *substantia*, notum est hominibus in Ecclesia Christi, ex longo & approbato usu, & congruit cum rebus traditis in verbo Dei; Ergò sic rectè loquuntur Ecclesiæ Doctores.

4.

Quia, ad confutandos hæreticos, licet uti vocabulis, quæ rebus ipsis conveniunt. Ecclesia igitur vocabulum *persona* recepit & usurpavit, quando aduersus Simonianos, Arium, Sabelium,

lium, Samosatenum, & similes præstigiatores, cōfundentes personas, vel alioquin eas abolentes, vera doctrina, in verbo Dei tradita, fuit propugnanda: sicut rectè Augustinus ait; *Licuit loquendi & disputandi Necessitate dicere, tres esse personas, non, quia Scriptura dicit, sed, quia Scriptura non contradicit*. Græci dixerunt initid, *tres esse ὑποστάσεις*, id est, *substantias*: verum postea imitati sunt Latinos, nihil de rebus ipsis mutantes, licet verba quædam variarent.

Debebant igitur novi Ariani primùm ostendere, quod vocabulum *persona* non congrueret rebus istis diuinis, in verbo Dei traditis, priusquam illud exploderent, tanta austeritate & vehementia.

Debebant etiam prius monstrare convenientius vocabulum, quàm illud, quod receptum & vñtatum est in Ecclesia Dei, multis iam sæculis, abolerent.

Tertiò, si qui sceleratè aburerentur vocabulo *persona*, ut Seruerus & alij, non debebat id Ecclesiæ Christi, rectè loquenti, esse fraudi.

Quartò; Propter vocabulorum discrepantiam, quæ quidem non sunt à rebus ipsis aliena, non est ipsa doctrina funditùs conuellenda, aut condemnanda. Nam, isti Ariani negant, *tres esse personas*. Si iam de vocabulo tantùm disceptant, cur doctrinam abiiciunt?

Cùm igitur negent, *esse tres personas, id est, res subsistentes, viuas, efficaces, non confu-*

fas, errorem suum produnt, quodd à doctrinâ verbi diuini, quam rectè proficitur & tuetur Ecclesia Christi, ab Antichristi deliriis repurgata, turpiter & manifestè deficiant. Explicent igitur sese clariùs, *cur negent tres vnos deos, siue personas?* Et dicant planè & dilucidè, *quidnam sint illi tres, cum persona non sint?* Non enim satis est, dicere, quodd hi tres sint Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Quæritur enim, quales sint res, an sint vmbrae tantum, vel cogitationes quædam, an verò substantiæ? Ineptum est, Vociferari, *sunt tres, & semper tres*, nec definire, *quidnam sint?* Si negas, personas esse tres, simul nega, esse tres res. Neque nuper adeò hoc vocabulum vsurpari cœptum est in Ecclesia Christi. Nam antiquissimi Ecclesiæ Doctores, & substantiæ & persona nomine vsi sunt; vt Ignatius ad Magnesianos de Filio inquit, *quod sit vñia p̄vndū, substantia genita*; loquitur enim de verbo substantiali. Tertullianus ad Praxeam inquit: *Quacungq substantia sermonis fuit, illam dico personam, & illi nomen Filij vendico, & dum Filium agnosco, secundum à Patre defendo*. Idem, lib. de Trinitate, Filium esse secundam personam post Patrem contrēdit; *Adiicit* (inquit) *sumus, non sum, vt ostenderet, per hoc, quod dixit, Sumus, Ego & Pater vñum sumus, duas esse personas*. Cyprianus: *Diuinitas & humanitas in vnā personam conuenerunt*. Reliquorum Doctorum testimonia in præsentia omittero, quia isti Ariani noui, eam ob causam eos repudiant, quodd contra Arium, suum Parētem,

præ-

præclare & fideliter ex verbo Dei decertant, & veritatem vindicant; id quodd obseruatione dignissimum est.

DE SECVNDÂ HYPOTHESI nouorum Arianorum.

Vnam esse naturam seu Deitatem, communem, tribus illis, sed non esse vnā essentiā illorum trium, inquit Antitrinitarij.

Si rationes inquiras istius paradoxo, nullam aliam inuenies, quā, *quodd in sacris literis non extant illa syllaba, ESSENTIA VNA*. Ergò simpliciter & superstitiosè decernunt, id esse Antichristi dogma. Sed rectè & verè dicitur, vnā esse diuinā essentiā, propter hæc rationes:

1. Quia, etiam si hæc vox, ESSENTIA iuxta literas & syllabas in sacra Scriptura non inueniatur, tamen res ipsa, quæ hoc vocabulo in Ecclesia Christi exprimitur, sunt in sacris literis comprehensa & tradita. Nam sæpè repetitur hæc oratio: *Ego sum Deus tuus*. Item, *Dominus Deus tuus vnus est, &c.* Hæc dicta testantur, Deum existere. Ideò res sunt in verbo Dei expressè, Deum esse quiddā existens. Existētia autem & essentiā Dei idem sunt. Mutanda igitur forent ista verba; *Deus est*, in aliam formā, vt, *Deus fingitur esse*, seu, *Deus est somnium hominum*, est inane nomen, sicut ad Plinium esse nugatur, &c. si non essentiā quædam, vt sic dicam, existeret.

Sic dicitur Psal. 93. *A seculo tu es.* Item: 1. Ioan. 4. *Sicut ille est, & nos sumus.* 1. Cor. 8. *Scimus, quod Idolum est nihil in mundo, & quod nullus est Deus, nisi vnus.* In hoc dicto opponuntur sibi primum inuicem, Idola & Deus. Deinde proprietates discernuntur. *Idola sunt nihil*, hoc est, non sunt essentia quædam viuæ, omnipotentes, *Deus vero est vnus*, id est, non est somnium humanum, vt Idola, sed vera, viuæ existens essentia.

2.

Quia æquipollentes locutiones in sacris literis exant. Nam proprium illud Dei nomen, *Iehoua*, quod creaturis, quemadmodum alia appellationes Dei, nunquam adscribitur, *ab esse, seu essentia est deductum.* Significat igitur Iehoua illum Deum, qui verè existit, seu, qui est essentia quædam æterna. Neque est figmentum quoddam hominum, vt apud gentes, *Fortuna*, *Pluto*, *Musæ*, *Gratiæ*, &c. Item Exo. 3. *Deus ipse Moyfi nomen suum, manifestat, hisce verbis: Sum, qui sum: Sic dices ad filios Israel; s v m misit me ad vos.* Idem verò est, ac si dixisset, *ipsa essentia*, id est, is Deus, qui existit semper, *me misit.*

3.

Quia Ecclesia vetustissima sic est locuta; vt Tertullianus aduersus Praxeam: *Vnius substantia, & vnus status & potestatis, quia vnus est Deus.* Author Symboli in Cypria. dicit, *Deum cum audis, substantiam intellige.* Item, Martialis ad Burdegal: *Vnius voluntatis, vnus essentia.* Quando enim de vnitæte Dei locuti sunt veteres, *substan-*

tia

tia & essentia vocabulis indifferenter vsi sunt. Reliquorum testimonia non adscribo, quia passim sunt obuia.

4.

Quia *Natura, Deitas & Essentia*, in hoc quidē loco de Deo, & in hoc cardine nihil differunt. Sic Gregorius Nazianzenus inquit; *De vs, quid tandem in sua natura & essentia sit, hoc hominum nemo nouerit vnquam: Sed, quod sit, hoc nemo negauerit.* Iam, quia noui isti Ariani fatentur, vnā esse naturā, seu Deitatem, taceantur simul necesse est, vnā esse essentiam. Si repudiāt *essentia* vocabulum, quia in Scriptura non sunt ista syllabæ, primum, eadem ratione, repudient & sua vocabula. Nam, *naturam esse vnā*, de Deo nusquam dicunt Sacrae literæ, hoc est, syllabas istas non habent, licet res ipsas tradant. Ita suis ipsorum iaculis semetipsos Ariani configunt. Deinde probent, vocabulum *essentia* non conuenire ipsis rebus, quas de Deo sacra Scriptura profert, atq; affirmat. Terriò, perspicuè & validè demonstrent, *Nature* vocabulum esse significantius & intelligibilius, quā vox *Essentia.*

5.

Quia absurdissima sententia ex ipsorum negatione nascitur. Cum enim noui isti Ariani Essentiam Dei negeant, necesse est, ipsos Naturam, seu Deitatem, absq; essentia comminisci & tradere. Quo quidem portento, quid portentosius dici potest? Hæc autem re ipsa tradunt, verum inuolutè & perplexè; nam, vbi se magis e-

uoluerint, monstrum hoc horrendum lucidiùs apparebit.

DE TERTIA HYPOTHESI Arianorum nouorum.

Vnum esse DEVM, tali quidem pacto, ut tantum Pater dicatur vnicus & verus Deus: Filium, verò & Spiritum sanctum, non dici vnicum & verum Deum.

Mirum sanè est, quòd hoc relinquunt isti Antitrinitarij, vnicum nempe esse Deum. Negant enim, tres esse personas; negant, essentiam vnam esse. Quid igitur de Deo retinent? Vnum Deum faciunt, qui non sit tres personæ, hoc est, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, neque sit vnica Essentia. Interea tamen contendunt, esse tres, & esse vnam Naturam, seu Deitatem. Nec volunt videri, se λογισμαία: quandam, sed necessariam potius pugnam de rebus ipsis, ad doctrinam de Deo pertinentibus, contra nos suscepisse.

Sed non solum Patrem esse vnicum & verum Deum, verum tres istas personas, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, esse vnicum & verum Deum, ex immotis rationibus perspicuum est.

1. Quia hoc proprium, *Deum esse*, non tantum patri, sed etiam Filio, & Spiritui sancto, in sacris literis tribuitur. De Patre dicitur, 2. Corinth. 1. *Benedictus DEVS, & Pater Domini nostri IESV Christi*. De Filio Ioan. 1. *Verbum erat DEVS*.
Ioan.

Ioan. 20. *Dominus meus & Deus meus*. Rom. 9. *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus Benedictus in secula*. De Spiritu sancto; *Idem verò est Deus*, (loquitur de Spiritu sancto) *qui operatur omnia in omnibus*. Sed, non sunt tres Dij; verum vnicus tantum, & verus Deus. Ergò, hi tres, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sunt vnicus & verus Deus. Pater, cum sit DEVS, non est peculiariter, aut solus Deus. Filius, cum sit Deus, non est solus Deus. Sic Spiritus sanctus, cum sit Deus, non est solus Deus: sed hi tres sunt vnus Deus. Ratio huius consequentiæ est, quia sacra Scriptura vtrumque dilucidè assenerat: Primum, Patrem esse Deum; Filium esse Deum; Spiritum sanctum esse Deum: Deinde, non tamen tres esse Deos, sed vnicum duntaxat Deum. Hæc autem fide accipienda, non ratione humana æstimanda sunt.

2.

Quia in veteri Testamento, & crebrò etiam in nouo, non distinctis personis, dicitur; Vnum esse Deum, vt Deuteron. 6. *Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus vnus est*. Esaïæ 44. *Ego sum primus & nouissimus, & prater me non est Deus*. Marc. 12. *Vnus est Deus, & non est alius prater eum*. 1. Corinth. 8. *Nullus est Deus, nisi vnus*. In hisce sententiis verus Deus designatur, sicuti se patefecit. Sed patefecit se in tribus personis, Patre, Filio & Spiritu sancto: Ergò istæ locutiones de vno Deo, Synechdochicè

includunt tres illas, quas dixi, personas. Ille est, inquam, Vnicus Deus, qui est Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Maxima enim impietas est, asseuerare, Filium, vel Spiritum sanctum non includi in hoc dicto; *Deus tuus Deus vnus est*. Deuter. 6. capite,

3.

Quia Ioannes clarissimè inquit, i. epist. 5. cap. *Et hi tres vnus sunt*. Tres quidem numerat, Patrem, & Spiritum sanctum; vnum verò esse, pronunciat. Porro vnum esse, & vnum Deum esse, in hoc quidem articulo nihil differunt, quia Scriptura docet, vnicum esse Deum.

4.

Quia Christus inquit: *Ego & Pater vnum sumus*, Ioan. 10. personas quidem distinguit, quando inquit, *sumus*; sed, cum inquit, *vnus sumus*, se cum Patre vnicum esse Deum affirmat. Neque verò Spiritus sanctus excluditur, quia in presenti loco Christus hunc scopum sibi præfixum habebat, vt declararet, quid ipsemet esset. Sic Ioannis 14. inquit, *se in Patre esse*, id est, coessentialem esse Patri,

5.

Quia non tantum in vno opere, omnium amplissimo, nempe, in regeneratione hominis, coniunguntur, Pater, Filius & Spiritus sanctus, tanquam coomnipotentes: sed etiam ibi vno nomine copulantur; sicut inquit Christus, Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. In nomine autem, non tantum significat,

cat, ex præcepto & efficacia communi istorum trium, sed etiam in cognitionem & fidem, in hunc vnicum verum Deum, qui in primo Decalogi præcepto inquit: *Non habebis Deos alienos*. Habes igitur hæc tres, nimirum, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, sed vnicum nomen, in testimonium luculentissimum, quod vnus sit Deus,

6.

Quia vnica est Deitas, sicut vnus est Deus, sine omni dubitatione. Sed isti noui Ariani ipsi met fatentur, vnam esse Deitatem, communem istis tribus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Ergo, non Pater tantum habet illam Deitatem, neque solus Deus est, sed Pater, Filius, & Spiritus S. est vnicus & verus ille Deus, quem S. literæ proponunt. Suo ipsius igitur gladio sese iugulant isti amentes Ariani.

7.

Quia Filius est genitus à Patre, & eadem ob causam coessentialis Patri. Nam Filius (vt dictum est) in sacris etiam literis, vocatur, & est Deus. Ergo Filius cum Patre est vnicus & verus ille Deus.

8.

Quia Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio. Sed Spiritus sanctus non ita procedit à Patre & Filio, tanquam spiratio ex nostris pectoribus, quæ est tantum ardens halitus, amoris seu affectus ex corde effundens, & mox iterum euanescebat, verum est Deus, i. Cor. 12. & est coessentialis Patri & Filio. Ergo Spiritus sanctus cum Patre & Filio est vnicus & verus ille Deus, de

quo inquit Moyses, Deut. 6. *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est.*

9.

Quia, si Filius & Spiritus sanctus non sunt vnicus Deus cum Patre, tunc necesse est, plures esse Deos. Nam Scriptura vocat Filium Deum, & eodem modo Spiritum sanctum appellat Deum, quemadmodum etiam opera diuina, & omnipotentia propria, vtrique attribuuntur. In quasunque igitur species sese verrunt isti chameleones, necesse est, ipsos Deos tres facere. Vel, si Filius & Spiritus sanctus non sunt reuera vnicus & verus Deus, cum Patre, tum necesse est, ipsos vocem DEVS, quæ eis adscribitur, aliter exponere. Sequetur autem, si vnicus & verus Deus tantum est Pater, & non Filius & Spiritus sanctus simul, tunc Filius non est reuera Deus; item, Spiritus sanctus non est reuera Deus. Hinc igitur patet, nouos Arianos veteres hæreses Arii, in contumeliam Filij Dei & Spiritus S. ab Orco resuscitare.

SOLVTIO ARGVMENTORVM, quibus Antitrinitarij errores suos palliare conantur.

Quicumque est fons Deitatis, is solus est Deus, Sed solus Pater est fons Deitatis, Nam Filius est natus ex Patre; Ergo est substantia Patris. Spiritus sanctus procedit ex Patre; Ergo, Spiritus S. quoque est substantia Patris.

Ergo

Ergo solus Pater est verus & vnicus Deus, cum Filius & Spiritus sanctus sint substantia Patris.

Respondeo primum ad Maiorem, quæ non habet firmam connexionem. Non enim sequitur: *Is homo est pater tot liberorum, & omnes substantiam ab ipso acceperunt: Ergo solus est homo,* etiam si hoc sit manifestum, eum solum esse Patrem, istorum liberorum respectu. Deinde sacra scriptura non tantum Patri tribuit Epitheton *Dei*; sed etiam Filio, & Spiritui sancto. Cum sacris autem literis concordant Ecclesiæ Dei testimonija omnium temporum. Deinde respondeo ad Minorem: Et si nemo hominum verbis explicare possit, quam ratione Pater sit solus fons Deitatis; tamen non tantum hoc certum est, quod Pater genuerit Filium, sed etiam ex verbo Dei id constat, quod ille æternus Dei filius sit substantia, *ὁμοουσιος*, distincta à Patre, non sit ipse Pater, quod ad personæ respectum attinet. Item, quia Pater genuit Filium, & Filius est genitus, idèd Pater communicat suam essentiam Filio. Et non tantum Pater est Deus, sed etiam Filius est Deus, & ipse quoque Spiritus sanctus: non tamen tres sunt Dij; verum vnus Deus, qui est Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Ac debent accuratè discerni respectus naturæ diuinæ, & respectus personarum diuinarum, sicut se Deus patefecit. Natura seu Deitas est communis tribus, nempe Patri, Filio, & Spiritui sancto, quia vnus tantum Deus est. Sed personarum ratio non est communis, sed distincta, quia Pater genuit,

Filius genitus est, & Spiritus sanctus ab utroque procedit. Personarum distinctio non tollit unitatem naturæ, & unitas naturæ non tollit distinctionem personarum, quia utrumque sacra scriptura docet; licet neutrum, quomodo id fieri possit, neque cogitando assequi, neque verbis ullis explicare possimus. Non igitur confundenda hæc sunt: *Filius natus est ex Patre: Ergo est natura Patris.* Verum quidem est; sed inde non sequitur: *Ergo non existit distincta persona à Patre.* Imò, quia genitus est, ideò est persona à Patre distincta. Item, non sequitur, *Est natus ex Patre, & est natura Patris, ideò solus Pater est Deus.* Imò inuertitur potius argumentum: *Quia genitus est Filius Dei à Patre, & Patris essentiam sibi communicatam habet ab æterno; ideò sequitur firmissimè, Filium etiam esse Deum.* Nam communicata essentia Patris est Deus; & hoc ipso, quia Filio ab æterno est communicata essentia, testatur facit Pater, non se solum esse Deum, sed & Filium, imò & Spiritum sanctum.

Quantæ verò amentię est dicere, Filium esse genitum ex Deo Patre, & possidere essentiam Dei Patris, & tamē illam essentiam filij Dei non esse Deum, sed solum Patrem esse Deum, non Filium, non Spiritum S. Primum igitur isti vertiginosi spiritus priuant filium Dei essentia sua diuina, quia eam in solum Patrem collocant, eo ipso, quodd Filium fingunt, qui non sit verè & essentialiter Deus, cum Patre & Spiritu sancto, sed Patrem solum & unicum esse DEVM.

Dein-

Deinde confundunt hac ipsa re cum Eutychianis, personas tres in diuinitate.

Præterea considerent & hoc: Spiritus sanctus non tantum ex Patre procedit, ut Græci nonnulli falsè asseuerarunt, sed etiam ex Filio, qui eum insufflatione Apostolis communicat, *Iohan. 20.* Et rectè appellatur Spiritus filij, *Gal. 4.* Si igitur Spiritus sanctus à Filio quoque essentialiter procedit, Spiritus sanctus essentiam habet à Patre & Filio pariter. Ergo non tantum Pater est solus Deus, sed Filius quoque est cum Patre vnicus ille Deus; imò etiam Spiritus sanctus: sicut scriptura Dei perspicue testatur. Non igitur ista locutio, *Pater est fons diuinitatis*, ita intelligenda est, quasi solus Pater sit Deus, sed quodd Pater sit persona generans, Filius persona genita, & Spiritus sanctus procedens ab utroque. Deinde generatio ista est æterna, personis verò æqualis essentia, omnipotentia, & maiestas, in verbo Dei tribuitur. Quod verò Christus inquit: *Pater maior me est*, manifestum est, non ibi de diuinitate Christum verba facere, sed de officio, quod gerebat, nimirum, quod factus homo, iam obtemperaret Patri in redemptione generis humani. Et regula scripturæ nota est, alia dicta de humiliato Christo, alia de gloria eius, alia de humanitate, alia de diuinitate eius loqui,

2.

Euangelium Iesu Christi cepit initium, ab eo tempore (teste Marco, Luca, & Paulo) quo Christus cepit facere & docere.

Ergò Christus ante non fuit sub veteri Testamento, nec quicquam fecit; aliàs Euangelistæ & Paulus mentirentur.

Resp. Est paralogismus in hoc argumento, nec valet consequentia. Nam Euangelistæ loquuntur de Iesu Christo, secundum utramque naturam, seu de tota persona. Antitrinitarij autem hoc transferunt ad alteram naturam verbi, ab initio existentis apud Deum. Præterea aduersarij faciunt hoc initium personæ Iesu Christi, quod Euangelistæ faciunt initium Euangelij: nam ad administrationem Euangelij hæc duo verba, *facere & docere*, referri debent. Et posset aliquis simili modo inferre: *Christus sub Herode administrationem Euangelij auspicatus est: Ergò ante non fuit: Ergò ante nihil fecit*: aut, *Christus Iesus Deus, homo ex Maria virgine natus, cepit Euangelion predicare, & miracula facere: Ergò ante non fuit, nihilq; fecit.*

CONTRA.

Sed Marcus disertè constituit initium quoddam Euangelij. Resp. Si ita vergeas initium Euangelij Iesu Christi, quodnam igitur constitues? Marcus enim illud à Baptismo Christi auspicatur, & hoc initium Euangelij Iesu Christi constituit. Lucas autem alitè ab ipsa conceptione & natiuitate suam narrationem orditur: num igitur Lucas Marcum mendacij arguet, iuxta Antitrinitariorum temeritatem, cum ea, quæ antea Iesus fecerit, describat? vt, exempli gratia: *Quòd puer annorum duodecim docuit in templo, &c.*

Scri-

3.

Scripturæ docent, vnum Deum Patrem esse creatorem omnium: Ergò Filius non est creator, nec Patri coæternus. Antecedens probatur ex Esaia, 44. cap. vbi dicitur: *Vnum esse Deum Patrem, qui omnia creauit, cui nemo adfuit, & qui solus extendit cælos*, vt Iobus dicit, cap. 9.

Respondetur: Loca illa scripturarum, quæ vnum Deum prædicant, non de solo Patre, Filio, ab hac vnitare excluso, intelligenda sunt. Verum est; nos vnum illum Deum, Patrem Domini nostri Iesu Christi, huius mundi creatorem credimus & fatemur. Sed cum & Filius, teste scriptura, verus Deus sit, eum ab hac vnitare non excludimus, vt qui vnus sit cum Patre naturæ; & ided etiam eum cum Patre creatorem profitemur, alioquin Deus non esset. *Maledicti enim*, inquit Propheta, *Dij, qui mundum non condiderunt*: & quos, extra hanc vnitatem diuinæ naturæ, scriptura Dominos & Deos vocat; alibi, eosdem natura Deos non esse, ait. Quare, cum Esaia & Iobus, *Deo neminem in creando adfuisse*, dicunt, non ita Patris personæ creationem vendicant, vt Dei filium à Deo Patre separent, & non extitisse dicant, *qui est in sinu Patris, & in quo Pater, & ipse vicissim in Patre, est*: Sed, quicquid extra Deum est, ab hac communione gloriæ operisq; diuini excludunt.

4.

Christus, si creasset cælum & terram, non tacuisset istud, ibi præcipue, vbi contra Iudeos probat, se

filium Dei esse, ex operibus communibus cum Patre. Ergò non est creator cœli & terræ.

Respondetur: Hæc conditionalis falsa est. Non enim necessario consequitur, *Si Christus creauisset cœlum & terram, non tacuisset istud.* Nam sicut mysterium filij Dei ante aduentum eius in carnem vmbri quibusdam inuolutum fuit, & ipse sese veteribus, quasi sub ænigmate, conspiciendum præbuit: ita etiam, postquam in carnem venit, non statim cœlestem gloriam conspiciendam exhibuit. Vbi enim alioquin locum haberet exinanitio illa, de qua Paulus loquitur? Imò, cum in monte Thabor gustum quendam cœlestis gloriæ discipulis tribus exhibuisset, mox tamen de monte descendens, mandat illis, ne cui dicant hanc visionem, vsquequò Filius hominis à mortuis resurgat. Cum enim filius Dei in carne se mediatorem & redemptorem mundo exhibuerit, diuina Maiestate carne, quasi velo quodam, tecta, scripturæ nobis eos potissimum sermones & facta Christi describunt, quæ ad officiū Mediatoris pertinent. Neque tamen interea diuinam suam naturam & Maiestatem prorsus Christus tacuit; sed, se Deum esse, & quidem eum, à quo omnia sunt condita, & gubernantur nunc quoque, ac conseruantur, paulatim patefecit, dum sibi diuinæ Maiestatis opera vendicat, *vinificare, dare vitam æternam, remittere peccata, donare Spiritum sanctum, & similia.* Adhæc, quando Patrem vsque adhuc operari, & se quoque operari, inquit, & omnia, quæ

quæ Pater facit, similiter se facere; neque hanc suam operationem ad certum tempus adstringat, non creationem, aut opera veteris Testamenti excipiat, neque nobis necesse est, hanc quicquam excipere. Quod autem obscurius ab ipso Seruatore, in terris agente, fuit propositum, id, post ascensum eius in cœlum, clarissime prædicarunt ipsius Apostoli, quando iam, tempore exinanitionis finito, Filius Dei potenter declaratus est, post resurrectionem à mortuis, missò Spiritu sancto. Quare, etiamsi nusquam Euangelistæ scriberent, *Christum esse Deum æternum, & creatorem omnium;* tamen cum hoc diserte doceant Apostoli (imò Christus ipse Spiritu suo per illos loquens) nemini pio de eo dubitare liceret.

5.

Esaias tantum meminit miraculorum Christi; nullibi verò creationem cœli & terræ Christo assignat.

Ergò non est creator cœli & terræ,

Respondetur: Et si Propheta Esaias tantum meminisset miraculorum Christi, vt Antitrinitarij volunt, tamen non ideo sequeretur, mundum per Christum non esse conditum. Verum antecedens est falsum, quia Esaias diserte creationem rerum Christo attribuit, vt Apostolus Paulus testatur. Nam ita scribit 45. cap. *Ego Iehoua, & nullus prater ea; Deus iustus & saluator, non est prater me, mihi curuabitur omne genu, &c.* Hæc verba

Paulus, *Rom. 14.* testatur de Christo scripta esse. Idem affirmat *Phil. 2.* Item, Christus hic vocatur Saluatorem gentium: non igitur dubium est, Esaiam credere & constituere Christum, Deum coæternum Patri & Spiritui sancto, & creatorem omnium.

6.

Christus est Deus, quia factus est, constitutus est nobis in Deum.

Ergo non ab aeterno fuit Deus, sed est creatus.

Respondetur breuiter cum veteribus, factum esse, præsertim si referatur ad aliud, non semper significat creationem: multa enim Deus nobis factus esse dicitur in sacris literis, vt, adiutor, protector, domus refugij, &c. quæ non per naturam, sed per gratiam factus est. Præterea, licet existentiam personæ verbum faciendi respiciat, hoc tamen alterius duntaxat naturæ respectu intelligendum esse, docet Apostolus, inquit: *Christum factum esse ex semine Dauid*, addit autem, *secundum carnem*. Quare, quoad naturam humanam, concedimus, Filium Dei factum esse Dominum & Christum, & Regem, & Pontificem nostrum, & huius respectu id de tota persona dici: non tamen hinc conficitur λόγος, quem ab assumpta carne scriptura distinguit, non esse Deum, nisi, postquam in carne natus & Deificatus est, vt veteres loquuntur.

7.

In veteri Testamento filius Dei natus ex virgine, promissus, non datus fuit.

Ergo

Ergo tunc non fuit, neq; est æternus Deus.

Respondetur: Si Antitrinitarij de humana natura loquuntur, qua filius Dei est semen mulieris, Abrahamæ, Dauidis, secundum carnem, verum est argumentum, sed falsum de diuina. Si assumant: *Seruatorem hominem esse promissum, non Deum & hominem*, id pernego. Nam & ipse promissiones, quibus Antitrinitarij vtuntur, & alia loca veteris Testamenti ostendunt, Messiam non fore hominem tantum, sed simul etiam Deum.

8.

In nouo Testamento predicatur Christus Iesus, natus ex Maria virgine.

Ergo ante Mariam non fuit, neq; est æternus Dei filius.

Respondetur: Nego consequentiam. Vnus enim idemq; , qui ex Maria natus est, hic secundum diuinam naturam æternus est. Sacræ literæ non tantum CHRISTVM hominem, & hominis Filium, sed etiam Deum, & Dei filium prædicant. Itaque si aduersarij in sua propositione ponunt exclusiuam; si ea ad personam referatur, vera est: Non enim aliud est Christus, quàm Iesus ex Maria natus: sed non propterea separatim de natura alterutra concludendum est, quod de persona dicitur.

9.

Filius Dei vocatur, propterea quod ex Spiritu sancto sit conceptus, Angelo hanc rationem filiationis indicante.

I

Ergò non est filius Dei, ab aeterno ex essentia Dei Patris genitus.

Respondetur: Ipsa Angeli verba indicant, hanc non esse solam & præcipuam rationem, quòd hic Mariæ filius sit filius Dei, sed aliam arcanam, quam non quidem exprimit, sed innuit. *Nam* (vt rectè Epiphanius annotauit) *Angelus non dixit solùm, propterea quod gignetur, sed propterea etiam quod gignetur, vt ostenderet, Deum VERBUM, qui est ex alio, etiam in utero genitum, cum homo fieret. Propter verbum verò etiam homo, verbo vnitus, dicitur filius Dei.* Christus enim natus ex virgine, totus est Dei filius, & vnicus, & quantum ad summam naturam, Dei filius etiam dicitur, quòd ex Spiritu sancto conceptus, qui quasi Patris generantis vices suppluit, nullum alium Patrem habuit. Sed, cum naturalis Filius omnis, sit eiusdem cum Patre naturæ, Christus, verus & naturalis filius Dei, tantum qua Deus est, propriè dicitur: sed propter illam arctissimam & ineffabilem diuinitatis & humanitatis in Christo vnionem, Christus totus est, & dicitur natura Deus, & Dei filius.

Sed inferunt Antitrinitarij: *Vocabitur filius Dei; Ergò antea non fuit.* Respondetur: falsa est hæc conclusio. Hoc verò recto ordine consequitur: *Vocabitur; Ergò antea non vocabatur.* Filius enim Dei in carne manifestatus est suo tempore, qui tamen ab æterno fuit vnigenitus filius Dei. Et, quem antea obscurè cernebant venturum in carne, eum iam exhibitum palam, omnes

omnes fideles filium Dei esse prædicant. Perperam igitur aduersarius initium essentiae tribuit filio Dei, quando ex virgine natus est.

10.

In Symbolo creatio Deo Patri, & non Filio, tribuitur.

Ergò Filius non est verus Deus.

Respondetur: Creatio non ita Patri tribuitur, vt ab ea Verbum, per quod omnia sunt condita, excludatur: Sed, quia prima patefactio Dei facta est per opera & mundi creationem, creatio Patri, qui Deitatis principium & fons est, attribuitur, & nihilominus etiam in sacris literis dicitur, Filium etiam creasse cum Patre omnia.

11.

Prædestinatio & electio non conueniunt ijs rebus, quæ semper sunt, vt est ille vnicus Deus, cui nihil istorum conuenit.

Christus autem prædestinatus est, seu præordinatus ante mundi fundamenta.

Ergò Christus non est ab æterno Deus.

Respondetur: Non sequitur: *Christus secundum humanam naturam, qua homo est, vnitus est, præordinatus est, sanctificatus est, & omnem potestatem accepit: Ergò tantum homo est.* Non enim necesse est, ea, quæ de Christo, quoad personam, prædicantur, naturis in eo distinctis pe-

culariter attribui posse. Homo comedit, bibit, sedet, stat, ambulat, dormit, vigilat, ridet, lachrymatur, &c. quæ omnia menti humanæ non conueniunt; & tamen propterea non conficitur, hominem corpore tantum, & anima sentiente, viuificanteque præditum esse, mente autem carere.

12.

Argumentum Seruati, lib. 1. de Trinit. Item Versus in suis Dialogis.

Moyſes dicitur Deus Pharaonis, Exod. 7. Et Cyrus Deus Israelis, Esa. 45. Salomon quoque dicitur Deus, Psal. 44. Illi vero Diſſuerunt, non natura, sed temporali dono.

Ergo etiam Christus non est natura Deus.

Respondetur: Quando creaturis vel hominibus tribuitur nomen Dei, illud semper intelligendum est, cum aliquo additamento & significatione, quam sacra scriptura adiungit; quod videlicet ratione officij sint dii, diuina officia administrantes. Sic Moyſes dicitur *Deus*, non quod re ipsa vel natura fuerit Deus, sed quia legatus Dei erat, nomine Dei loquens, & nomine Dei signa edens. In Hebræa lingua *Elohim*, & *Adonai* sæpè hominibus attribuuntur, cum aliquo respectu; nomen verò *Jehoua* tantummodo soli Deo attribuitur. Cum igitur Christus sæpè in sacris literis *Deus*, *Deus noster*, *Deus verus*, *Deus supra omnia laudandus*, *Deus Seruator noster*, *magnus Deus*, & *El Elohim*, & denique *Jehoua* nominetur, sequitur, *Christum verè, absolute,*

solutè, & definitiue esse Deum, non nuncupatione, aut adoptione, vel donorum participatione, sed natura & substantia.

Contra infertur ab Antitrinitariis: *Vrbs Hierosolyma vocatur Jehoua, Ezech. vlt. Et Moyſes aram à se constructam, etiam nomine Jehoua appellat. Ergo soli Deo hoc nomen non competit. Respondetur: Non potest probari villo testimonio scripturæ, nomen Jehoua eo modo attribuiaræ Moyſis, vel vrbi Hierusalem, quo illud Christo attributum est. Moyſes & Ezechiel tantum præsentiam & auxilium Dei prædicarunt, significantes, Deum illic adfuisse, probantem sacrificia & cultum, qui ibi peragebatur ex mandato Dei. Quod verò *Jud. 6. & multis alijs in locis, Angelus Jehoua nominatur, inde non potest probari, illic de creato Angelo verba fieri, cui nomen Jehoua inditum sit, respectu personæ, quam sustinuit; quia Patres huic Angelo cultum soli Iehouæ debitum, obtulerunt, vt, sacrificia, *Iud. 13. preces, Gen. 48. Item, templum ei extruxerunt, Mal. 3. Item, Patres dicunt, se, hoc Angelo viso, Deum à facie ad faciem vidisse, Genes. 32. Iud. 13. Hinc igitur apparet, nomen Jehoua non rebus conditis, sed soli Deo vero communicari, & in locis allegatis, non de Angelis creatis, vel alia creatura, sed de solo vero Deo sermonem institui, &c.***

13.

Argumentum Candidi Ariani, in Epistola ad Marimum Viduarium.

Omne diuinum est immutabile.

Omnis generatio est mutatio quadam.

Ergo omne diuinum est generationis expers.

Respondetur cum orthodoxis Patribus, assumptionem huius argumenti in rebus diuinis falsam esse. Corporea generatio passioni & mutationi est obnoxia; at diuina his caret, quia incorporea & infinita. Deinde, si corporalis generatio filij Dei à cæteris eiusdem generis est diuersa, quantum magis spiritualis nascenti ratio, longè alia est, quàm in carnalibus? Nam ubi essentia non est eadem, ibidem & generatio est diuersa. Qui Filium Dei natum negant, sed factum, ipsimet hoc suo argumento confutantur. *In Deum non cadit motus. Facere est motus. Ergo non conuenit Deo.* Quod si dicant, hoc absque motu aut mutatione vlla conuenire Deo, cur non idem de generatione sentiunt, quod filio Dei conuenientius est? Dicat, *facere, refertur ad res, quæ extra Deum sunt, generare non item.* Respondeo: Filium non esse extra naturam Patris collocandum, de quo dicitur: *Vnigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit nobis: Pater in me, & ego in Patre: Ego & Pater vnum sumus.* Hoc enim nisi detur, omni prorsus Deitate filius Dei spoliatur.

14.

Eiusdem.

Generare, est, dare aliquid ei, qui natus est, aut totum, aut partem eius, qui generat. Si totum

tum dat, interit, qui generat; aut minuitur, si partem dat. Sed Deus manet semper idem; Non igitur generat.

Respondeo: Nego consequentiam: Quia spiritualia sui communicatione non tolluntur. Si enim de lumine lumen accendam, non ideo alterum extinguatur, aut minuitur: quamuis hoc simile admodum obscurum est in tantis rebus. Dicimus igitur, hoc argumentum esse philosophicum. Licet enim in rebus naturalibus aliquo modo valeat, tamen in rebus diuinis falsum est.

15.

Eiusdem.

Pater, aut genuit Filium volens, aut nolens. Si nolens & inuitus, tum cadit in Deum passio: Si volens, tum voluntas generandi antecessit in Patre natiuitatem Filij: Ideoque non est coæternus Patri.

Respondeo per instantiam: Similiter argumentari possum.

Deus aut volens bonus est, aut inuitus. Si inuitus, à maiori necessitate cogitur: Si volens, voluntas bonitatem præcedit. Itaque non ab æterno bonus fuit. Hoc argumentum ipsimet Antitrinitarij repudiabunt. Ergo & prius corrui. Ratio est: quia de Deo & rebus diuinis, non, nisi ex scripturis, differendum: quæ nusquam quærunt, an Deus volens, vel nolens genuerit Filium, sed filium Dei, verum & proprium, & cuius exitus à diebus æternitatis, nobis prædicant.

16.

Cum Pater genuit Filium, non erat Filius: Si enim fuisset, eum Pater generare non potuisset, cum ei, qui est, dari non possit esse, quippe quod iam habeat. Quod si Filius non erat, Pater verò erat, quippe qui eum genuerit, (si enim Pater non fuisset, Filium gignere non potuisset) efficitur, ut Pater fuerit ante Filium.

Vel aliter. Nihil genitum est aeternum. Item: Quicquid genitum est, cepit esse. Item: Omne aeternum principio caret. Item: Omne genitum est posterius gignente. Causa enim prior est effectui. Hinc enim concludunt, Filium Dei, si genitus sit, non esse aeternum, ideoque etiam naturam Deum non esse.

Respondeo: Hæc omnia vera sunt de his, quæ in tempore genita sunt: Sed de filio Dei non possunt intelligi, *Generatio enim eius ab æterno est. Quare necesse est, Filium quoque ab æterno fuisse; quare & semper Pater fuit, & semper etiam Filius. Tu es Jehoua redemptor noster, ab æterno nomen tuum.*

17.

Angeli nominantur Dei filij, ut Psal. 88. Quis similis Domino inter filios Dei? Angeli verò sunt creati.

Ergo aliqui filij Dei sunt creati. Et per consequens, argumentum hoc, Christus est filius Dei: Ergo non est creatura, est infirmum.

Respondeo per distinctionem: Verum est, Angeli & omnes credentes sunt filij Dei, bene-

ficio & adoptione. Sed Christus est verus & naturam Dei Filius, ex Deo Patre procreatus, & cui nomen Filij, cum ipsa notione propria, convenit, qui aliter nominatur Filius Dei, quàm Angeli, aut credentes.

18.

Ex Deo nati dicuntur credentes, qui tamen sunt creatura. Ergo, inquit, non subsistit argumentum, Christus ex Deo natus est: Ergo, non est creatura.

Respondeo: Sicut alia ratione Christus dicitur Filius Dei, quàm Angeli & credentes; ita etiam alia ratione dicitur ex Deo natus esse, quàm cæteri, qui ex Deo geniti dicuntur. Nam credentes dicuntur ex Deo nati, ratione creationis & renascentiæ: Filius verò Dei ex Deo esse dicitur, ratione natiuitatis & generationis.

19.

Filij Dei, nati ex Deo, habent in se semen Dei, 1. Ioan. 3. & consortes sunt divina natura, 2. Petri 1. Ideoque essentiam Dei in se habent, & tamen non sunt natura Dei. Quare ex communicatione essentia non conficitur, Filium Dei naturam Deum esse.

Respondeo: Hic declarandum est, quomodo credentes habeant in se Dei essentiam. Non enim credentes qui sunt Filij Dei, hoc modo, habent in se Dei essentiam, ut ea sit ipsorum essentia, aliàs planè deificarentur; sed propterea, quod Deus per fidem habitat in ipsis, suis donis, & efficacia Spiritus sancti.

Est λόγος fuit in principio rerum conditarum, tamen prius fuit conditus, quam illa conderentur, utpote, per quem omnia alia condita fuerint.

Respondeo: Est ineptum argumentum, pugnans contra textum. Nam, si Filius Dei antea conditus est, iam non fuit in principio. Illud enim initium, quo ceteræ res conditæ sunt, per ipsum, antecedit aliud principium creationis, in quo ipse λόγος est conditus. Quare concidet illud Ioannis, *In principio ἦν, erat, seu existerat.* In hoc enim sui exordio, quo factus est, nondum existerat, si tum demum esse cœpit. Nam, quod additur ab Antitrinitariis, illud Moysis, *In principio Deus creauit cælum & terram*, aptè etiam dici potuisse, *in principio erat cælum*, ut sit sensus, *cælum in primis fuisse*, falsè & ineptè dicitur, si modò principij nomine primum exordium creaturarum, antequam mundus conderetur, intelligamus: tum enim cælum nondum existerat, sed factum est. Et magna est impietas, ad errores tuendos velle emendare linguam Spiritus sancti. Si autem verum est, teste Ioanne, quod λόγος fuerit tum, *in principio*, quo inchoata est rerum creatio; sequitur omnino, eum non tum esse cœpisse, sed illud præcessisse. Est igitur æternus Deus cum Patre, & Spiritu sancto, quia ante res conditas nihil fuit, nisi Deus. *Quicquid enim aliud statuitur, aut æternum est, & Deus erit, ut Tertullianus ait; aut esse cœpit, & tum non fuit ante omnes res conditas, siue in principio, sed ab eo inchoan-*

inchoandum erit exordium & principium reliquarum rerum, quæ deinceps sunt, condita. Cum igitur filius Dei omnium rerum conditarum principium præcesserit; sequitur, eum æternum, adeoque verum Deum esse. *Si verò, uti quidam asserunt, Sermo hic ante cetera quidem existit, sed tum primum genitus est, quando in creatione rerum Deus dixit, ut Moyses scribit; sequitur, Deum non semper Patrem fuisse ab æterno.* Itaque, cum sibi Filium similem postea genuit, Deo aliquid noui in seipso accidit. Et conciderit illud Iacobi, *Apud Deum non esse transmutationem, vel conuersionis obumbrationem.* Quare principium, quo esse, aut existere cœperit Filius Dei, fingi, absque contumelia atroci diuini numinis, non potest.

Filius eiusdem natura, & coæternus Patri, & consubstantialis, non potuit esse instrumentum Dei, in mundo condendo.

Sed Filius Dei fuit instrumentum Dei, in mundo condendo, quoniam per ipsum Deus mundum condidit.

Ergo, Filius non est eiusdem natura, nec coæternus & consubstantialis Deo Patri, sed potius creatura.

Respondeo: Est vitiosa assumptio, & inepta conclusio: *DEVS omnia condidit per Filium.* Ergo, *Filius DEI fuit instrumentum in creando.* Nititur autem hæc ratio falsa hypothese veterum Arianorum, qui hanc particulam, *Per,*

contendebant significare causam instrumentalem, & tantum Patri competere: Verum, verbum Dei ostendit, falsum esse hoc Arianorum commentum, quia hæc particula, *per quem*, non tantum de Filio, sed etiam de Patre usurpatur, 1. Corinth. 1. *Fidelis Deus, per quem vocati estis, in consortium Filij ipsius.* Item 1. & 2. Corinth. 1. *Paulus, Apostolus Iesu Christi, per voluntatem Dei.* Roman. 6. *Quod si Filius; Ergo & hæres per Deum.* Galat. 4. *Christus surrexit à mortuis, per gloriam Patris.* Gal. 1. *Paulus, vocatus per Iesum Christum, ac Deum Patrem, &c.* In hisce dictis nō poteris Deum Patrem vocare causam instrumentalem, licet ei particula *per* attribuatur; Ergo nec Filium dices causam instrumentalem, cum particula *per*, non semper instrumentum denotet. Quod verò dicunt, *per*, cum de Patre, dicitur, significare *per illum, ut authorem*, cum de Filio, *ut per instrumentum*, aliquid factum esse, illud non possunt probare ex Scriptura, quæ promiscuè his particulis utitur.

22.

Sancti fecerunt miracula, & maiora, quàm Christus, ut ipsemet promissit, Ioan. 14.

Nec tamen idcirco fuerunt filij Dei naturales, sed mere creature.

Ergo, ex miraculis Christi, non probatur ipsius æterna diuinitas cum suo Patre.

Respondeo: Distinguendum hic est, inter Christi & Apostolorum, aliorumq; sanctorum miracula. Christus suo ipsius spiritu, propria sua virtute,

virtute edit miracula, sicut dicitur Lucæ 6. *Ex Christo virtus egrediebatur, & sanabat omnes.* Apostoli verò non suo ipsorum nomine & potestate, sed Christi virtute & gratia faciebant miracula, ad quem, ut ad authorem, referebant omnia, ut videre est ex Paulo, Rom. 15. ex concione Petri, in actis, cap. 3. &c. Quod verò Christus ait, *se in nomine Patris edere miracula, & Patrem orat, miracula facturum, Ioan. 11.* inde non potest probari, Christum non sua ipsius ope ea facere. Nam Christus est liberrimum agens, & quæcunque vult, facit cum Patre. Loquitur verò ibi, ut persona missa, in statu humiliationis, honorem & obedientiam suo Patri, ut personæ mittenti, ac totius diuinitatis fonti & origini præstas, id quod non euertit ipsius diuinitatem.

23.

Qui primus est in aliquo ordine, is eius ordinis sit, oportet.

Sed Christus est primus in ordine creaturarum, cum sit, Paulo teste, primogenitus omnis creature.

Ergo, λόγος est creatura.

Respondeo: De Christo Paulus loquitur, ipse Antitrinitarius concludit de λόγος. Et si autem Christus est λόγος Dei æternus: tamen hæc nomina non sunt, quæ conuerti inter se possint. Nam Christus est nomen Indiuidui, quod duabus naturis constat, diuina & humana, verbo & carne; at Ioannes nomen τὸ λόγος tribuit diuinæ naturæ, quæ de finito tempore humanam naturam assumpsit, & sibi ita coniunxit, ut vtriusque

fit vna ἰσότης. λόγος inquit, erat in principio, & λόγος erat Deus, & λόγος erat apud Deum, & per hunc λόγον OMNIA condita sunt, & λόγος caro factus est; quæ omnia de humana natura dici non possunt. Nominatur igitur Christus humanæ naturæ respectu primogenitus totius creaturæ: nec potest hoc ad alteram naturam transferri: vel, ut alij explicant, dicitur primogenitus, vel, quia ante omnes creaturas extitit, vel, quod princeps est totius creaturæ; aut, quod causa est creaturarum: nam per ipsum, & in ipso, omnia sunt, condita. Neque tamen propterea creaturis co-ordinatur, ut in ordine creaturarum sit primus.

24.

Filius Dei est Sapientia illa, quam Deo creanti adfuisse Salomon testatur. Hanc Sapientiam Syracides in Ecclesiastico creatam esse docet, cap. 1. & cap. 24.

Ergo, Filius Dei est creatura.

Respondeo: Est vetus Arianorum argumentum, qui olim orthodoxis obiecerunt locum Prouerb. 8. Vbi Græcus interpres, Hebræum verbum *Kanah*, quod possidere significat, translulit ἐκτος; ex quo Ariani colligebant, *Sapientiam Dei esse creatam*. Sed respondemus, primum: Ex libro Syracidis, cum extra canonem sit, nihil posse probari in controuersis Fidei articulis. Et ipsemet Syracides in præfatione libri, petit sibi veniam dari, si alicubi non affectus sit vim quarundam dictionum. Deinde Syracides, in locis 1. & 24, capituli, non loquitur de Sapien-

Sapientia æterna, sed de notitia Legis & Evangelij, seu, de verbo DEI, hominibus patefacto, &c.

25.

Omne, quod sanctificatur, est creatura. Nam Creatoris non est sanctificari, cum ipse sit verus omnium sanctificator.

Sed Filius Dei sanctificatur à Patre. Ioan. 10.

Ergo est creatura.

Respondeo: Est fallacia phraseos in voce sanctificationis. Sensus verò verborum Christi, Ioan. 10. hic est, quod Christus dicitur à Patre sanctificatus, propterea, quod ab eo segregatus sit ad munus Messiae, & missus in mundum, ut eius sacrificio reconciliemur Deo.

26.

Christo omnia, que habet, à Patre data sunt, Ioan. 5. & 17. Deo autem nihil dari potest, cum omnia habeat ab eterno. Ergo, &c.

Respondeo cum Gregorio Nazianzeno: *Quæcunque hoc modo dicuntur, hæc Christo homini sunt tribuenda, &c.*

27.

Christo mandatur & præcipitur à Patre, & prout mandauit ei Pater, ita fecit, Ioannis 12. & 14.

At, mandatur tantum inferiori. Par enim in parem non habet imperium.

Ergo, Christus est Patre inferior, & creatura.

Respondeo cum veteribus; Hæc de humana

natura in Christo intelligenda esse, aut potius de persona Mediatoris intelligenda esse. Falsum verò est, quod dicitur *tantum inferiori aliquid mandari*: nam etiam sepe æqualis æquali aliquid mandat.

28.

Christus non tantum in his terris Patrem supplex orauit, tempore exinanitionis, sed est noster perpetuus intercessor.

Ergo, est Pater inferior.

Respondeo: Verum est; Christus, tanquam legatus, intercedit pro nobis apud Deum Patrem, assumpto corpore, quod & nunc habet: semper enim Deo præsens est sacrificium corporis Christi, semel in cruce peractum, est agnus occisus ab origine mundi. Item, Christus apud nos legatione fungitur, dum & nobis suam iustitiam donat; innumera confert, & suo Spiritu, suo exemplo, verbo suo, ad patientiam constantiamque in pietate hortatur. Sed ex hisce omnibus non sequitur, Christum esse Patre inferiorem.

29.

Omne, quod est factum, creatura est. Sed Christus est factus, Ioan. 1. Christus ante me factus est. Act. 2. Hunc fecit DEVS Christus & Dominum. Heb. 3. DEVS est fidelis, illi qui fecit eum.

Ergo Christus est creatura.

Respondeo: Si hæc dicta intelligantur de humana natura, possemus aliquo modo concedere argumentum: Si verò de ytraq; natura hoc intelligunt

telligunt aduersarij, uti faciunt, conclusio est vitiosa, quia est ambiguitas in verbo *facere*, quod primum significat, *a non esse ad esse produci*; & ita omne, quod factum est, creatura erit: *& hoc sensu rectè dicitur, Christum esse factum, vel, eum esse creaturam, iuxta humanam naturam.* Sed assumptio Antitrinitariorum est falla. Deinde, *facere*, est, *aliquem constituere, ordinare*, & non ad naturam, & non ad substantiam rei, sed ad qualitatem aliquam, refertur. Atque tunc non semper verum est, *id, quod fit, aut factum est, ante non existisse*, & ideo *creaturam esse*: præsertim, ubi verbum hoc ad aliud refertur, ut cum dicimus, *Deum factum esse nobis refugium, arcem, chlypeum.* In testimoniis autem citatis nusquam verbum *faciendi*, per *creandi* verbum explicari potest. Hac ambiguitate explicata, facile est argumentum soluere.

30.

Mediator eo inferior est, apud quem intercedit. Christus DEVS & homo, secundum utramque naturam, est noster Mediator apud Deum Patrem.

Ergo, non est Patri coæternus & æqualis.

Respondeo: Concedo propositionem argumenti, de officio, non de naturâ intellectam. Apud homines sæpe æqualis apud æqualem intercedit: Sic Filius, naturâ æqualis Patri, se ad officium Mediatoris demittit, absq; diminutione naturæ, maiestatis diuinitatisq; suæ, confirmante id Apostolo: *Cum esset in forma Dei, non duxit*

rapinam, se parē esse cum Deo; sed sese inanivit, formā serui assumptā. Phil. 2.

31.

Filius tradet regnum Patri, & illi subiicietur, Ergo, non est equalis patri. Antecedens probatur ex verbis Pauli, 1. ad Corinth. 15.

Responden: Nulla est hīc consecutio: *Tradet regnum: Ergo est inferior.* Nam & Pater Filio regnum dedit. Psal. 2. *datā illi omni potestate, Matth. 11. 28. Item Ioan. 17. Et potestate iudicandi, Ioan. 8.* Neque Pater est inferior Filio. Si translatio regni hac traditione fieret, vt Filius cessaret, & Pater tum inciperet regnare, consecutio valeret. Verūm, vt nunc regnante Filio, Pater per illum regnat; ita etiam Filius, in hac traditione, regnare non cessabit: nisi tot locos Scripturæ irritos facere vouerimus, qui de eternitate regni Christi loquuntur, Lucæ 1. *Regnabit in aeternum, & regni eius non erit finis.* Et 2. Pet. 1.

Est igitur hæc sententia Paulini dicti; *Filius tradet regnum Patri*, id est, Filius, in omni æternitate, reuerentia summa agnoscer, quod ab æterno à Patre sit genitus; agnoscer etiam, quod regnum spirituale à Patre acceperit, & Dominus totius orbis sit constitutus. Hanc suam sanctissimam reuerentiam, subiectionem, & filialem amorem, toti creaturæ demonstrabit, vt omnis honor Patri æterno tribuatur. Sed hic nihil decedit Filio; siquidem Pater vult, vt omnes honorent Filium, quemadmodum Patrem, Ioan.

Ioan. 5. Et subiectio & obedientia Filij erga Patrem, non tollunt æqualitatem potentie, nec essentiae diuersitatem probant.

32.

Persona substantialis proprietas est, per se subsistere separatim, & non inesse alteri, cum partem aut vim, potentiāque substantialem.

At Verbum, & Spiritus sanctus, non subsistunt per se separatim extra substantiam Dei.

Ergo, Verbum & Spiritus Dei, non fuerunt personæ substantiales diuinitatis, sed virtutes vel potentia Dei substantiales, per quas omnia operatus est, quæ voluit Deus.

Minor pater, quia, si separatē fuissent substantiæ diuinitatis, vel naturæ diuinæ, plures fuissent Dij, quod est absurdum.

Responden: In hoc argumento multa sunt vitia; Primum, est falsa definitio personæ, ad quam non pertinet, vt separatim subsistat. Nam licet personæ quantitatiuè non possunt aliter, nisi separatim, subsistere, secundum communem naturæ ordinem; tamen non idē necesse est, hoc idem statui in rebus diuinis. Nam verbum Dei substantiale, assumpta carne, non factum est separata persona. Item Christus ait; *Pater in me est, & ego in Patre.* Ioan. 1. *Unigenitus, qui est in sinu Patris, &c.* Deinde, ambiguitas est in nomine *potentia*, quod interdum significat vim & efficaciam alicuius Individui, quæ magis est qualitas quædam, quàm substantia.

In Deo etiam virtus, seu *δύναμις* est, non quidem qualitas, sed communis natura, seu essentia, quæ non solum Pater, sed etiam Filius & Spiritus sanctus est efficax: atque hoc modo persona non est potentia, aut vis alicuius rei. Interdum potentia vel virtus accipitur *ὑποστατικῶς*, pro singulari natura, per quam essentia aliqua communis virtutem suam exerit & patefacit: hæc autem & ratione differt ab ipsa essentia, & ab aliis eiusdem naturæ potentiis re ipsa distinguitur. Atque hoc sensu dicitur à Iustino: *Deum ex seipso genuisse potentiam quandam rationalem, quæ gloria Domini, Filius, Sapientia, Angelus, Sermo, Deus, Dominus, nominatur. Hanc potentiam, ait, esse veram Patris progeniem, neque tantum nomine communi DEI censeretur, sed esse numero alterum quiddam*; aliam nempe, & distinctam essentiam.

Postremo, est etiam ambiguitas in Minore. DEI enim nomen primum prædicatur de Deo, seu ipsa Deitate simpliciter; & ita rectè dicitur, *Verbum & Spiritum non per se subsistere, extra substantiam Dei*. Deinde prædicatur nomen DEI, secundum prius & posterius, de personis, & sæpè, non addito Patris nomine, pro Patris persona ponitur, tum, cum aliarum personarum fit mentio. Quod si dicunt, hoc sensu *Verbum & Spiritum sanctum non subsistere, extra Dei essentiam*, hoc est, secundum essentiam, quæ illis cum DEO Patre communis est, concedimus; non tamen idcirco tollitur distinctio eorum. Quod autem additur,

ditur, falsum est, non per se subsistere, essentia enim communitas non tollit *ὑποστατικῶς* distinctionem. Separationem autem personarum nos explodimus, utpote multos Deos introducendentem.

33.

Omne, quod unum est numero per se, id indiuiduum est, nec potest esse plurimum personarum, in suâ naturâ.

At, Deus unus est numero, secundum Scripturas.

Ergo, indiuiduum est, nec potest plurimum personarum esse, in suâ naturâ, Deus.

Respondeo: Argumentum valere in rebus finitis & mundanis; non autem in essentia incorporea, & infinita, quæ pluribus personis ex integro, absque vlla sui diuisione, communis esse potest.

34.

In qualibet naturâ tot sunt substantia separata, & indiuidua, quot sunt persona.

At, in diuina natura non sunt, tres separata & indiuidua substantia.

Ergo, nec tres persona.

Maiores vera est ex definitione personæ, quia *persona est substantia unica, separata & indiuidua, atque incommunicabilis, non existens in alio.*

Respondeo: Est vitiosa definitio personæ, ad quam non pertinet, ut separatim subsistat. Præterea est ambiguitas in vocabulo substantiæ,

Nam veteres interdum vtuntur pro *ἑῷ*, interdum pro *ὑποστάσει*. Si iam Antitrinitarij hoc nomine *ἑῷ* intelligunt, falsa est Maior: Sin *ὑπόστασις* intelligunt, Minor falsa est, etiam si utrobique separationis nomen tollatur.

35.

Persona non est in personâ, nec in substantia alterius, propriè loquendo.

At, Verbum & Spiritus Dei, fuerunt in substantia Dei, ab aeterno.

Ergò, non fuerunt personæ in diuinitate.

Minor probatur, quia dicuntur Verbum & Spiritus Dei fuisse. Vnde patet, non fuisse Verbum & Spiritum, extra substantiam Dei.

Respondeo: Maior est falsa, *personam non esse in personâ*. Nam Pater est persona, Filius incarnatus etiam (secundum ipsos Antitrinitarios) & tamen Pater est in Filio, & Filius in Patre, non quidem eo modo, quo res aliqua naturali ratione est in alia, sed communitate naturæ, & originis ratione, vt veteres loquuntur: Nos omnes à Deo sustentamur: Imò, Deus habitat in credentibus: nos sumus personæ; & personæ Trinitatis nihilominus habitant in nobis, &c.

36.

Omnis persona, siue visibilis, siue inuisibilis, est finita substantia.

At, in diuinitate nihil est finiti.

Ergò,

Ergò, in diuinitate nulla potest esse persona, propriè loquendo.

Respondeo: Maior est falsa. Deus Pater, (vt ipsi Antitrinitarij fatentur) est persona, & tamen nemo dicet, personam Patris esse finitam.

37.

Scriptura sacra ubiq, vocant Christum Iesum Filium Dei genuinum, non alium.

At λόγος, per se consideratus, in suâ naturâ, non fuit Christus Iesus actu.

Ergò, λόγος per se, in suâ naturâ, non fuit Filius Dei.

Respondeo: Nego Minorem. Nam λόγος, etiam ante carnem assumptam, nominatus est Filius Dei. Dicitur *sapientia genita à Deo*, quod non de persona Filij Dei in carne, sed de aeterna Dei Sapientia dictum est. Item, cum dicitur, *Psalm. 2. Iehoua dixit ad me, Filius meus es tu, &c.* Item, *Osculamini Filium.* Item *2. Samuel. 7. Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi Filius, &c.*

38.

Scriptura sacra idem est, creatam esse, vel natam esse Sapientiam, prodiisse ex ore altissimi, egressam esse, processisse, & exiisse à Deo Patre: Et hæc omnia idem significare non possunt, nisi figuratè intelligantur.

Ergò, hæc omnia dicta, sunt figurata locutiones, significantes, λόγον, seu aeternam Dei Sapientiam, emanasse à Deo Patre omnium, teste etiam libro Sapient. 7. cap.

Respondeo: Nego consequentiam, quia plus est in conclusione, quam fuit in præmissis. Non enim sequitur; *Generatio sapientie multis figuratis locutionibus describitur in sacris literis: Ergo, omnia figuratè sunt, dicta, & ipsum etiam Generationis nomen figuratè est accipiendum.* Deinde etiam alia est generatio physica, quæ sit ex semine, affert mutationem, & fit in tempore. Et alia est generatio Filij Dei ex Patre, contra & supra omnem Physicam, &c.

39.

Gignere, est, id producere generando, quod prius non erat. At, in diuinâ naturâ nihil est, quod aliquando non fuerit, ut produci possit generando: quia Deus dicitur sempiternus, Esa. 48.

Ergo, in diuina natura nihil fuit, nec est, quod potuerit gigni suâ naturâ. Et per consequens, nec λόγος est æternus.

Respondeo: Argumentum verum est de rebus creatis; de diuinis non item. Eâdem igitur facilitate, quâ adducitur, repudiari potest.

40.

Omnis generatio initium affert rei genita.

At, λόγος æternus nunquam initium habuit:

Ergo λόγος æternus non est generatus ab æterno. Et per consequens, non fuit Filius quoque ab æterno.

Respondeo: Ambiguitas est in voce *Initii*. Si enim temporis initium significat, falsa est propositio in rebus diuinis; si verò de initio originis

ginis seu naturæ loquatur, est assumptio falsa. Filius enim, etsi est æternus, tamen à Patre est, &c.

41.

Spirituali natura non conuenit gignere, propria locutione.

At, Deus Spiritus est.

Ergo non genuit ab æterno Filium λόγον, propriè loquendo.

Respondeo: Nego Maiorem, quia verbum Dei testatur, Filium genitum esse à Patre. Deinde etiam videmus in ijs corporibus, quæ magis ad spiritualement naturam accedunt, quod suam essentiam absque vlla sui imminutione alteri communicent; ut, de igne alius ignis accenditur, nihil imminuto primo. Cur non igitur verbo Dei credamus, quod asserit, *Filium à Patre gigni?*

42.

Si Deus Pater genuit λόγον, ut Filium personalem, necessario sequitur, quod alium Deum, id est, alterius essentia, genita videlicet, genuerit.

At sacra scriptura negat prorsus, alium esse Deum, præter unum Deum Patrem, creatorem, sua natura æternum & ingentum.

Ergo absurdum est, Patrem genuisse λόγον, ut Filium personalem.

Respondeo: Falsum est antecedens: Etsi enim λόγος, qui est Deus, alius est à Deo Patre, non tamen est alius Deus; *persona differt, natura autem est eadem.* Præterea, si assumptio de na-

tura intelligatur, vera est. Sed cum nomen *Dei* de persona quoq; prædiceretur, si ita resoluatur: *Non est alia persona, quæ sit Deus, quàm Pater, qui cælum & terram creauit*; falsa est, cum scriptura testetur, *Jesus Christum esse verum Deum*, qui tamen non est Pater.

43.

Si ὁ ἁγίος ἀτῆρνος γένιτος ἐστὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, necesse est, ipsum Deum genitum esse.

At Pater non est Deus genitus.

*Ergo Pater non est idem Deus cum ὁ ἁγίος ἀτῆρνος, & sic erunt plures Dij, & dissimiles, quod assen-
sione est impiissimum.*

Respondeo: Nomen *Dei*, de personis, hîc non absolute prædicatur, sed secundum prius & posterius, ratione ordinis & originis. Itaque cum Pater *Deus*, & Filius *Deus* dicitur, & præterea Spiritus sanctus *Deus*, non sunt duo, aut tres Dij, sed vnus DEVS *τρίων ὁ θεός*, cuius sunt hæ distinctæ hypostases. Deinde nomen *geniti* & *ingeniti* additum, cum non de natura, seu essentia, sed modo existendi prædicetur, non efficit Patrem & Filium duos Deos. Sic enim explicandæ sunt locutiones: *Pater non est Deus genitus*, &, *Filius est Deus genitus*: Pater, qui est Deus, non tamen est genitus. Nam quoad essentiam & personam, est ingenitus, & innascibilitas illi propria est. Filius autem, qui genitus est, est nihilominus Deus, est persona genita, quæ est Deus. Itaque *genitum esse* ad personam refertur, non ad essentiam Filij, quæ eadem est cum Patris.

Patris essentia; quamuis Pater eandem ingenito modo, Filius verò genito modo habeat. *Esse autem genitum & ingenitum*, non essentielles, sed hypostaticas esse notiones, id ex Adæ & Abelis exemplo patet; quorum Adam genitus non fuit, sed à Deo conditus; Abel autem ex Adamo genitus est, & tamen vna specie amborum essentia est; numero autem non eadem, non geniti & ingeniti, sed materiæ ratione.

44.

Si ὁ ἁγίος γένιτος ἐστὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, aut à tota essentia diuina genitus est, aut à sola persona Patris.

At nec ex essentia tota, nec à persona Patris potuit gigni.

Ergo ὁ ἁγίος non est genitus à Deo.

Minor probatur: Quia si ab essentia tota fuisset genitus, à tota Trinitate, & ita à seipso quoque fuisset genitus; cum eiusdem sit essentia diuinæ, quæ vnica est. Si verò à sola Patris persona fuisset genitus; aut vnus perfecti, viuusq; Dei filius non esset; aut sola persona Patris esset verus, viuus, perfectus, & vnus Deus, teste sacra scriptura.

Respondeo: Vltima disiunctiua est falsa, *Christum aut non esse vnus Dei vni Filium, aut personam Patris solam, esse Deum vnum*. Sed instant aduersarij hac ratione: *Christus est Filius Dei vni*, Matth. 16. *Christus est Filius Dei Patris*: Ergo Pater, seu Patris persona sola, est Deus vnus.

Respondeo: Argumentum procedit ex particularibus, & plus est in conclusione, quàm fuit in præmissis. Quod si Maiorem ita ponant: *Ea persona, cuius Christus est Filius, sola est Deus vivus*; falsa est. Nam etiam Christus, ut verbum Dei docet, est Deus verus & vivus, qui tamen alius est à Patre. Imponitur autem aduersarijs vsus vocabuli *Dei*, in scripturis quodammodo æquiuocus. Deus vivus non est simpliciter is, qui Deum Filium genuit: non enim Pater solus vivus est, cum Filius vitam in semetipso habeat, sicut Pater, & sit vitæ sed Pater solus genuit. Cum dico, *Deus vivus, Deus creator mundi, Deus omnipotens, &c.* simpliciter hæc intelliguntur; sed ratione personarum explicandum est, qui Deus Filium genuerit. *Deus enim, non quia Deus, sed, quia Pater est, gignit.* Certum igitur est, Dominum nostrum Iesum Christum ratione generationis æternæ à Patre, esse verum Deum.

45.

Quicquid numero dicitur unum, unum reuera, aut simplex natura non est.

Sed Deus est simplex & incompressus.

Ergo Deus non est numero unus.

Respondeo: Est argumentum Basilij, quod extat in *Epist.* 141. Et concedo Syllogismum rectè intellectum. Et ipse Basilius explicat, *quomodo Deus unus sit & dicatur*, nempe, non ratione numeri, sed ratione naturæ seu essentia, aut substantia, *que simplissima & incircumscripta est*, & ita vnum Deum dicimus, ut præter hunc vnum Deum

Deum nullus alius Deus esse possit. In Scholis dicitur, *de Deo non dici Mathematicam unitatem, qua est principium numeri, & aliquid quantum, enti superaddit; sed unitatem Metaphysicam, qua priuatio est, & indivisibilitatem significat.*

46.

Pater Christi est Deus Israël.

Deus autem Israël est vnus Deus, extra quem non est alius.

Ergo Pater Christi est vnus Deus, extra quem non est alius.

Respondeo: Concedo totum argumentum, si de natura seu essentia, & non de persona intelligatur. Nam coincidit cum nostra argumentatione, quam opponimus Antitrinitarijs: *Vnus tantum est Deus verus, præter quem Deus nullus esse potest. Pater est Deus verus, & Filius est Deus verus, & Spiritus sanctus est Deus verus. Ergo Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt vnus ille verus Deus.*

47.

1. Cor. 8. Paulus Patrem vnum Deum nominat, ex quo omnia, & Filium vnum Dominum, per quem omnia.

Ergo Patris est proprietas, qua distinguatur à Filio, quod ipse sit vnus Deus.

Respondeo: Priora verba Apostoli; *Nominamus, Idololum nihil esse in mundo, & quod non alius Deus, nisi vnus*, ostendunt, quod Paulus hinc non excludat Filium, ne ille sit Deus, ut olim Ariani docuerunt, sed quod opponat vnum DEVM, i-

dolis & falsis Dijs, qui non sunt Dij, aut Domini, nec sunt diuinitatis participes. At inquirunt: *Filium non intelligi nomine vnus Dei, neq. enim aliàs adiungeretur, vnum esse Dominum Iesum Christum. Adhuc distingui Patrem à Filio, quòd hìc sit Dominus, per quem ille Deus, ex quo omnia.* Respondeo cum Basilio; Apostolum initio indefinite *vnum Deum* nominasse, quo nomine diuinam naturam indicaret, non tamen eo contentum, *Patris* nomen adiecisse, vt ostenderet, *ex quo omnia*, & Dominum Iesum Christum addidisse, *Verbum, per quod omnia*, vt ita à consideratione summæ naturæ Theologica, ad dispensationem assumptæ carnis, nos deduceret, quæ nomine *Iesu Christi* indicatur. Deinde constat, quis sit vsus particularum, *ex quo*, & *per quem*, quòd non essentia, sed tantum hypostase non distinctionem significent.

48.

Ad Ephesios dicitur: *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & Pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus nobis.*

Resp. Non sequitur, *Pater est vnus Deus super omnia, & per omnia, & in omnibus. Ergo Filius non est vnus Deus.* Aut: *Solus Pater est vnus Deus, &c.* Non enim hìc quicquam additur, quòd cogat nos, vnum ad originem referre. Et, cum alibi Deus vnus dicatur, essentia ratione, & Deus essentialiter sit super omnia, & per omnia, dicitur *Pater vnus Deus super omnia*, quòd nullus alius

alius Deus, extra eius essentiam sit *super omnia*. Filius autem, cum sit eiusdem essentia, ab hac vnitate non excluditur.

49.

Scriptura solum Patrem vnum Deum, & omnium Deum nominat, & vbi nomen Dei absolute ponitur, semper de Patre intelligendum, & ad eum referendum est, non ad Filium, aut Spiritum sanctum, quorum vterque Deus est: Sed de Deo Patre.

Ergo Pater, & Filius, & Spiritus sanctus non sunt vnus Deus. Antecedens probatur illis dictis, in quibus sit mentio vnus Dei, vt: *Ioh. 8. & 17. 1. Cor. 8. Item, Ephes. 4. Rom. 16. 1. Tim. 6. 1. Ioh. 5. 1. Tim. 2.*

Respondeo: Est fallacia ambiguitatis in voce *Dei*. Primùm enim est nomen *natura seu essentia diuina*, vt *homo*, nomen est humanæ naturæ; Cuius tamen est diuersa ratio, à cæteris *naturarum* nominibus. Nam cum omnia indiuidua finita inter se separata sint, natura horum vna est, notione animi, re ipsa non vna. Itaque in his *natura* est species, quæ de indiuiduis & singulis prædicatur, vt: *Petrus est homo*, & de pluribus etiam multitudinis numero, vt: *Petrus, Paulus, Iohannes, tres sunt homines.* Verùm, cum in Deo vna numero sit essentia seu natura, & re ipsa non tantum ratione vna, & ea simplicissima, quæ tamen est *ἡ οὐσία*, nomen hoc *Dei*, non vt species de singulis perso-

nis prædicatur, sed secundum prius & posterius, originis & ordinis ratione, ut: *Pater est Deus*, nempe, *innascibilis*, & *Filius, genitus*, & *Spiritus sanctus, procedens*. Quod si, ut species, nomen *Dei* de personis diceretur, sequeretur, *personas numero & essentia differentes, plures constituere Deos*. Deinde falsum est hoc, quod Antitrinitariorum nugantur, *ubicunque nomen Dei absolute ponatur, & aliquid de Deo prædicetur, ibi semper esse nomen unius personæ*; quia interdum significat *personam*, interdum verò *naturam*. In eo autem falluntur aduersarii, ac illis similitudo imponit; quia enim essentia hæc non multiplicatur, ut finitæ; idè nomen *singularis naturæ*, illi, *singularis personæ* nomen faciunt. Cum autem nomen *Dei* pro *persona* ponitur, vel additur aliquid, quod notionem personæ habet, ut; *cum Dei sanguine redempta Ecclesia dicitur*, manifestum est, ex attributo, hæc de Filio dici. Vel personæ inter se comparantur, & tum nomen *Dei* peculiariter pro *Patris personæ* ponitur. Nam, quia Pater est principium, & fons diuinitatis, ratione ordinis & originis personarum, idè κατ' ἐξοχὴν nomen *Dei*, in comparatione personarum, Patri attribuitur, præsertim ubi Mediætoris mentio fit. Tertio, quando *unius personæ loco* nomen *Dei* ponitur, & *unum Patrem* significat, diuinitas hoc nomine comprehenditur, quæ Filio quoque communis est. Quarto, ubi nomen *Dei* absq; attributo personali, aut comparatione aliquius personæ absolute, simpliciter, seu indefinite

nité ponitur, nomine *Dei* ipsam essentiam (quæ est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, vnus Deus, ex quo, & per quem, & in quo omnia) intelligimus, ut, Ioh. 4. *Deus est Spiritus*. Item, *Cum, lex iubet, Deum unum colere, adorare*. Item, Actor. 8. *Oportet Deo magis obedire, quam hominibus*. Item, *Non potestis Deo seruire & Mammonæ*, &c. *Date Deo, quæ sunt Dei*, &c. Hic nomen *Dei* indefinite positum, competit omnibus tribus personis Trinitatis.

50.

Deus Israël, quem Israëlita semper adorârunt, & coluerunt, est vnus ille Deus, quem Lex & Prophetæ annunciant.

Sed Pater Christi est Deus Israël.

Ergò Pater Christi est vnus ille Deus, quem Lex & Prophetæ prædicant.

Respondeo: Concedo totum argumentum, dextrè intellectum, quia nos etiam dicimus: *Patrem esse unum Deum Israël*. Non enim alium Deum, aliam naturam & essentiam in Patre agnoscimus, nisi eam ipsam, quam vnicam Lex & Prophetæ prædicant. Simili modo nos argumentamur de Christo: *Christus est Deus Israël, qui Patribus visus est, cuius Spiritu afflati Prophetæ locuti sunt*. Ergò *Christus est vnus ille Deus* Non enim alia quoque Deitas & natura seu essentia diuina in Christo est, quàm quæ in Patre; & vnus Deus Pater est, ita vnus Deus Filius, & ambo simul vnus Deus, natura seu essentia. Quod si

verò ita argumentum suum explicent aduersarij, ut à tribus personis diuinitatis solum Patrem esse Deum Israël asserant, negamus assumptionem, quia verbum Dei docet, etiam Filium esse Deum Israël, quem Israëlita etiam inuocant, &c.

51.

Non est præter me Seruator. Item: Tantum ex me salus tua Israël.

Ergo Filius non est Deus cum Patre.

Resp: Testimonia illa, in quibus exclusiua ponuntur particulæ, respiciunt creaturas; & quicquid natura non est Deus, siue extet in rerum natura, vt: Sol, Luna, quos pro Dijs coluere veteres, siue tantum sit cogitationis nostræ inuentum, qualia plurima idola cordis, Dei loco, à stultis hominibus coluntur. Itaq; cum his, qui natura Dijs non sunt, opponatur verus & natura Deus, qui est Pater æternus, & ab eo genitus Filius, ac Spiritus S. ab utroq; procedens, commodè Dei nomen in his locis, de Patre, Filio, & Spiritu sancto, vno Deo accipi potest. Et si tantum vnius personæ expressa fiat mentio, tamen inde non debent cæteræ excludi; sed tantum, quicquid natura non est Deus.

52.

Scriptura ubiq; loquitur distinctè de Patre, Filio, & Spiritu sancto: Et, nunquam eos in vnum confundit, sed docet, vnum esse Deum Patrem.

Ergo Pater, Filius, & Spiritus sanctus non sunt vnus Deus.

Respon-

Respondeo: Nego consequentiam; quia sunt scopæ dissolutæ. Non enim sequitur: Sunt distinctæ personæ. Ergò non est vna eademq; trium personarum essentia, & non est vnus Deus Pater, cum Filio, & Spiritu sancto. Et, de instantiam: In humana anima sunt distinctæ facultates, mens, qua intelligimus, & alia, qua sentimus, tertia, qua viuimus; Et tamen vnq; est essentia trium, & vna sunt anima. Instant contra solutionem.

Scriptura nunquam Patrem & Filium comprehendit sub vno Dei nomine. Ergò non sunt vnus Deus.

Respondeo: Antecedens falsum est, quia ex scriptura constat, vbi verbum Dei indefinè de Deo loquitur, & Deum, vel secundum naturam suam considerat, vel creaturis aut fictitijs Dijs opponit, tum nomen Dei non ad certam personam restringi, sed cum Pater verus sit Deus, & Filius verus Deus, & Spiritus sanctus verus Deus, & non possint esse plures Dijs, necesse est, vt nomine Dei non solum Patrem, sed cum eo Filium & Spiritum sanctum intelligamus, nisi vel plures Deos facere velimus, vel Filio & Spiritui sancto veram Deitatem adimere. Aliud verò est, vbi verbum Dei relatiuè de Deo loquitur, & vbi personæ inter se opponuntur, vel conferuntur, vel earum proprietates describuntur; tum enim personæ distinguuntur, & nomen DEI ad certam personam restringitur.

L 2

§3.

Ubi nulla fit personarum comparatio, ibi nihilominus distincte scriptura de Deo loquitur, & Dei nomen ad solum Patrem restringit. Nam ad eum modum Christus Iudæis loquitur: Pater meus est, qui me glorificat, quem vos dicitis, Deum vestrum esse. Iudæi autem non agnouerunt unum Deum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Itaque personas non compararunt, cum unum duntaxat Deum crederent.

Respondeo: Est inepta argumentatio: Iudæi non agnouerunt distinctas personas, sed unum duntaxat Deum: igitur in Christi verbis ad Iudæos nulla est personarum comparatio. Non reprehendit Christus Iudæos, quod unum Deum confitebantur, sed quod se, Filium illius unius Dei, non agnoscebant. Quæro, si non reprehendit, num probaret fidem illam Iudæorum, quæ unum Deum, ut Antitrinitarii contendunt, credebant, quem tamen non agnoscebant Patrem Christi? Non opinamur, dicent: Non accusat, quod se Deum non agnoscerent: num tamen idem Christus non erat Deus? Illud autem certum est, eum Christus Deum Patrem suum profiteatur, se autem Filium, & glorificationem Deo acceptam ad se quoque referat, ut Patri suo, falso Antitrinitarios asserere, nullam esse personarum comparationem.

§4.

Quorum sunt distinctæ operationes, eorum etiam essentia sunt distinctæ.

Sed Patris & Filij operationes sunt distinctæ.

Ergo

Ergo distinctæ quoque sunt illorum essentia.

Maiores confirmatur omnium penes Patrum testimonio in sexta Synodo, in qua aduersus Monothelitas hoc argumentum præcipue Patres virgunt, naturam, seu essentiam, & voluntatem atque operationem sese mutuo consequi: itaque, si in Christo sint dua natura, esse etiam duas in eo voluntates & operationes: Rursus, si in Christo statuatur una voluntas & operatio, tolli distinctionem naturarum.

Minor etiam manifesta est, quia Pater gignit Filium, Filius non gignit, sed à Patre gignitur.

Resp. Operationes sunt duplices; internæ, & externæ. De externis operationibus intelligenda est propositio argumenti: vno enim operante, & altero interim cessante, essentia sunt distinctæ. At internas operationes non sequitur distinctio aut diuisio essentiarum; imò generatio Filij, & processio Spiritus sancti unitatem essentia confirmant: generatione enim una eademque, & integra Patris essentia, Filio communicatur. Atque hæc est ratio, quod una est vtriusque essentia. De his internis operationibus loquitur assumptio argumenti. Quare, cum aliud genus operationum in Maiore, aliud in Minore intelligatur, nulla est huius rationis consecutio. Sunt enim propter *ὁμωνυσίαν* quatuor termini huius argumenti. Si autem ad ambiguitatem tollendam utraq; propositio de eodem genere operationum intelligatur, alterutra harum falsa erit. Nam neque internæ operationes distinctas essen-

tias efficiunt, neq; Pater & Filius externis operationibus differunt. At dicat quis, *etiam externis operationibus Patrem a Filio differre, propterea quod Filius humanam carnem assumpserit, quam neq; Pater, neq; etiam Spiritus S. assumpsit.* Respondeo: In opere incarnationis spe & tantur duo termini, a quo, &, ad quem. & secundum hunc incarnationis solius Filij propria est: At propterea, neq; Pater, neq; Spiritus S. ab opere incarnationis separati sunt, cum ex Spiritu sancto virgo mater conceperit, & virtus altissimi obumbravit illam, &c.

Obijciunt etiam, voluntatum diuersitatem in Patre & Filio statui, in illa precatione Christi: Pater, si est possibile, transeat a me poculum hoc.

Respondeo: Hæc à Christo secundum humanam naturam dicuntur; ideoque non transferenda sunt ad diuinam naturam, de qua nunc queritur. Humana natura in Christo, ordine diuinitus in natura integra condito, mortem, quatenus erat naturæ cruciatus & destructio, exhorrescebat, fugiebat, & deprecabatur. Interea tamen Christus voti sui correctionem addidit, dicens: *Non, sicut ego volo, sed, sicut tu:* quibus verbis ostendit, se paratum esse ad subeundam mortem, quatenus erat sacrificium pro peccatis hominum Deo placens, & æterno atque immutabili Patris & suo consilio decretum. Quare ex hoc loco, neque diuersitas voluntatum Patris & Filij, neque pugnantia in Christo voluntates, ostenduntur.

Essen-

55.

Essentia ingenta; & gignens, non est eadem cum essentia genita; & non gignento. Sed Filij essentia genita est, non autem ipsa gignit: Patris verò ingenta est, ex qua tamen genitus est Filius.

Ergo Filij essentia non est eadem cum Patris essentia, sed diuersa.

Respondeo: Est vetus argumentum Ariannorum; *ingenitum & genitum sunt diuersa substantia.* Minor verò falsa est, *essentiam Filij genitam esse.* Nomina enim *ingeniti*, & *geniti*, non ad essentiam pertinent, sed hypostaticam differentiam indicant. Deinde, *in diuinis non essentia generat, sed persona generat & generatur;* quæ tamen non est nihil, aut vana relatio, cum non statuatur absque essentia.

56.

Due vel tres persone distinctæ, habent essentias distinctas. Nam essentiarum distinctio consequitur necessarîo ex personarum distinctione.

Sed Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt tres distinctæ persone.

Ergo habent distinctas essentias.

Respondeo: Maior vera est in rebus naturalibus, in his enim, propter concretionem materiæ, essentiæ multiplicantur. Itaque quando plures sunt homines, quilibet suam propriam habet essentiam, quæ, etsi notione animi & similitudine vna est, tamen tempore, loco, attributisque alijs, separatur. Adhæc finita essen-

ria non potest plurium, aut in pluribus esse, sine separatione, disiectione, diuisione. Cum verò essentia diuina longissimè ab omni materie concretione absit, & eadem sit infinita, nequaquam hic locum habent, quæ essentia finitæ propria sunt: sed sicut finitum ab infinito differt; ita etiam diuersæ sunt vtriusque essentia proprietates; imò non esset infinita & incomprehensibilis diuina essentia, si non integra plurium esse posset. Quare cum verbum Dei nos doceat, naturam diuinam, quæ vnica & simplicissima est, communem esse Patri, & Filio, & Spiritui sancto, valeant hæ Physicæ rationes, quæ ineptè & impie diuinis oraculis opponuntur,

57.

Duo vel tria similia non sunt vna essentia; Ergò Pater & Filius non sunt vna essentia.

Præterea, Nomina, quæ distinctas personas, & non nudas relationes, sed substantias significant, ea significant etiam substantias, siue essentias distinctas: Sed Patris, Filij, & Spiritus sancti nominibus non significantur nude relationes, sed personæ, essentiam seu substantiam veram propriamq; habentes.

Ergò his nominibus indicantur quoq; distinctæ essentia.

Resp. Non valet consecutio ab essentia creaturarum, ad essentiam diuinam. Deinde non rectè dicitur: *Patrem & Filium esse duo similia, cum, iuxta Theologos, simile non commodè de Deo dicatur, & illi malint equalitatis nomine vti,* quæ

quæ similitudinem, & præterea plus aliquid, in se continet.

58.

Christus habet Patrem, qui est Deus Christi.

Pater nullum habet Deum suum.

Ergò, essentia distinguuntur Pater & Filius.

Antecedens probatur verbis Christi; *Ascendo ad Patrem meum, & Deum meum.* Item Psal. 22. *Deus meus, quare me dereliquisti.* Item, ex omnibus illis locis, in quibus se Christus filium Dei vocat.

Respondeo: Est argumentum vetus Eunomij hæretici, olim piis doctoribus obiectum, quo ille voluit ostendere, Filium alterius à Patre naturæ, & illo inferiore esse. Patres autem, Hilarius, Nazianzenus, Epiphanius, Cyrillus, & alij dicunt, his dictis non tolli equalitatem Filij Dei cum Patre. Patrem enim Christi Deum dici, non Verbi, sed hominis respectu, vel secundum humanam naturam.

59.

Si appellatione Dei Christus quoq; seipsum intellexeret, includeret se, mentione Dei facta.

Sed non includit se; verum discretè loquitur de se, & Patrem appellat. solum verum Deum, se autem illius legatum. Ioan. 3. Sic Deus dilexit, &c. Item, Ioan. 17. Hæc est vita æterna, &c.

Ergò, Christus non est verus Deus.

Respondeo: Falsa est assumptio aduersariorum; Filiū non includere sese nomine Dei, sed semper discretè de se loqui. Discernit quidem

Christus se à Deo Patre, personâ & officio; non autem Deitate, siue essentiâ. Discernit se Christus à Patre, tanquam Filium, &, tanquam Mediatorem Dei & hominum, non autem, quâ Deus est. At, ubi in sacris literis de ipsa Deitate sermo est, Filius, quoad Deitatem, non discernit se à Patre, veluti, cum dicit; *Nemo bonus, nisi vnus, qui est DEVS*. Si enim hic se discerneret, sequeretur, eum à bonitate, perfectione, & effectiōe semetipsum exclusisse, quod est falsissimum. Item, Cùm Christus dicit, *Omnia DEO esse possibilia*: Item, *Non potestis DEO seruire & Mammona, &c.* & in similibus aliis locis; illic certè etiam nomine Dei se quoq; complectitur, & Patri vt natura, ita societate eiusdem nominis, se adiungit, Ambros. lib. 3. de Fide, cap. 2. ait: *Cùm legis DEVM, non separes Patrem, non separes Filium, quia diuinitas Patris & Filij, vna eademq; est.*

60.

Pater est à se, à se est, à se habet omnia, & agit à se. Filius non est à se, sed est DEVS de DEO, ex Patre est, & omnia, quæ habet, ab illo habet; id, quod Filius ipsemet de se testatur.

Ergo, Filius non est verus DEVS cum Patre.

Respondeo: Nego Minorem, quæ dicunt, *Christum non esse à se*. Nam, si spectamus Filium Dei, quatenus est genitus ab æterno à Patre, &, vt secunda persona est, fatemur, Filium esse à Patre: Verùm, Cùm Filius sit verus, si consideramus eum, quæ Deus est, vtique est à se. Diuini-

Diuinitas enim, vbicunque est, ingenita, & à se ipsa est, originem nesciens, &, quæ Esse suum aliundè non mutuatur.

61.

Essentia simplex nō potest esse trium personarum; aliās enim vel multiplicaretur, vel laceraretur in partes.

Sed Dei essentia, quæ & Patris est essentia, simplicissima est:

Ergo, non est trium personarum, sed solius Patris.

Respondeo: Maior vera est, de finitis essentiis, quæ absq; multiplicatione aut partitione aliqua, pluribus personis non possunt cōmunicari. Sed inde falsò concluditur idem, de infinita Dei essentia, quæ eadem & integra est in singulis personis: huius simplicitas, & indiuidua natura personarum numero non tollitur.

62.

Quæcunq; separatim numerantur, hæc non sunt vnum numero & essentia.

Sed Pater & Filius separatim numerantur, & horum quisq; dicitur sigillatim vnus. Vnus Deus, & vnus Mediator; vnus Deus & Pater, & vnus Dñs.

Ergo, Pater & Filius non sunt vnus numero Deus, aut vna essentia.

Respondeo: Falsum est, numerationem inferre distinctionem essentialium, quando in rebus finitis etiam multiplicatis essentiis, non tamen essentialiū, sed personarum, seu inordinatōe, singulæ res numerantur. Illud quidem, quod numeratur, vnum est, neque sine essentia est

vnum; non tamen idcirco essentialiter seu propria essentia est vnum, ab alio quouis essentia separatum. Itaq; cum Pater & Filius numerantur, hypostaticè duo numerantur, non essentialiter: *Vnus Deus Pater; Vnus Mediator, Dominus noster Iesus Christus*; vt Pater & Filius, vt Deus & Mediator Dei & hominum, distinguuntur, & singularim quisque numeratur, & vnus esse dicitur. At, vbi Deitas consideratur, non aliam in Patre, aliam in Filio naturam & essentiam contemplamur, sed vna vtriusq; Deitas, & ambo vnum numen, vnus Deus.

63.

Idem numero & essentia non sunt, quorum alter dicitur esse apud alterum.

Sed Filius, qui est Verbum, dicitur fuisse apud Deum Patrem, Ioan. I. cap.

Ergò, Filius & Pater idem numero & essentia non sunt.

Respondeo: Verbum fuisse apud Deum Patrem, non, vt essentia differens quiddam, & numero discretum à Patre, sed, vt eiusdem naturæ distincta hypostasis. Nam vt, *esse alterum apud alterum*, notat distinctionem; ita essentiam vnā esse vtriusq;, idem Euangelista indicat, dicens, *Deus erat ille Sermo*. Quatenus igitur alter & alter est, hypostasis distincti sunt; sed, quatenus ipsum Verbum est essentia Dei, quæ est DEVS, vnum sunt essentia; ita est αὐτὸ apud Deum, & Deus est ipse Sermo.

64. Si

64.

Si eadem essentia communis est tribus personis, posset etiam communis esse pluribus.

Sed essentia diuina non potest esse communis pluribus.

Ergò, neg. tribus est communis.

Respondeo: Hæc hypothesi falsa est, quia pugnat cum Verbo Dei, quod docet, *nomen Dei, seu essentiam Dei, non pluribus, nec paucioribus, quam tribus personis, ex æquo communem esse*: Et, sicut est vnus Pater, non plures; sic non plures sunt Filij, aut Spiritus sancti, sed vnus Filius Dei, & vnus Spiritus sanctus Deus, non tres Dij, sed vnus Deus.

65.

Essentia Patris non est genita, neque procedens ab alio. Filius est genitus, & Spiritus sanctus procedit.

Ergò, non sunt essentia Patris.

Respondeo: Falsa est propositio huius argumenti, si in vniuersum affirmat, *omnem, qui est Patris essentia, non esse genitum, neque procedere*. Nam nos dicimus: *Filium, qui genitus est, & Spiritum sanctum, qui procedit, essentiam eandem cum Patre habere*. Quod si hæc propositio particularis est, *Patris essentiam ingentam esse*, nulla erit huius argumenti connexio, quod tantum particularibus propositionibus constat.

66.

Pater & Filius reipsa distincti sunt.

Pater autem est absolute Deus, seu essentia diuini.

na. Nam *Pater* & *DEVS* sunt Synonima, quia vocabulum *DEI* per vocabulum *Patris* explicatur, i. Thes. i. *Permanistis ante Deum, & Patrem nostrum.*

Ergò, *Filius* essentia distinctus est à *Patre.*

Respondeo: Non sequitur, *Pater* & *Filius* reipsa distincti sunt: Ergo, essentia eorum distincta sunt reipsa, neq; una est utriusq; essentia; quia *Patris* & *Filij* nomina, sunt relata, quæ significant quidem distinctas *personas*, in ipsa essentia *Dei*, ratione tamen ab essentia distinctas.

67.

Si una essentia diuina, est communis tribus personis, singula etiam persona erunt communes; nam singula persona sunt illa essentia.

Sed persona non sunt communes, ut qualibet earum simul & *Pater*, & *Filius*, & *Spiritus sanctus* sit.

Ergò, neq; essentia una & communis est trium personarum.

Respondeo: Hoc argumentum ex eo errore oritur, nempè, quod distinctio persona ab essentia non observatur. Et si enim essentia & persona re ipsa non differunt, ratione tamen nō distinguuntur. Itaque non sequitur, si essentia communis est trium personarum, personas ipsas etiam communes esse. Exempli causa: *Adam* communicat suam essentiam filio *Abeli*. Cum autem *Adam* non tantum homo sit, quod essentiae eius nomen est, sed etiam *Pater* sit filij & homo ac *Pater* in *Adamo* unum sint essentia, quæ tantum ratione differunt;

sunt; non tamen hinc sequitur, *Abelem*, qui essentiam ab *Adamo* habet, & homo est, ideo quoque paternitatem ab eodem habere, & *Patrem* esse.

68.

Pater eternus non est *Filius*, quem λόγος *Ioannes* vocat.

Essentia autem diuinitatis, siue unus ille *Deus Israël*, est *Pater* eternus *Filij* unigeniti.

Ergò, essentia diuina, seu *Deus Israël*, non est filius, seu *Sermo Dei*.

Respondeo: Maior propositio falsa est, quæ, ut argumentum constet, ita resoluitur. *Essentia illa, siue, ille Deus, qui est Pater, non est Filius.* Et si enim personæ reuera sunt distinctæ, & *Pater* nō est *Filius*, tamen essentia *Patris* est *Sermo* ille, iuxta illud *Ioannis*: *Et Deus erat, ille Sermo.* Essentia enim non est distincta, quamuis personæ sint distinctæ.

69.

Missus & *mittens*, non possunt esse idem, numero & essentia.

Sed *Filius Dei* à *Iehoua* missus est:

Ergò, *Filius* & *Iehoua*, qui *Pater* est, non sunt idem, seu una essentia.

Respondeo: Maior huius argumenti in rebus finitis & creatis vera est; sed in articulo hoc, ubi de Deo trino & vno, creatore infinito & immenso, disputamus, est falsissima. Deinde, non tantum *Pater*, sed etiam *Filius*, aliquoties *Iehoua* dicitur: nihil ergo hoc argumento probari potest.

70.

Essentia & unus Deus convertuntur. Unus iuxta vos est Trinus.

Ergo, essentia est Trina.

Respondeo: Deus, qui vnus est essentia, idem trinus est personis, seu, est *τρισυπόστατος*. Eodem modo concedimus, vnicam illam essentiam esse trinam, hoc est, integrè & impartibiliter in tribus personis subsistentem. At essentiam trinam esse, quodd vel tres sint essentia diuersæ, vel tres distinctæ essentia, quæ vna specie sint essentia, falsum est.

71.

Filius dicitur alius à Patre, sicut & Spiritus sanctus alius à Patre dicitur.

Sed Spiritus sanctus alius dicitur, non personam tantum, sed distinctione Spiritus procedentis ab eo, à quo procedit. Propterea Christus promittit, se alium paracletum daturum, qui à Patre procedit; vt distinguat Spiritum procedentem ab eo, à quo procedit.

Ergo, etiam Filius alius à Patre dicitur, distinctione Spiritus geniti ab ingenito, non personam tantum.

Respondeo: In hoc argumento duo falsa sunt; Primum: *Patrem, Filium & Spiritum sanctum, esse tres spiritus.* Deinde, *ingenitum, genitum, & procedens, non esse differentias hypostaticas, sed essentielles.* Quod si Filius alius est à Patre, non tantum persona, sed alius Spiritus, distinctus à Patre, qui tamen Spiritus est Deus, sequetur, *duos esse Deos.*

72. *Qui*

72.

Qui originem habet, non est vnus ille verus Deus, expertus originis, & à seipso existens, qui est Pater æternus.

Filius originem habet ex Patre.

Ergo, non est idem DEVS vnus, qui Pater, à se ipso existens.

Respondeo: Propositio argumenti vera est, *de origine essentia vel temporis*, non autem *de origine persona*. Cum enim essentia Filij non aliunde sit orta; sed eadem illa, quæ Patris est, & per se existit ab æterno, Filio communicata sit: sequitur, *Filium, persona quidem respectu, & quæ Filius est, originem habere ex Patre, eundem tamen, quæ DEVS, seu quatenus vnus & eiusdem Deitatis est cum Patre, originis expertum esse.*

73.

Christus eo tantum modo vnum est cum Patre, quo credentes, tum cum Deo, tum etiam inter se, vnum sunt, Ioan. 17.

Credentes autem non essentia unitate, sed animorum & voluntatum consensu, & proprietatum communicatione, tantum sunt vnum cum Deo, & inter se.

Ergo, Filius non essentia unitate, sed consensu, & proprietatum communicatione, vnum est cum Deo Patre.

Respondeo: Falsa est propositio huius argumenti. Etsi enim Christus, *Ioan. 17.* de cōcordia & proprietatū similitudine loquitur, non tamen docet nullam præterea allam, & arcitiorem con-

M

iunctionem siue unitatem esse Patris & Filij, quàm sit inter homines. Imò alibi Scriptura docet, *Filium, ex Patre genitum, aequalem Patri, & eundem illum, qui est Pater, Iehouam esse*. Vnde cōsequitur, propter æqualitatem & unitatem essentiae, *Patrem & Filium voluntate unum, & in se inuicem esse*.

74.

Ubiq; Scriptura de unitate loquitur, dictio VNVM, neutraliter posita, nunquam ad identitatem rei, vel substantiae, sed ad unitatem affectus, & similitudinis refertur. Sic Spiritus, aqua & sanguis, apud Ioannem, unum sunt. Et apud Paulum, Paulus & Apollo unum sunt; & omnes in Christum credentes unum sunt. Eadem Scriptura, ubi loquitur de unitate Patris & Filij nunquam dicit, quod VNVS sint, sed quod VNVM.

Ergò, Pater & Filius non identitate essentiae, sed unitate charitatis, voluntatis, similitudinis, coniunctionis, unum sunt.

Respondéo: Et si in his locis statuitur vnitas, charitatis, voluntatis & societatis concordia, nō tamen idē tollitur identitas essentiae.

75.

Tertullianus nostram sententiam tuetur dicens. *VNVM, neutraliter positum, societatis concordiam, non unitatem persona sonat. VNVM enim, non VNVS esse dicitur, quoniam nec ad numerum refertur, sed ad societatem alterius expromitur.*

Respondéo: Est fallacia diuisionis, quia Antitrinitarij malā fide omittunt verba sequentia, vbi

vbi seipsum author declarat, quod non sit Arianorum sententiae. Ita enim de Trinitate ibidem ait: *Sumus, non Sum, ut ostenderet, per hoc, quod dixit Sumus, & Pater, duas esse personas. VNVM autem, quod ait ad concordiam, & ad eandem sententiam, & ad ipsam charitatis societatem, pertinere, ut meritò unum sit Pater & Filius, per concordiam, & per amorem, & per dilectionem. Et, quoniam ex Patre est, quicquid illud est, Filius est, manente tamen distinctione, ut non sit Pater ille, qui Filius, quia nec Filius ille, qui Pater est. Nec enim Sumus addidisset, si unum se & solitarium Patrem, Filium factum esse, meminisset. Idē asserit Tertullianus unitatē societatis, ut Sabellianam unitatem tollat, quae aufert personarum distinctionem: essentiae unitatem interea nō tollit, cum dicit: *Filium, quicquid sit, ex Patre esse, sic tamen, ut sit Filius, ut personarum distinctio maneat*. Imò idē author in lib. aduersus Praxeam, illud, *Ego & Pater unum sumus*, inquit, dictum esse ad substantiae unitatem, non ad numeri singularitatem.*

76.

Duo vel tres non possunt esse vnus. Effet enim manifesta cōtradictio: Sed multi vnus esse possunt. Pater & Filius, & Spiritus sanctus sunt tres, iuxta illud 1. Ioan. 5. Tres sunt, qui testificantur in cōcō, Pater, Sermo & Spiritus sanctus.

Ergò, Pater, Filius, & Spiritus sanctus non sunt VNVS, sed VNVM.

Respondéo: Cedo totum argumentum extrē intellēctū. Nō enim simpliciter & absolutē

dicimus, quod Pater, Filius & Spiritus sanctus sint unus; hoc enim Sabellianum est; & personas confundit; sed, cum adiectione dicimus, Patrem & Filium, atq; Spiritum sanctum, esse unum Deum, esse tres personas, unius essentia & Deitatis. Itaque nulla est in doctrina nostra contradictio, quando Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, esse unum Deum dicimus, & eosdem esse tres personas, afirmamus, quia, diuerso respectu, vnum & multa esse dicuntur, cum hypostasis & essentia distinguantur.

77.

Nomen *ὁμοούσιον* Consubstantialis, seu Coessentialis, quo Niceni Patres vsi sunt, non significat, Patrem & Filium esse unius eiusdemq; substantia. Igitur, contra Nicanam Synodum, & Patrum auctoritatem, *ὁμοούσιον* explicatur per identitatem substantia.

Respondeo: Dicimus, esse dissimilitudinem, quandam in consubstantialitate Patris & Filij, & item Christi nobiscum secundum carnem. Humana enim natura est finita, & diuidua, & quæ multiplicari potest, ideoq; vna eademq; numero essentia, in Christo & cæteris hominibus esse nequit; Sed essentia diuinitatis indiuidua est, & multiplicationem non recipit. Quare hic est nō modō vnitas, sed & identitas, cum sacra Scriptura testetur, unum tantum esse verum Deum, quem tam Filium & Spiritum sanctum, quam Patrem, esse, testatur. Quod autem Patres negent, vocem *ὁμοούσιον* significare eandem essentiam, est crassum mendacium.

mendacium. Nam, sic Athanasius inquit, qui fuit magna pars istius Concilij: Si verè Filius est, & Verbum, & Sapientia, & splendor, & imago Patris; rectè ergo dictum fuerit, eum consubstantialem esse, nisi cōtra, scilicet rationibus, demonstretur, eum non ex Deo, sed à Deo, pro instrumento, quod alterius sit natura, quam suus auctor, conditum, esse. Probe igitur Concilium scripsit, & rectè rem ipsam intellexit. Theod. Filius est eiusdem substantia, cum Deo & Patre: à sacra Scripturà, & sanctis Patribus, qui Nicæa conuenerunt, confiteri docti sumus. Augustin. Omnes, quos legere potui de Trinitate, docent, quod Pater, Filius & Spiritus sanctus, unius eiusdemq; substantia, inseparabili æqualitate, insinuent unitatem; ideoq; non sunt, tres Dii, sed vnus Deus. Hilarius idem sentit, in Disputatione de Synodis, ubi *ὁμοούσιον* vnā substantiam interpretatur.

78.

Quod est consubstantiale, id non est vnum; aliud enim alij, non ipsam sibi coessentialē est. Et vox, *CON*, aut Græca *ὁὐς*, duarum substantiarum significatiua est, earumq; relationem mutuam significat. Sed Pater & Filius sunt, consubstantiales.

Ergo, Pater & Filius sunt dua substantia, quæ mutuam relationem habent.

Respondeo: Est fallacia compositionis & diuisionis. Nomen enim consubstantialis, & coessentialis, non de vno dicitur, sed de duobus, aut pluribus: interim tamen horum unitatem, quoad

naturam & essentiam, significat, vt, exempli gratia; *Petrus non est sibi ipsi coessentialis, sed Paulo aut Ioanni; Attamen, cum Petrus & Paulus coessentialiales dicuntur, indicatur quidem, & quasi præsупponitur, eos duos esse; de quibus tamen affirmatur, quod unum sint essentia.* Aduersarij igitur in eo peccant, quod Patris & Filij distinctionem vrgent, vnitatem omittunt; deinde ambiguitatem committunt, cum substantiarum distinctione requiri in his aiunt, qui sunt consubstantiales: nomen enim *Substantia*, aliis *ὑποστάσις*, aliis *ὁμοούσιον* significat: Sed falsò. Nam, vt Ambrosius scribit: *ὁμοούσιον nomine, & personarum distinctio, & natura unitas significatur.* Neque nomen hoc relationem in essentia significat; sed in distinctis personis, & quæ mutuam relationem habent, essentia unitatem denotat. Quod si relatio sit in essentia Dei; aut multos Deos asserere, aut Filij Deitatem abnegare oportet. Relatio enim incommunicabili proprietate personas distinguit, vt, Pater refertur ad Filium, & ab eo distinguitur, quod Filius non est Pater generans, nec Pater Filius genitus. Si igitur hæc distinctio in essentia Dei posita est, oportet hanc ita esse propriam Patri, vt non sit communis Filio, alioquin non differrent; ita autem in nihilum redigitur eius diuinitas. Quod si Pater penes se habet essentiam illam immensam Deitatis, sed tamen Filium generat, qui sit Deus à Patre essentiarus, necesse est, duas essentias, & duos Deos, constitui, quorum alter specie tantum & nomine sit Deus

Deus, cum eo destituatur, quod est maxime proprium, esse a seipso.

79.

Filius Dei non potest dici Patri aeterno consubstantialis, vel coessentialis, nisi eius essentia de Patris essentia sit genita. Et si persona respectu relationis fiat, sequitur, Filium fore compersonalem, non coessentialem; imò, fore ipsum essentialem Patrem.

Respondeo: Turpiter decipiuntur aduersarij: Primum enim diuina rebus creatis comparant; in his coessentialiale vnum gignitur ab altero, & non est numero vna essentia, quia materiae ratione, vnitatis essentia in partes est diuidua: at diuisio & multiplicatio nequaquam cadit in diuinam essentiam. Deinde existimant, *coessentialiale*, respectu relationis dici, cum illud relatorum vnitatem & coniunctionem significet. Sicut enim, quod vnum & solitarium est, sibi ipsi non est coessentialiale; ita etiam duo, quæ non tantum hypostasi, sed *ἰδέα* differunt, non sunt coessentialia. In eo autem errant aduersarij, quod cum videant, *ὁμοούσιον* de duobus aut pluribus dici, & præsупponere quandam distinctionem, seu relationem, non distinguunt essentiam diuinitatis, ab esse hypostatico, seu differentiis hypostaticis singulis. Et, quia hypostaticam differentiam nihil esse putant in diuinis, essentialem differentiam statuunt: & cum negare non possint, præter distinctionem, vnitatem quoque aliquam statui eorum, quæ sunt coessentialia, confugiunt ad Logicam vnitatem, & similitudinis vnitatem nobis obtrudere conantur.

Nicani Patres docuerunt, Filium esse Deum de Deo vero.

Ergo, non sunt ambo unus verus Deus,

Respondeo: Symbolum Nicænum hos præstigiatores confutat; cum ait: *non alium Deum, de alio, sed verum Deum, de vero Deo esse genitum, non factum, consubstantialem Patri, in quem, ut in Patrem, credendum sit.* Cum enim verus Deus, non nisi vnus & immensæ atque indiuiduæ sit essentiæ, is, qui verum Deum de vero Deo genitum dicit, & gignentem & genitum vnum eundemque Deum esse, profiterur. Alij dicunt; *in Symbolo Nicæno & Apostolico verbum DEI absolute positum, intelligendum esse, essentialiter, non personaliter.* Sed respondent noui isti Ariani, *Filium esse verum Deum, non, quia sit eiusdem cum Patre essentiæ, sed, quia ex Patre vero DEO ortus sit, eiusque naturam referat.* Verum, necesse est. eum, qui verus Deus sit, etiam vnum esse Deum cum æterno Patre, quandoquidem Iehoua, qui solus est verus Deus, est vnus essentia. Itaque si Filius est verus Deus, oportet, ut eandem substantiam habeat totam: Neque enim alia Diuinitatis essentia, separata à Patris essentia, produci potest; nisi velimus statuere, *DEI essentiam numeram diuinam esse, aut multiplicari posse;* quod omnino impium & blasphemum est.

81. *Media-*

Mediator hominum, apud Deum Israël, non est ipse Deus Israël.

Filius autem est Mediator erga Deum Israël.

Ergo Filius non est ipse Deus Israël.

Maiores huius argumenti confirmatur ex absurdis, quæ consequuntur, si dicamus, *Deum Israël esse Mediatorem apud Deum.* Primum enim *Deus statuitur seipso inferior.* Deinde, *Deus orabit seipsum.* Tertio, *pars offensa erit mediatrici apud seipsam.*

Respondeo ad absurda: *Ad primum;* Non consequi, Deum seipso inferiorem esse, quia sit Mediator. Nam, officij quidem ratione, Mediator eo inferior est, apud quem intercedit: sed non naturâ ideo est inferior, cum apud homines sæpè æqualis, apud alios æquales, pro alijs intercessor fiat: Ita Filius, qui est vnus Deus cum Patre, & in forma Dei, æqualis Deo, seipsum exinanivit, forma serui assumpta, & ad officium Mediatoris demisit, absque ulla naturæ, potentiæ, maiestatis & Deitatis suæ diminutione. *Ad secundum absurdum respondeo:* Filius, qui est noster Mediator, Deum orare secundum humanam naturam: neque tamen diuinam ab intercessionem excludimus, ad quam hæc pertinet, quatenus est æterna voluntas in Filio, ut Pater nos, propter ipsius sacrificium, in gratiam recipiat. Preces & subiectio ad humanam naturam pertinent, efficacia horum à diuina profuit, cum qua diuina natura in vnâ personam coniuncta

est. *Ad tertium absurdum respondeo*: Absurdum quidem est, ut pars offensa mediatrix sit, ubi una tantum persona est offensa partis; at, ubi plures personæ sunt, non est inconueniens, unam ex illis, communi decreto, se ad pacificationem & satisfactionem offerre, & legationem obire ad partem alteram, quæ offendit. Imò, homines Deo reconciliari non poterant, nisi pars offensa, *hoc est, Deus ipse*, reconciliationis principium fecisset, misso Filio ad genus humanum, qui Euangelium proferret è sinu Patris, fieret pro nobis victima, vocaret homines ad se, & donato Spiritu sancto, ipsos ad DEVM conuertet.

82.

Qui non per Mediatorem placatur, non est unus ille & verus Deus, quem sacra litera Patrem nominant.

Filius autem & Spiritus sanctus non placantur per Mediatorem.

Ergò non sunt unus ille Deus, qui est Pater.

Minorem probò: *Erga quem Filius non est Mediator, is per Mediatorem non placatur.*

Filius autem non est Mediator erga se, neq; erga Spiritum sanctum, sed erga solum Patrem, apud quem pro nobis intercedit.

Ergò solus Pater nobis placatur per Mediatorem, non autem Filius & Spiritus sanctus.

Respondeo, posterioris argumenti neutram propositionem necessariam esse: Primum enim, per Mediatorem non tantum is placatur,

erga

erga quem Filius Mediatoris officio fungitur; verum etiam hi, qui ei assentiuntur. Ideoque, cum una, & per omnia consentiens, sit voluntas Patris; Filij, & Spiritus sancti, Patre placato, merito & satisfactione Mediatoris, non potest non etiam Filius & Spiritus sanctus placatus esse. Deinde, quod in Maiore, ut absurdum, negant, *Filium sui ipsius quoque Mediatorem esse*, non tam absurdum est, ut illis videatur. Filius enim Dei utrumque officium gerit, *& recipientis Dei*, qua unus Deus est cum Patre, *& Mediatoris, propter quem recipimur in gratiam*, qua est DEVS in carne manifestatus. Quamuis autem receptio in gratiam communis sit Patri, Filio, & Spiritui sancto, dicitur tamen Mediator noster apud Patrem pro nobis intercedere, quia Pater omnium consiliorum & operum diuinorum fons est, quo volente, ut Filius satisfaceret pro peccatis hominum, & ut propter illam satisfactionem remittantur hominibus peccata, non potest non idem facere & velle Filius. Placatur igitur Filius, & remittit nobis peccata, recipit nos in gratiam, & dat nobis vitam æternam, propter suam ipsius satisfactionem; Pater autem & Spiritus sanctus propter Filij satisfactionem. Interim Filij, nos propter seipsum recipientis, voluntas, Patris respectu intercessio, vel mediatio dicitur, quod Patris voluntatem, ordine personæ & operationis diuinæ, sequatur voluntas Filij.

Is solus est unus, verus, natura Deus perfectus, qui cælum & terram per suum Verbum ac Spiritum perhibetur creasse, & conservare, Psal. 33.

At solus Pater Christi & omnium, cælum & terram per suum Verbum & Spiritum creavit, & conservat, 1. Corinth. 8.

Ergo solus Pater Christi est unus, verus, & perfectus natura Deus, & non alius.

Respondeo: Maior propositio vera est, sensu coniuncto (ut dicitur in scholis) *hunc esse verum Deum, qui est creator cœli & terra, & hac Verbo & Spiritu suo condidit, & conservat*: non ut Verbum & Spiritum excludamus, sed cum Patre unum Deum agnoscamus. Similiter Minor Argumenti intelligenda est, ut non tribuatur Patri creatio, excluso Filio & Spiritu sancto. Itaque ambæ propositiones, si intelligantur de essentia Dei seu ipsa diuinitate, veræ sunt, *unum esse Deum, qui Verbo & Spiritu omnia creavit*, quia non alia est diuinitas, quam quæ est creatrix mundi, & in Patre, Filio, & Spiritu sancto subsistit & operatur: Eadem diuinitas Patris solius esse dicitur, quod Deitas Patris, quam Filio & Spiritui sancto communicat, sit una & sola, extra quam non potest esse Deus. Quod si hæc ad personas distincte referuntur, falsa sunt, *illam personam solam esse creatorem, & Deum verum, quæ gignit Filium, & Spiritum sanctum producit*; quoniam scriptura Filio, qui non gignit, sed genitus

nitus est, creationem mundi tribuit, & eum Iehoua esse docet.

Deus Israël unus tantum perhibetur esse Deus, Deut. 6.

At idem affirmatur Pater esse & creator Israël, Deuter. 31. Iehoua est Pater tuus, qui fecit te, &c.

Ergo ipse Pater est unus verus Deus.

Respondeo ad Minorem: Nomen *Patris* hic non necessario exponitur, per nomen *Patris Domini nostri Iesu Christi*, ut significet primam & distinctam personam Trinitatis. Nam eodem *cap. Deuter.* unus ille Iehoua Deus Israël nominatur creator Israël. Creatio autem non ad Patris solum personam, sed ad Filium quoque & Spiritum sanctum refertur. Ita hic *Patris* nomen, cum Deo creationis & redemptionis gratia tribuatur, ab illo non excludendus est Filius Dei, qui est creator & redemptor Israël.

Non est alius Deus natura perfectus & unus, nisi is, qui promisit, se effusurum Spiritum suum super semen Jacob, & super omnem carnem, Esa. 44. Ioël. 2.

At hic solus Deus Pater est, Ioh. 15. Act. 2.

Ergo solus Deus Pater est unus perfectus natura Deus, non alius, præter & extra eum.

Respondeo: Concedo totum argumentum dextrè intellectum, ut scilicet à Diuinitate excludatur, quicquid est extra Deum Patrem, extra

illam essentiam Deitatis, quæ Patris est. Nos enim Filium à Patre non separamus, nec extra eius naturam seu essentiam Filium agnoscimus, aut alium Deum à Patre docemus. Deinde falsum est, quòd soli Patri adscribant missionem Spiritus sancti. Nam & Filius mittit Spiritum sanctum, ut Ioh. 14. 16. 18. Quem ego mittam vobis à Patre, Luc. 24. Gal. 4. Misit Deus Spiritum Filij sui, &c. Rom. 8. Spiritus sanctus vocatur Spiritus Christi. Deinde de Spiritu sancto scribitur, ipsum distribuere dona sua unicuique, prout ipse velit, 1. Corinth. 12. Quare perperam ad Patris personam, excluso Filio & Spiritu sancto, promissio & exhibitio donorum Spiritus transferatur.

86.

Is solus est unus verus Deus, quem Christus agnouit, & inuocauit, inuocandumq; docuit pro vero Deo.

At Christus solum Patrem agnouit, & inuocauit, inuocandumq; docuit, Matth. 11. Ioh. 17. Luc. 12. Matth. 4. 6.

Ergò solus Pater est unus verus Deus.

Respondeo ad Minorem: Christum ut Mediatorem secundum humanam naturam Deum Patrem inuocasse, & nobis quoque hanc rationem inuocandi tradidisse, quâ Patrem per Mediatorem, cuius gratiâ exaudimur, compellamus. Interea tamen Christus se hoc honore non spoliât, quo minùs ipsum quoque cum Patre adoremus. Iohan. 5. ait: *Neque enim Pater iudi-*

indicat quenquam, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorent Filium, prout honorant Patrem. Iohan. 14. Creditis in Deum, etiam in me credite. Iohan. 14. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

87.

Nullus est vnus, verus, perfectus Deus, extra illum altissimum, cuius Filius vnigenitus est Christus Iesus.

At solus Pater est is, cuius vnigenitus Filius est Iesus Christus.

Ergò solus Pater est vnus, verus, perfectus Deus, non alius præter illum.

Respondeo: Nego consequentiam, quia plus est in conclusione, &c. Ex hoc enim argumento sequitur, extra Patrem Domini nostri Iesu Christi nullum esse vnum, verum, & perfectum Deum; id quod nos concedimus, qui Filium & Spiritum sanctum non docemus, extra Patrem esse, sed vnus eiusdemq; cum Patre essentia, & vnum Deum cum Patre.

88.

De Deo secundum scripturas loquendum & docendum est, & soli expresso verbo Dei in hac parte standum.

Sed scriptura nusquam utuntur nominibus, Dei Trinitatis, Dei essentia, Dei vnus, qui se in Patre, Filio, & Spiritu sancto patefecit, aut in tribus personis reuelauit. Item, vnus

Deus Trinitas, vnus Deus in Trinitate, vnus Deus Trinus: Tres personæ in vna essentia. Vna essentia in tribus personis.

Ergo hæc omnia, tanquam humana inuenta, rejicienda sunt.

Respondéo: Maior distinguenda est; potest enim bifariam intelligi, videlicet, *secundum scripturas loquendum & docendum esse de Deo, ut nihil doceatur, à sensu scripturarum dissentiens & alienum, & ita concedimus.* Deinde potest etiam hac ratione exponi: *Secundum scripturas ita docendum, ut nullo verbo utamur, quod non totidem syllabis compositum, in scripturis ostendi possit;* hoc modo intelligunt Antitrinitarij, & falsa est Maior. Nam Ecclesia vitur multis vocabulis, quæ his ipsis literis & syllabis non ita scripta reperiuntur in Biblijs. Sed, cum res ipsæ, vocabulis significatæ, ibidem continerentur, nos in Ecclesia utimur ea libertate, quam Deus concessit nobis in creatione, qua hominem Dominum, sicut rerum omnium, quæ sunt in hoc mundo, ita etiam vocabulorum constituit. Et Sathan aliud agit; sublatis enim vocabulis proprijs, res ipsas quoque tollere & euertere conatur. Nectam vocabula, quam res ipsas, ijs contentas, odit. Ad Minorem: Nomina, *essentia, Trinitatis, persona seu subsistentia, Dei vnius & Trini*, quædam haberi in sacris literis, ut: *nomen hypostaseos*. Alia vocabula, etsi non iisdem syllabis habentur in Biblijs, tamen, quod ad rem attinet, reperiuntur. Sacræ literæ expressè docent,

cent, *esse Deum vnum*; eadem docent, *Patrem Deum, Filium Deum, Spiritum sanctum Deum, &c. Patrem, Filium, & Spiritum sanctum tres esse*, dicunt. An non hic Trinus & vnus Deus docetur? nisi fortè velimus Filio & Spiritui sancto Deitatem adimere, aut tres Deos, subordinatos sibi inuicem, numerare. Si Pater, & Filius, & Spiritus sanctus tres sunt, an non hæc est *reus*, seu Trinitas? Hæc autem Trinitas est Deus; neque enim vel tres simul, vel vnum aliquem ex hac sancta Triade creaturis adnumerare poterimus. Quod si Deus est *Jehova* ille, qui *Est*, & suum nomen ab *Essē* habet, certè rectè dicitur nomen *essentie* de Deo, quod sit vna simplicissima, æternaque & immensa essentia. Reprehendendi etiam sunt aduersarij, quod illas voces, publico totius Ecclesiæ consensu receptas, & mox ab Apostolorum ætate vsurpatas, repudiant, ut alienas à scriptura, & interim suas novas locutiones, & peregrinas voces, quas ignorat verbum Dei, nobis obrudere conantur, ut: quod dicunt: *Deum essentiatorem, Deum essentiatum, εὐλογον, Deus Apostolicus, solidus ille vnus Deus & Pater, Deus Emphaticus & articulatus, Deus autor, & Deus executor*; & habent alias huius generis complures phrasas, quas hic commemorare non est necesse.

89.

Nullum nomen abstractum significat substantiam.

Trinitas est nomen abstractum.

N

Ergò, non significat substantiam, sed tantum unitatem, id est: similitudinem & consensum trium substantiarum.

Respondeo: Nego Minorem, quæ falsa est. Nam cum dicimus, *diuinam naturam*, seu *Deitatem*, omnino *substantiam* intelligimus, cum in Deum non cadant accidentia, sed omnia sint substantialia. Itaque nomine *Trinitatis* Ecclesia tres personas verè subsistentes intelligit.

90.

Verus Deus tantum est Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

Sed Trinitas nullus horum est.

Ergò, Trinitas non est verus Deus.

Respondeo: Maior vel disiunctiue intelligitur de singulis personis, quod nullus sit verus, nisi qui aut Pater, aut Filius, aut Spiritus sanctus est, & hoc sensu falsa est, ac constat enumeratione imperfecta. Non tantum singulæ personæ sunt verus & natura DEVS, sed omnes simul sunt vnus ille, verus Deus, *ex quo, per quem, & in quo sunt omnia*. Vel intelligitur Maior sensu coniuncto, quod hæ tres personæ sint vnus ille verus Deus; atque tum Minor falsa est. Et si enim Trinitas non est Pater tantum, aut Filius, vel Spiritus sanctus, tamen complectitur tres personas simul, non disiunctiue, nec confusè, sed copulatiue, & distinctè. Atque ita & ipsa Trinitas, omnes scilicet tres personæ simul, & etiam vnaquælibet huius Trinitatis persona, est verus Deus.

Hic

91.

Hic est verus & vnus Deus, qui habet Filium, Dominum & Seruatorem nostrum Iesum Christum, Matth. 16.

Trinitas non habet Filium.

Ergò, non est verus & vnus Deus.

Respondeo: Hic Maior, si sit vniuersalis, falsa est: nempe, *Omnem, qui est verus Deus, habere Filium*. Nam Christus est verus Deus, *I. Iohan. 5.* qui tamen non habet Filium. Si verò est particularis, nulla est consecutio, quia *ex puris particularibus nihil sequitur*.

92.

Verus Deus est Trinitas.

Christus est Filius Dei veri.

Ergò, Christus est Filius Trinitatis.

Sed hoc falsum: Nam Trinitas non habet naturalem Filium, alioquin Christus sui ipsius quoque Filius esset. Quare falsum est, ex quo hoc sequitur, Trinitatem esse Deum.

Respondeo ad Maiorem: *Veri Dei* nomen absolute positum, & per se consideratum, complecti ipsam essentiam Deitatis, & eius tres personas; seu DEVM, essentia vnum, hypostasis trinum, iuxta illud Pauli, *Roman. 11.* vbi Deum quodammodo definit, *ex quo, per quem, & in quo sunt omnia*. Sed nomen *Dei* de singulis quoque personis prædicatur, secundum prius & posterius, ratione ordinis personarum; & hoc modo nomen

N 2

Dei in Minore prædicatur. Christus enim est Filius Dei, nempe *Dei Patris, seu Dei genitoris, à quo sunt omnia*; non autem absolute *Dei, ex quo, & per quem, & in quo omnia*. Quare, cum in propositione nomen *Dei* absolute ponatur, in assumptione verò personaliter (vbi scilicet nomen *Dei* opponitur Filio) apparet, nullam posse firmam conclusionem effici ex quatuor terminis. Neque tamen sequitur, plures à nobis Deos constitui; diuersitas enim significationis non est posita in essentia. Vnus enim simpliciter est Deus, vna Deitas, sed personarum numerus, & discrimen prædicationum differentiam efficit, quæ personæ, quamuis inter se distinctæ sint, & suum *Esse* hypostaticum proprium singulæ habeant, vnum tamen est *Esse* essentiæ trium personarum.

93.

Deus ille vnus est trinus.

Sed essentia non est trina, & Pater non est trinus, neq. Filius trinus, aut Spiritus sanctus.

Ergo essentia, & Pater, Filius, & Spiritus sanctus non sunt vnus ille Deus, quem vos prædicatis trinum.

Respondeo: Maior hoc sensu à nobis asseritur, *Deum illum vnum natura, essentia, Deitate, esse trinum personis*. Itaq; sic in duas vniuersales soluitur: *Omne, quod est Deus, hoc est, omnis persona, quæ est Deus, est trina, vel trinus Deus, atque hæc falsa est*. Deinde, *omnis essentia diuina est trina*, id est, *tribus personis subsistens*; atque tum

tum Minoris pars prior, *essentiam non esse trinam*, hoc est, *quæ sit vna quidem numero, sed tribus personis communis*, seu *τὸ κοινὸν*, falsa est. Sed, quoad alteram partem assumptionis, eodem sensu concedimus, & eam, & quæ inde conficitur, conclusionem. Et si enim Pater est verus Deus, æternus, omnipotens, immensus, non tamen est simpliciter Deus, quem Paulus definit illum esse, *ex quo, & per quem, & in quo sint omnia*; sed Pater est Deus, gignens Filium, seu, *Deus ex quo omnia*. Similiter Filius est verus Deus æternus, omnipotens, immensus, sed tamen non simpliciter Deus, sed Deus genitus, *per quem omnia*. Eodem modo de Spiritu sancto dicendum est.

94.

Vnus ille verus Deus, est Pater, gignens Filium, & Filius genitus à Patre, & Spiritus sanctus ab utroq; procedens.

Sed vnus ille Deus essentia, non est Pater, neque Filius, neq. Spiritus sanctus.

Ergo vnus Deus essentia, non est vnus ille & verus Deus, quem scriptura prædicat.

Minor probatur, quia essentia neq. generat, neque generatur.

Respondeo: Minor est falsa, videlicet, *illum verum Deum, quem vnum docent scripturæ, seu, illam essentiam æternam & immensam non esse Patrem, Filium, & Spiritum sanctum*. Et si enim personæ inter se distinguuntur suis proprietatibus, non tamen ab essentia, distinctione reali,

differunt, vel extra illam sunt; sed Deus vnus, seu essentia illa, nihil aliud est, quàm Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Rationem afferunt: *Essentiam non generare, neq; generari*; sed ad personarum proprietatem pertinet, non ad ipsam essentiam generare & generari. Si enim ad Deū, qua Deus est, si, inquam, ad definitionem Dei pertineret generare, Filius non esset verus Deus; aut, si essentiae proprietas esset, generari, Pater non esset Deus. Quare, Pater est Deus, generans Filium, & Filius est Deus, non generans, sed genitus à Patre: Sed tamen Pater & Filius sunt vnus naturæ, vnus essentiae & Deitatis; vnus, inquam, Deus.

95.

Is est verus Deus, qui se patefecit in Baptismo Christi.

Sed in Baptismo Christi non se patefecit Deus vnus essentia, sed vnus Deus Pater de cælo loquens; & Filius Dei unigenitus, baptizatus in Iordane; & Spiritus sanctus, visus in specie columbæ.

Ergo, vnus Deus essentia, non est verus Deus.

Respondeo: Assumptio est falsissima, qua affirmant, *Deum, qui vnus est essentia, non manifestatum esse in Baptismo Christi*. Si extra personas Patris, Filij, & Spiritus sancti, poneretur hæc essentia, locum haberet Aduersariorum assertio. At, cum non extra personas vllam agnoscamus essentiam Deitatis, & cum ipsas personas dicamus re ipsa non distinctas esse ab essentia,

tia, sed tantum ratione; certè in patefactione Patris, Filij, & Spiritus sancti patefactus est vnus Deus essentia.

96.

Is est verus Deus, in quem nos credere docet Symbolum Apostolicum.

Sed illud non docet nos credere in Deum essentiam; sed in vnum Deum Patrem, creatorem cæli & terræ; & in vnum Filium eius unigenitum, Dominum nostrum Iesum Christum, & in Spiritum sanctum.

Ergo, Deus ille essentia, non est verus Deus.

Respondeo: Nego Minorem, & quæro ab aduersarijs. *Si in Baptismo Christi, & in Symbolo Apostolorum, patefactus est vnus ille verus Deus, quando patefactus est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, an Pater solus sit ille verus Deus vnus?* Si hoc iuxta suas hypothesas asserunt, adimunt Filio & Spiritui sancto Deitatem, vel plures Deos constituunt, si, scilicet, Pater sit altissimus Deus, sed Filius & Spiritus sanctus vterque quidem Deus, sed subordinati ambo, & à Patre dependentes. Quod si dixerint, *Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse vnum verum Deum*, explicet nobis modum vnitatis, si essentia non sunt vnus Deus. Neque enim poterunt alium modum indicare, quo non re ipsa plures Dij constituantur, qui tamen vel Logica vnitare, vel similitudine quadam vnum sint.

97.

Ad verum Deum habemus accessum per Christum Mediatorem.

Sed non habemus accessum per Mediatorem ad unum Deum essentiam, sed ad Deum Patrem.

Ergo essentia non est unus Deus, sed Pater.

Respondeo: Nego minorem, quæ falsa est. Nam nos per Christum ita Deo reconciliamur, ut & Spiritui sancto, & sibi quoque nos Christus reconciliet, ideoque Mediator ad se nos etiam ducit.

98.

Unus est Deus essentia.

Pater non est essentia.

Ergo Pater exclusus est isto uno Deo à Deitate.

Maiores ita resolvitur: Vnam esse essentiam divinam, extra quam non sit Deus; aut de personis dicitur: Tres personas esse unum Deum essentia. Itaque omnis, qui est verus Deus, necesse est, ut non sit extra hanc essentiam; & omnis persona, quæ est verus Deus, habet hanc essentiam, seu in ea subsistit, & cum alijs personis unum est essentia.

Ex his apparet, Minorem esse falsam. Ita enim assumere oportebat: *Deus Pater non est essentia divina*, aut, *non habet essentiam divinam*, aut, *non est unus Deus essentia cum Filio & Spiritu sancto*. Quæ omnia, cum falsa sint, consecutio quoque falsa est.

99.

Unus Deus est in tribus personis.

Pater

Pater non est in tribus personis; neque Filius, aut Spiritus sanctus sunt in tribus personis.

Ergo, Pater, Filius & Spiritus sanctus non sunt, unus ille Deus.

Respondeo: Nego consequentiam; Maior loquitur de essentia; Minor vero de personis. Essentia Diuinitatis in tribus personis est, quæ in hac essentia subsistunt; Deus, qui unus est, essentia ratione, trinus est personis. Quod si Minor ita resolvatur, ut de essentia loquatur, nempe, *essentiam divinam, quæ est Pater, seu, quæ est in Patre, non esse in tribus personis*, falsa erit Minor.

100.

Hic est verus Deus, qui est Deus viuus; Pater unigeniti sui Filij.

Sed Deus essentia, trinus, indefinitus, non est Deus viuus, neg. est Pater unigeniti Filij.

Ergo, non est verus Deus, sed gentium & Iudeorum Deus.

Respondeo: Nego consequentiam; quia ex puris particularibus nihil sequitur. Quod si Maior sit vniuersalis: *Omnis, qui est verus Deus, est Pater Filij*, falsa est. Christus enim, qui non est Pater, sed Filius unigenitus, est Deus verus, 1. Ioan. 5. Si autem Maior resolvatur de essentia, *omnis, qui est verus Deus, non aliam habet essentiam & Deitatem, quam Deus ille viuus, unigeniti Filij Pater*: tum falsa est Minor. Nam non est alia essentia Dei, cui inde finitè DEI nomen tribuitur, & quæ in tribus personis subsistit, quam illa ipsa

essentia Dei viui, qui est Pater vnigeniti Filij: suam enim essentiam totam & integram Pateterna generatione Filio communicauit.

101.

Deus, qui non habet Filium, neq. quicquam operatus est vnquam, non differt à Deo Baal, Moloch, &c.

Sed Deus essentia trinus & vnus, non habet Filium, neq. quicquam vnquam dixit aut fecit.

Ergò, Deus essentia trinus & vnus, non differt à Deo Baal, Moloch, &c. Moloch, idolum Ammonitarum, 3. Reg. 11. Leuit. 18. Ier. 32. latine significat Regem.

Respondeo: Nò solum falsa, sed etiam impia est Minor huius argumenti. Cum enim Deum vnum essentia, non alium esse doceamus, quam Patrem, Filium & Spiritum sanctum, qui sunt tres, ratione hypostaseon, sed vnus Deus, essentia, seu Deitatis ratione; qui negat, Deum vnum essentia, aut Deum trinum & vnum, quicquam dixisse aut fecisse, hic Deum Patrem cum Filio & Spiritu sancto, creatorem & gubernatorem mundi, Ecclesiæ authorem & redemptorem esse negat.

102.

Duo, re & numero distincta, nunquam etiam in diuinis, vnum & idem, re & numero, dici & intelligi possunt.

Sed Pater & Filius reuera duo sunt spiritus, re & numero distincti.

Ergò, Pater & Filius non sunt vnus & idem re & numero Deus.

Respon-

Respondeo: Minor huius argumenti falsa est, *Patrem & Filium esse duos spiritus, re numeroq. distinctos*: hinc enim manifestè sequeretur, esse duos Deos. Omnis enim Spiritus eternus, omnipotès, immensus, quin Deus sit, negari non potest. Quòd si duo vel tres sunt huiusmodi Spiritus, quomodo non duo, vel tres Dij erunt?

103.

Si Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt vnus Deus, oportet quendam Deum, vel quendam diuinam essentiam, trinomiam, vel tripartitam, vel compositam, vel genericam, constituere, in quam tres illi Spiritus, Pater, scilicet, & Filius & Spiritus sanctus, coincederent, seu conuenirent aliquo modo ex predictis.

Sed nullus est verus Deus Trinomius, vel tripartitus, vel compositus, vel genericus.

Ergò, falsum est, & absurdum, ex quo illud consequitur, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse vnum Deum.

Respondeo: Dico, hypotheticam huius argumenti propositionem falsam habere consequentiam, & enumerationem esse imperfectam: Si enim essentia constitueretur extra personas, & reipsa ab illis distincta esset, valeret Argumentum Aduersariorum. Sed nos nullam extra personas Patris, & Filij, & Spiritus sancti, essentiam diuinam agnoscimus.

Quia

Qui non admittunt, Patrem esse principium generationis Filio, & processionis Spiritui sancto, sed dicunt, esse à se ipso, quemadmodum & Pater est à seipso Deus, hi inducunt plura principia, & ex consequentia, plures Deos.

Sed, qui docent, Filium & Spiritum sanctum esse unum illum Deum, qui auctor est omnium, non admittunt, Patrem esse principium Filij & Spiritus sancti; sed eos à seipso esse dicunt.

Ergò, qui docent, Filium & Spiritum sanctum esse unum Deum, omnium auctorem, inducunt plura principia, & plures Deos.

Respondeo ad Maiorem; Plura principia inducuntur ab his, qui docent, tres personas à seipsis subsistentes, quarum unaquæque suam essentiam separatam habeat: hi enim negant, Patrem esse principium generationis Filio, & processionis Spiritui sancto. Vbi autem, salua distinctione personarum, earumque ordine, tribuitur Filio & Spiritui sancto essentia eadem cum Patre, à seipsa subsistens, quæ æterna atque ineffabili generatione, & processione, illis sit communicata; hinc non statuuntur plura principia. Sicut enim vna essentia, siue, vnus Deus sunt, Pater, Filius & Spiritus sanctus; ita etiam sunt vnum rerum omnium principium, & vnus creator. Cum personæ conferuntur inter se, Pater quidem est principium generationis Filio, & ex utroque Spiritus sanctus procedit; at; cum de creatione, & rerum vniuersitate agitur (vbi propriè

priè principij questio locum habet, cum & principium causa sit essentiarum extra se) non solus Pater statuitur principium, quoniam non solus Pater creauit mundum, sed omnia, quæ sunt facta & condita, per ab ipso illum æternam facta sunt, & Spiritu oris eius facti sunt cæli. Itaque Pater, Filius & Spiritus sanctus, sunt vnum principium omnium, qui, quamuis tres sint, personarum ratione, non tamen sunt tria principia; quoniam tres illæ personæ vnus Deus sunt essentia, & vna est essentialis operatio trium, indiuisa & inseparabilis, ideoque vnum sunt principium.

Vnus ille Deus mundi creator, non est vna tantum persona in Deo, sed totus Deus, siue tota Diuinitas.

Pater Christi est vnus ille verus Deus Creator mundi:

Ergò, Pater non est vna tantum persona in vno illo Deo.

Respondeo: Est fallacia æquiuocationis. Nam, in Maiore exclusiua bifariam resoluitur. Primò; *Deum, mundi creatorem, non esse vnā personam, absque aliis;* quo sensu concedimus & propositionem, & totum argumentum. Pater enim est vnus Deus creator, non tamen solitarius & singularis, sed cum Filio & Spiritu sancto. Ita Deus, creator mundi, non est vna persona, vt Sabellius olim docuit. Deinde Maior, iuxta Aduersarium sententiam, explicatur; *Deum creatorem.*

mundi non esse unam personam cum aliis existentem; quo sensu falsa est. Nam, cum eadem essentia, quæ Patris est, integra communicata sit Filio & Spiritui sancto, non minus est Deitatis in vna persona, quàm in duabus vel tribus, idcoque & tres personæ simul, & vna quælibet earum seorsim, est verus DEVS, creator mundi.

106.

Deus est nomen essentiale, quod diuinam essentiam significat.

Christus est Filius Dei:

Ergo, est essentia diuinæ Filius, & non vni instantum persona in illâ essentiâ.

Respondeo ad Maiorem: Falsam esse, si vniuersaliter ponatur: aliter autem non concluditur. DEI nomen, simpliciter & absolute positum, essentiam diuinam significat, & tres personas complectitur; vt, cum dicitur, Matth. 4. *Domini Deum tuum adorabis, & illi soli seruias, &c.* Sed, cum nomini DEI personæ alicuius proprietatis adiungitur, personaliter accipitur. Itaque, cum *Deus dicitur manifestatus in carne, aut redemisse sanguine suo Ecclesiam*, Filius intelligitur, qui solus carnem assumpsit. Cum Spiritus sanctus dicitur *Spiritus DEI*, Pater & Filius ambo rectè intelliguntur, quoniam vtriusque Spiritus est. Cum Christus nominatur *DEI Filius*, Dei nomine *Pater* intelligitur, eius enim est solius habere Filium.

Deus

107.

Deus est essentia vna, Pater, Filius & Spiritus sanctus, existens.

Christus est Dei Filius:

Ergo, Dei huius trini, ac proinde sui ipsius quoque Filius erit.

Respondeo: Est fallacia æquiuocationis in voce DEI, quæ aliàs *essentialiter*, aliàs *personaliter* accipitur. In Maiore absolute & simpliciter accipitur: At, in Minore, vbi dicitur *Christus Filius Dei* esse, non simpliciter, respectu Dei, Filius dicitur, sed respectu Dei Patris, nomen DEI eo loco *personaliter* ponitur.

108.

DEVS est nomen essentie, quæ est in tribus eadem.

Christus non est Filius essentie, quæ in tribus est eadem.

Ergo, Christus non est Filius DEI.

Respondeo: Sunt merè particulares propositiones; igitur nulla est cōnexio. Quod si Maior fiat vniuersalis, falsa est. Nā modò diximus, nomen DEI non tantum *essentialiter* poni, de essentia, communi, quæ eadem est in tribus personis, sed accipi etiam *personaliter*, de singulis personis, cum illi proprietates certæ personæ adiungitur.

109.

Christus, respectu Patris, est Filius DEI.

Pater autem est nomen persona.

Ergo, Christus non DEI, sed persona Sophistica est Filius.

Respondeo: Est plus in conclusione, &c. Nam, hoc tantum sequitur, *respectu personæ Christi dici filium Dei*. Et si autem *Pater* nomen est personæ, tamen illa persona non est vana & sophistica, sed est verus, viuus & naturā Deus.

II.

Si Pater non est solus verus Deus, tūc suus ipse Pater erit.

Sed non est suus ipse Pater:

Ergo, solus est verus Deus.

Consequentia probatur. *Pater genuit Filium; Filius autem est idem Deus, qui Pater. Ergo, Pater genuit seipsum, & idem est genitus atque ingenuitus.*

Respondeo: Est plus in conclusione, &c. Sequitur enim; *Patrem genuisse eum, qui sit idem Deus cum ipso*. At, ut sequeretur, *Patrem genuisse seipsum*, oportebat in Minore assumere, *Patrem esse Filium*, quod falsum est. Quamvis enim Filius idem sit Deus, qui Pater, non tamen Filius est Pater, neque Pater est Filius, quoniam differunt personæ incommunicabilibus proprietatibus. Errant igitur Aduersarij non obseruantes, personas & ab essentia formaliter distingui, & inter se reipsa differre.

III.

Si Filius est idem Deus, qui Pater est, est utiq; Pater, & idem est genitum atq; ingentum.

Sed hoc non;

Ergo nec illud.

Respondeo: Falsa est consequentia; Aliud enim

enim est, *esse hypostaticum*, quo Pater ingentus, & Filius est genitus: Et, aliud, *Esse essentia*, in qua ambæ hypostases subsistunt, & sunt vnus DEVS.

II.

Sabellianum est, Vnum Deum facere Trinomium. Sed, qui docent, Filium & Spiritum sanctum esse eundem Deum, qui Pater, vnum Deum Trinomium faciunt.

Ergo Sabelliani sunt, qui docent, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse vnum Deum.

Respondeo ad Maiorem: Sabellianum esse, vbi vni personæ tria nomina, tres respectus vel officia tribuuntur: ita enim Filij generatio, & Spiritus sancti processio tollitur; & omnia, quæ de Filio scripta sunt, ad Patrem referuntur. Vnde veteres *Sabellianismum; Iudaismum esse dixere*, quod, sicut Iudæi vnum Deum prædicant, qui de essentia & hypostasi vnus sit, neq; vllam personarum distinctionem agnoscunt; ita Sabelliani quoque vnitatem Dei eodem modo prædicant.

II.

Essentia diuina est Pater.

Et eadem essentia diuina est Filius, & Spiritus sanctus.

Ergo, Filius & Spiritus sanctus sunt Pater.

Respondeo: Nego consequentiā: Nam, ut argumentū constet, oportet hanc constitui hypotesin, *Quicumq; est essentia diuina, est Pater*. Quæ, cum falsa sit, nihil concludit argumentum.

114.

Unum commune, & tria distincta, sunt quatuor res distincta.

In Deo est una communis essentia, & tres distincta persona:

Ergo, sunt quatuor distincta, neque amplius est Trinitas, sed Quaternitas.

Respondeo ad Maiorem; & dico, tum Quaternitatem constitui, ubi tria ex uno aliquo priore deriuantur, vel unum commune, re ipsa distinctum est, ab his tribus, in quibus est; Sed nos personas, neque ab essentia, tanquam origine aut fonte quodam, deriuamus, neq; ab ea, tanquam quiddam re ipsa distinctum, separamus, sed docemus, singulas esse ipsam integram essentiam, quoniam tota Deitas in singulis harum, ex integro subsistit. Nam Pater est Deus verus, & Filius Deus verus, & Spiritus sanctus Deus verus; & Pater, Filius & Spiritus sanctus simul non aliud sunt, quam Deus verus.

115.

Essentia aut concurrat ad conflandam Trinitatem, & ita fiet Quaternitas; essentia, Pater, Filius, & Spiritus sanctus: aut non concurrat, & ita erit Trinitas absque Deo, cum essentia iuxta vos sit Deus.

Respondeo: Essentiam concurrere ad Trinitatem, est ambiguum: vel enim intelligitur, eam concurrere ut partem vel membrum, & tunc falsum est, essentiam ad Trinitatem concurrere. Nam cum nomen Trinitatis, ad personas tantum apud veteres

veteres referatur, essentia, quæ personas non distinguit, neque persona est, ad Trinitatem hoc modo non concurrat. Deinde dici potest, essentiam concurrere ad Trinitatem, non, ut partem, sed potius quasi totum quoddam incorporeum, quoniam personæ sine illa, & extra illam non sunt; Itaq; falso assumitur ab Aduersario; Trinitatem fore sine Deo, si essentia non, ut pars, concurrat, ad Trinitatem statuendam.

116.

Si Pater & Filius eandem habent essentiam, necesse est, ante eos præexistere essentiam hanc, è qua isti englantur, atq; ita futurum, ut non hic Pater, ille Filius sit, sed ambo inter se fratres erunt. Quod, si hoc absurdum est, falsum est, eandem eos habere essentiam, ex quo alterum consequitur.

Respondeo: Negamus consequi, essentiam priorem esse personis, ex eo, quod communis est essentia personarum. Si deriuarentur personæ ex essentia, & ortum ex ea haberet, sequeretur hoc fortè, quod dicunt. At, nos personas, ab æterno in essentia diuina residentes, agnoscimus, inter quas, & essentiam, & si quædam est distinctio, non tamen aliud quid, vel abstractum aliquid, sunt ab essentia.

117.

Si Patris & Filij eadem est numero essentia, quomodo, Filio incarnato, non & Patrem incarnari oportet?

Respondeo: Est hæc quæstio vna & difficillimis, *quomodo Filius potuerit incarnari. Patre & Spiritu sancto non incarnato, quorum tamen eadem est essentia.* Sed, quia Scripturæ docent, *Filiū, & Spiritum sanctum esse unum Deum cum aeterno Patre, & tamen solum Filium, non Patrem, aut Spiritum Sanctum assumpsisse humanam naturam,* his reuerenter credendum est, nec curiosè perscrutanda sunt illa, quæ captum nostrum superant, & à Deo nobis non sunt exposita. Non igitur ex unitate naturæ concluditur, *Patrem, & Spiritum esse incarnatos,* qui à Filij persona reuera distincti sunt: Sed hoc duntaxat sequitur, *illam essentiam, quæ Patris est, & Spiritus sancti, esse incarnatam;* quod nos faciemur; Sed id in Filij solius persona factum est. Cum *Deus incarnatus* dicitur, nomen *DEI* non absolute ponitur, sed propter adiunctum ad certam personam refertur. Quare non conficitur hinc, *Omniem personam, quæ est Deus, incarnatam esse.*

118.

Contradictoria non sunt simul vera.

Sed, sunt contradictoria, Deum illum, qui Pater est, incarnatum esse, & non esse incarnatum:

Ergo, non sunt vera; neq. Filius, qui est incarnatus, idem Deus est cum Patre & Spiritu sancto, qui non sunt incarnati.

Respondeo: Hic in Minore nulla est contradictio. Deus seu diuinitas, non in vnâ eademq; persona incarnata, & non incarnata, dicitur, sed in

in distinctis personis; In Filij persona carnem assumpsit, in Patris & Spiritus non assumpsit.

119.

Quod de essentia aliqua dicitur, id etiam de omni dicitur, quod est illa essentia.

Sed dicitur de essentia trium personarum, unitam esse naturam humanam.

Ergo, dicendum, tres personas, quæ sunt illa essentia, vnitas esse carni.

Respondeo: Maior falsa est de immensa Dei essentia. De finita quidem essentia, quæ non, nisi vnus personæ est, nihil dici potest, quod non dicatur de omni, qui est illa essentia; sed, cum infinita Deitatis essentia communis sit pluribus personis, de ea, ratione personarum, dici potest, quod tantum de vna persona vere dicitur, vt, *DEVS locutus est de coelo in Baptismo Christi, & visus in specie columbae;* quia Pater locutus est, non Filius, aut Spiritus sanctus; & columbae specie non Pater, aut Filius se patefecit, sed Spiritus sanctus.

120.

Quod de diuina essentia dicitur, id ex æquo de omnibus personis dicitur. Cum enim DEVS dicitur esse Creator & gubernator mundi, cum dicitur esse aternus, omnipotens, &c. id tam de Filio & Spiritu sancto, quam de Patre dicitur.

Incarnatio autem de diuina essentia dicitur.

Ergò, etiam de omnibus personis dicitur.

Respondeo: Maior vera est de his, quæ essentia, secundum se, conueniunt, ut: *creatio, aternitas, omnipotentia, bonitas, & similia attributa*, quæ personis propter essentiam competunt, & idè ex æquo de singulis personis dicuntur. Sed in his, quæ essentia propter vnā personam competunt, Maior locum non habet; ea enim soli illi personæ conueniunt, cuius respectu de essentia dicuntur, ut: *incarnatio Filij, apparitio Spiritus sancti in specie columba, vox Patris sonans de celo*.

121.

Opera Trinitatis externa, sunt indiuisa; sicut enim una est natura: ita una quoque operatio.

Incarnatio est opus Trinitatis externum.

Ergò, indiuisum est, commune tribus personis, ita, ut tres personæ sint incarnatæ.

Respondeo: Primùm ad Maiorem: Opera Trinitatis ad extra esse indiuisa, saluis personarum proprietatibus. Filius mittitur, & Spiritus procedit, non Pater: Filius vnigenitus, qui est in sinu Patris, ostendit voluntatem æterni Patris; ita Filius incarnatur, non Pater. Deinde incarnatio bifariam consideratur: Primò, *opus ipsum incarnationis*, & de eo totum argumentum concedimus, esse hoc commune opus Trinitatis. Nam Pater, Filius & Spiritus sanctus simul creauerunt carnem illam, quam Filius assumpsit.

sumpsit. De Patre enim scribitur; *Virtus altissimi obumbrabit te*: De Spiritu sancto, *Spiritus sanctus superueniet in te*: Et; *Quod in eā genitum est, de Spiritu sancto est*. De Fiho autem; *Sapientiam sibi adificasse domum*. Secundò spectatur in incarnatione, effectus ipsius, seu terminatiue consideratur, & incarnatio hoc modo vni personæ propria est, ut alij non conueniat. Si verò terminatiue tribus communis sit incarnatio, ut quisque sibi carnem assumpserit, non alteri, aut, sibi simul & alteri, non esset vna incarnatio & actio, sed triplex incarnatio, & tres actiones, & tria opera. At, vbi Filius sibi, Pater & Spiritus sanctus non sibi, sed Filio, carnem illam vniuerunt, vna actio à tribus distinctis personis orta, illis communis & indiuidua est, quamuis ad vnā tantum, ceu finem, referatur.

122.

In interpretatione Scripturarum analogia fidei est retinenda.

Symbolum Apostolicum, quod est ἀνάλογον nostræ fidei, Patrem solum vocat creatorem.

Ergò creator cæli & terra Pater solus est, non Filius, neq; Spiritus sanctus.

Respondeo: Nego Minorem, quia particula exclusiua in Symbolo Apostolico nō est apposita. Et nota est Regula: *In operibus diuinitatis ad extra nominata vnā personā, reliquas non excludi*,

seruatâ personarum proprietate, & ordine agendi, quem Scriptura proponit. Ac Patri in Symbolo creatio nominatim adscribitur; primum, quia fons est diuinitatis, & ordine prior est, idè etiam operationis initium rectè ad ipsum, tanquam ad fontem, refertur, non, vt Filius & Spiritus sanctus excludantur; sed, vt à Patre initium operationis, quoad ordinem fieri ostendatur. Deinde, Pater dicitur Creator; non exclusiue, ad Filium aut Spiritum sanctum, sed ad creaturas, idolaque, quibus falsò creationis opus à gentibus profanis attribuitur.

123.

Scriptura Patrem vocat creatorem, vt Esa. 63. Et vnus Iehoua Pater noster tu es. Malach. 2. Nonne Pater noster vnus est?

Ergò, solus Pater, sine Filio, creator est.

Respondeo: Nomen *Patris* in Scriptura, aliquando respectu Filij vnigeniti vsurpatur; aliquando respectu creaturarum, propter creationem, electionem, sustentationem, adoptionem & saluationem. Cum respectu Filij Dei hoc nomen ponitur, personaliter semper intelligendum est, pro Patre gignente Filium, qui nec Filius, nec Spiritus sanctus esse potest. Quo sensu hæc dicta accipienda sunt: *Pater meus usque ad hoc tempus operatur, & ego operor. Pater glorifica Filium tuum, vt & Filius tuus te glorificet.* Cum verò Pater dicitur, ratione creationis, electionis, adoptionis, & saluationis,

uationis pro vno vero Deo accipitur, idque nonnunquam communiter, nonnunquam distinctè. Idè autem tunc nomen *Patris* omnibus personis tribui potest, quia non ratione generationis, sed ratione creationis, conseruationis, & redemptionis, quæ opera communia sunt, ita appellatur: Denter, 32. *Nonne Iehoua ipse est Pater tuus, qui genuit te; ipse fecit te, & creauit te.* Iesaiæ 9. cap. distinctè Filius Dei *Pater aternitatis* vocatur. In locis itaque, ab aduersario citatis, falsò opus creationis ad solius Patris hypostasim restringitur, quia non personaliter, sed essentialiter hoc nomen vsurpatum est.

124.

Argumentum Francisci Davidi.

Qui creator est cæli & terra, hic vnus & solus esse dicitur. Iesai. 44. Ego Iehoua, faciens omnia, cælos extendo solus. Iesai. 45. Ego feci terram; an non ego Iehoua, & non alius est Deus, præter me solum? Job. 9. Qui extendit cælos solus,

Filius Dei non est solus, quia de se inquit: Ego non sum solus, sed Pater meus mecum est.

Ergò, Filius Dei creator non est, sed solus Pater.

Respondeo; Nego consequentiam, quia est fallacia æquiuocationis in particulis exclusiuis *solus*, quæ aliter in Maiore, aliter in Minore accipiuntur. Nam in Maiore excluduntur gentium commentitia numina, quibus prophani homines, præterito verò Deo, diuinos cultus attribuebant; non autem Filius & Spiritus san-

ctus diuinitatis gradu deijciuntur, vt impie aduersarij contendunt. Atq; id ex eo manifestum est, quod locum ex *Esaia 43. cap.* productum, Apostolus *Roman. 14.* simpliciter ad Christum transfert. In Minore verò relatio est, & comparatio Filij ad Patrem, cuius vt vna est diuinitas; ita vna quoque operatio in actionibus exprimitur. Significat enim Dei Filius, *se in Patre, Patrem verò in se esse*, quod fieri, nisi in vnitatem naturæ, aliter non potest.

125.

Eiusdem Francisci Argumentum.

Act. 4. dicitur: *Domine, tu es ille Deus, qui secessisti cælum & terram, mareq; & omnia, quæ eis comprehenduntur.*

Ergò, solus Pater, sine Filio, creator est omnium.

Respondeo: Nego consequentiam, quia plus est in consequente, quàm in antecedente fuit. Non disputatur; an Pater sit creator? sed hoc quæritur: num ita Patri attribuitur creatio, vt Filius omninò ab ea excludatur? Ibi nos dicimus, *Filium cum Patre esse creatorem vniuersorum*, *Psal. 102. Coloss. 1. & 1. Ioh. 5.*

126.

Impium & sacrilegum est, tres fateri creatores.

Qui Patrem, Filium, & Spiritum sanctum creatorem affirmant, tres creatores docent.

Ergò, impij & sacrilegi sunt.

Respondeo: Nego Minorem; quia, sicut vna est horum diuinitas æterna, ita vna eademque operatio & cultus, *Iohan. 8.* Quæ Pater facit,

cit, hæc similiter & Filius facit, *Matth. 28.* Quemadmodum igitur, cum & Patrem verum Deum, & Filium, & Spiritum sanctum dicimus, non tres Deos inculcamus, quia vna horum natura est. Ita, cum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum creatorem esse contendimus, vnā equalemque operationem attribuimus, non tres creatores Ecclesiæ Domini obtrudimus.

127.

Argumentum Stephani Basilij.

Christus solum Patrem agnoscit & prædicat, creatorem esse, *Matth. 11. 19. Marc. 10. 13.*

Ergò, non est alius, præter Patrem, visibilis mundi creator.

Respondeo: Nego antecedens; non enim in locis citatis addita est particula exclusiua. Deinde nos Patri creationem minimè detrahimus; sed id cupimus nobis probari, *Patrem, sine Filio, solum & vnum creatorem esse*,

128.

Nusquam se Christus creatorem cæli & terræ vocat.

Ergò, solus Pater creator est, non Filius, neque Spiritus sanctus.

Respondeo: Nego antecedens, quia Christus vocat se creatorem, *Esa. 43. Ego Jehoua, sanctus vester, creator Israël, Rex vester. Seruire me fecisti in peccatis tuis, & negotium mihi fecisti iniquitatibus tuis.* Pater non seruijt in assumpta forma serui, sed Filius seipsum exinaniuit, & seruus factus est, *Esa. 45. Ego feci terram, & hominem*

*super eam creauit, mihi flectetur omne genu, & iurabit mihi omnis lingua. Hæc verba Paulus de Filio interpretatur, Phil. 2. Item dicitur Ioh. 5. Quacumq; Pater facit, hæc & Filius similiter facit. Atqui Pater creat, & conseruat res creatas. Ergo, & Filius similiter creat & conseruat. Item, Pater meus usq; ad hoc tempus operatur, & ego operor. Imò, quoties Christus se *Jeihouam, Dei Filium*, Patri *aqualem*, *vnigenitum* vocat, toties *creatorem* se & *conseruatorem* vocat.*

129.

Nona creatio tribuitur ubiq; Christo.

Ergo, *prima creationis autor non est*. Sic dicitur, 2. Cor. 2. *Vetera praterierunt; ecce, noua facta sunt omnia*, Ephes. 2. *Conditi in Christo Iesu ad bona opera*. Ephes. 1. *In ipso habemus redemptionem per sanguinem ipsius*.

Respondeo per inuersionem: *quia Filius Dei est restaurator eorum*, quæ lapsu primorum parentum corrupta fuerunt. Ergo nos recte dicimus, eum esse creatorem cœli & terre. Nemo enim reparare ruinam hanc poterat, nisi qui huius adificij in prima creatione autor fuerat. Et, Deus, quoties se ab idolis gentium discernere vult, creationem & saluationem coniungit. *Iesa. 45. Heb. 1. & Coloss. 1. & in alijs locis*, etiam Filio prima creatio attribuitur. Est igitur argumentum hoc futile & ineptum.

130.

Francisci Davidis.

Euangelistæ omnia Christi opera descripserunt, sicut

sicut Lucas ait, Actor. 1. se scripisse, quæ Iesus docere & facere cœperit.

Creationis autem nusquam meminerunt sed miracula tantum, quæ in carne peracta sunt, annotarunt.

Ergo, *Christus non est creator cœli & terre, sed op̃s auv tantum, quo Deus in redimendo humano genere vsus est.*

Respondeo: Euangelistæ descripserunt opera Christi, in assumpta serui forma, seu natura humana; quia his propositum fuit, ostendere, Deum, iuxta promissiones Filium vnigenitum mundo exhibuisse in carne, qui humanum genus, per peccatum auersum, repararet & instauraret. Interim tamen meminerunt & verè ipsius diuinitatis, & creationis mundi, sicut *ex 1. Iohannis cap. apparet.*

131.

Francisci Davidis.

Nouum Testamentum meminit tantum recreationis, sicut verus prima creationis; Et quemadmodum hæc per Patrem, ita illa per Filium peracta est: Iesa. 45. Ephes. 1. 2. Coloss. 1. 2. & 2. Ioh. 1.

Respondeo: Antecedens est falsum. Nam & vetus Testamentum vtriusque actionis seu operationis diuinæ meminit, & nihil aliud continet, quàm declarationem promissionis diuinæ, in Paradiso factæ. Nouum etiam Testamentum nihil aliud habet, quàm descriptionem restorationis operis, quod à Deo conditum, per peccatum postea corruptum fuerat.

132.

Nominavit Abraham nomen loci illius, Iehoua videbit, Genes. 22. cap.

Hic nomen Iehoua etiam alijs rebus tribuitur.

Ergo, non potest inde probari diuinitas Christi.

Respondeo: Moyles non dicit, Aram vocari Iehouam, sed, in Iehoua presentia testimonium aliare erectum, & memoria consecratum esse.

133.

Exod. 17. Extruxit Moyses aram, vocauitq. nomen eius Iehoua vexillum meum, seu protectio mea.

Respondeo: Ara hæc non vocatur Iehoua, sed significatur, aram in huius rei testimonium erectam esse, quod Iehoua vexillum & protectio Moyses esse voluit.

134.

Iudic. 6. Edificauit ibi Gedeon aram Iehouæ, vocans eam, Iehoua pax mea.

Respondeo: Hic etiam Ara non appellatur Iehoua; impium enim esset, Dei gloriam ad creaturam transferre: sed erigitur ara à Gedeone, in signum, quod Iehoua bonitatem erga se declarans, vitam conseruârît, cum aliâs de vita ætæ putâisset, eò quod Angelum Domini faciem ad faciem vidisset.

Idem responderi potest ad locum Ezech. ult. Et nomen urbis ab eo dicitur, Deus illuc. Hierosolyma enim vocatur Iehoua, nullam ob aliam causam, nisi ad testandum Dei præsentiam. Manet igitur hoc axioma verum contra Antitrinitarios; quod

quod nomen Iehoua proprie & sine figura, nulli rei, nisi uni vero Deo & eterno attribuitur in sacris literis.

Sed instant aduersarij: Attamen arca Testamenti, Rex gloriæ & Iehoua vocatur. Respondeo: Constat in sacris literis, sæpè signis, rei signatæ nomen, propter veritatem & analogiam imponi. Ita arca fœderis vocatur Iehoua, non proprie, sed figuratè, seu sacramentaliter, eò quod arca, præsentia Dei in populo Israëlítico esset certissimum monumentum & indicium. Quod si aduersarij filium Dei hoc modo nomine Iehouæ appellant, figuratum & sacramentalem Deum constituent, more Arianorum.

Quod verò dicit Franciscus Davidis, nomen Iehouæ etiam Angelis & magistratui tribui; fallitur, quia Angelis creatis nusquam id nomen in veteri aut nouo Testamento tribuitur. Angelus enim Iehoua, qui visibili forma sanctis Patribus apparuit, Dei filius est, (vnde is, qui luctatur cum Iacob Deus exercituum in Hosea dicitur, cap. 12.) atque id inde etiam liquet, quod Angelus creatus nusquam se adorari patitur, Apocal. 19. Magistratus autem nullibi appellatur Iehoua, sed homines in potestate constituti; interdum vocantur figuratè El Elohîm & Adonai, cum Pathah, nam cum Camer, de Deo usurpatur.

135.

Non potest probari Trinitas personarum ex appellationibus pluralibus, quas sacra scriptura uni

Deo tribuit; quia sacra scriptura promiscuè, vel singulari, vel plurali numero utitur, vel de uno, vel de pluribus loquens, ut Christus Ioh. 3. de se ipso multitudinis numero utitur: Quod scimus, loquimur, &c. Item Paulus 1. Thess. 2. Item 2. Cor. 1. de se ipso plurali numero utitur.

Ergo, ex loco Gen. 1. Faciamus hominē ad imaginem, &c. non potest pluralitas personarū probari.

Respondeo: Nego, in locis citatis ex Iohanne & Paulo, plurali numero unū duntaxat comprehendendi. Nam Christus in sua concione Prophetas omnes & verē docentes de spiritali regeneratione, Nicodemo adhuc ignotā, complectitur, & ita communiter in omnium persona loquitur. Paulus verò Apostolus plurali numero usus, Timotheum, Sylvanum, ceterosq; coöperarios, ut ex inscriptione Epistolarum apparet, sibi coniungit. Non igitur hæc dicta evertunt testimonium Moysis, de Trinitate personarum. Cum enim hæc sit oratio ipsius Dei, consultantis de fabricando homine, certum est, tres personas unius æternæ diuinitatis hac loquendi formā denotari. Item, cum opus creationis in sacris literis distinctè, nunc Patri, nunc Filio, nunc Spiritui sancto tribuatur, non est dubium, hoc loco tres personas nominari.

136.

Elohim tres personas diuinitatis denotat.

Filius Dei est Elohim.

Ergo, tres persone simul sunt ipse Filius.

Respondeo: Est fallacia ὁμοῦλος in argumento;

mento; cum Maior indefinite seu essentialiter; Minor verò personaliter accipiat.

137.

Nullus esse diciq; Dei Filius potest, qui non sit ē Spiritu sancto conceptus, & ex Maria virgine natus.

Sed hic est tantum homo Iesus Christus.

Ergo, nullus esse diciq; Filius Dei potest, præter hominem Iesum Christum.

*Respondeo: Concedo totum argumentum, secundum interpretationem Pauli; nempe, Dei Filium natum esse ex Maria, seu ex semine David, secundum carnem: sed declaratum hunc quoq; esse Filium Dei, seu Deum, super omnia in secula laudandum. Sed id, quod magis sit perspicuum, sic accipe. In Christo Iesu duæ sunt naturæ, inseparabili & hypostatica vnione copulatæ. Ut autem scriptura arctissimam hanc & indissolubilem esse copulationem ostenderet, hominem etiam assumptum verè filium Dei vocat. Sed tamen, ut distinguatur cæto assumpta, ab æterna & diuina ex Patre genita natura, illam à Spiritu sancto conceptam: hanc ex Patre genitam, distinctè docet. Hoc sensu quoq; nonnunquam *Filius hominis*, nonnunquam *Filius Dei* appellatur. Iam verò, si Filius Dei in Maiore intelligatur is, *qui ab æterno ex Patre genitus, certo tempore, secundum hominem, ē Spiritu sancto conceptus, & ex virgine natus est*, nihil in ea absurdi erit. Sed, quia Antitrinitarij (ut in Minore sese explicant) *humanam tantum Christi naturam, Filium**

Dei vocant, excluso Dei Filio aeterno, hoc sensu falsam esse Maiorem, asseueramus. Neque verò nobis repugnat Symbolum Apostolorum, quia hic primùm nominatur, unigenitus Dei Filius. Deinde de carne assumpta dicitur, quòd sit è Spiritu sancto concepta, & ex Maria virgine nata.

Obiiciunt etiam nobis illud Angeli: *Propter ea etiam, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Sed rectè obseruatum est ab eruditissimis Theologis, *duarum naturarum hic fieri mentionem.* Vult enim Angelus docere, etiam hominem, qui nascetur ex Maria virgine vocaturum iri Filium Dei, quia scilicet hic non futurus sit homo tantum; sed etiam verus & æternus Dei Filius, in vnitatem personæ. Atque huius explicationis veritatem arguit particula *etiam*: nec enim simpliciter dicit, *quod nascetur ex te*, sed addit, *etiam quod nascetur ex te, vocabitur Filius Dei.*

138.

Christus dicit: Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum, esse Christum.

Ergò, Pater est solus verus Deus, & non competit ea appellatio Filio.

Respondeo: Duæ sunt partes huius dicti; in priorè parte discernitur diuinitas mittens, à personâ missâ, & monstratur, quis sit verus DEVS. Ibi sunt intelligendæ tres personæ; & particula exclusiua reijcit commentitia numina, & commentitias inuocationes & cultus. Altera pars dicit,

dicit, de officio personæ missæ, & discernit illam personam, à tota diuinitate mittente. Hæc igitur est Syntaxis: *Hæc est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum esse, TE, scilicet mittentem, & hunc Iesum, quem misisti, esse Messiam, Mediatorem, redemptorem & saluatorem, colligentem Ecclesiam.*

139.

Tres sunt, qui in cælo testimonium perhibent, Pater, & Spiritus, Et hi tres unum sunt.

Ergò, non rectè dicitur vnus Deus.

Respondeo: In Epistola Iohannis dicitur, *Patrem, & & Spiritum sanctum, esse unum,* quia comprehendit genere neutro, duo capita, *doctrinam de essentia, & doctrinam de voluntate Dei.* Tres personæ diuinitatis subsistunt in vna essentia, & voluntas earum vna est, & conformis cum voluntate, reuelata in verbo, & sonante in ministerio.

140.

In Symbolo dicitur, Deus ex Deo, Lumen de Lumine.

Ergò, solus Pater est verus Deus.

Respondeo: Symbolum Nicænum, partem, *Deum de Deo*, opponit figmento Arii, qui dicebat, *λογον ἔχει ἐκ οὐλῶν*, id est, *esse eum creaturam, conditam ex nihilo.* Contra igitur asseruit Synodus; *eum nasci ex substantia Patris, eumq; esse integram & perfectam imaginem Patris, & splendorem paternæ gloriæ.* Nec verò hac distinctione discerpitur essentia in plures personas, aut

essentia Filij separatur vel diuiditur ab essentia Patris; sicut *ὁυσις* in specie humana, mole & dimensionibus suis separantur. Sed Symbolum nominat Filium *ὁυον* Patri, & addit testimonium expressam, de vera diuinitate eius: *per quem omnia facta sunt.*

ARGVMENTA ALIQVOT

Arij.

141.

Deus non patitur, nec moritur.

Christus est passus & mortuus.

Ergo, non est Deus.

Respondeo ad Maiorem: Concedo, diuinam naturam nec pati, nec mori: sed tamen propositio vera est in concreto, *Deus patitur, Deus vulneratur, Deus moritur*, de Christo Deo & homine, propter vnionem hypostaticam duarum in ipso naturarum. Intelligenda est enim per communicationem Idiomatum Minor; *Christus mortuus est*, scilicet secundum naturam humanam. Hinc Petrus ait: *Christum passum esse carne.* Et Irenæus piè dixit: *Christum crucifixum & mortuum esse, requiescente Verbo, ut crucifigi & mori posset.*

142.

Christus dicit: Pater maior est.

Ergo, Filius non est natura Deus.

Respondeo: Nego consequentiam, & ratio est, quia, quod in antecedente citatur dictum Christi, loquitur non de essentia, sed de officio Filij;

Filij; maior me, scilicet, *missio ad hoc ministerium humiliationis.* Dupliciter enim considerandus est Filius Dei; aliàs, vt Deus, dator bonorum, cum Patre & Spiritu sancto; aliàs, vt persona missa. Obedientiæ verò & missio, non tollunt æqualitatem essentiæ.

143.

Honorans est minor honorato.

Filius honorat Patrem.

Ergo, est minor Patre.

Respondeo: Nego Maiorem; Honor, est nomen ordinis, & non tollit æqualitatem essentiæ. Propositio vera est: *Filius magis in tota eternitate honorat Patrem, quam vlli Angeli aut homines, quia ipse perfectissime intelligit & agnoscit Patrem, & ideo perfecte eum diligit.* Sed inde non sequitur; *Ergo, Filius essentia est inferior Patre.* Essentia est eadem, sed differunt relationibus, proprietatibus, & officio.

144.

Natura creata non est eterna.

Filius est creatus.

Ergo, non est ab eterno, sed est ἀνάστασις ἐκ νεκρῶν.

Minorem probant Ariani, Prouerb. 8. *Deus creauit me initium viarum suarum.*

Respondeo: Est fallacia figuræ dictionis. In Hebræo textu ita legitur: *Dominus possedit me initio viarum suarum*, id est, *operum, vel consiliorum.* Dicit, se esse illam personam, per quam immediate profertur promissio, & quæ immedia-

tè ad Prophetas loquitur, & quæ adest immediate verbo vocali, & per illud est efficax.

145.

Christus in cruce clamat, Deus, Deus meus, quare me dereliquisti.

Ergo, non est natura Deus; quia natura diuina non deseruisset humanam, si esset natura Deus.

Respondeo: Vñtatum dictum est; *Distingue tempora, & conciliabis scripturas.* Alia dicta loquuntur de Christo regnante; alia de Christo humiliato & patiente. Hoc dictum loquitur de tempore humiliationis & obedientiæ in morte. Et est querela ita tristis, vt non stra angusta pectora non intelligant harum rerum magnitudinem.

146.

Deus non potest exaltari.

Christus est exaltatus.

Ergo, non est natura Deus.

Respondeo ad argumentum: Veteres respondebant; *Est exaltatus secundum naturam humanam, factus impassibilis, & immortalis.* Rectius est, respondere ex diuersitate temporis. Dictum loquitur non de tempore humiliationis, sed glorificationis, videlicet, *Christum iam liberatum ex morte, & rursus ornatum æterna & ineffabili gloria, esse exaltatum ad dexteram æterni Patris, in regno, & in Sacerdotio.*

147.

Subiectio ostendit inæqualitatem.

Filius subijcit se Patri, 1. Cor. 15.

Ergo, est inferior Patri.

Respon-

Respondeo cum Cyrillo: Nego minorem, *Subiectio, seu obedientia non tollit æqualitatem essentia, vel potentia.* Magis propria responsio est: *Paulus loquitur de officio, non de essentia.* Regnum Christi est æternum, sed modus differt in hac vita, & post hanc vitam. Modus in hac vita est propriè, hanc personam missam esse ad colligendam Ecclesiam ministeria Evangelij, in quo immediate efficax est Filius Dei, qui est caput, omnia in omnibus perficiens. Sed modus regni in vita æterna, erit, non per ministerium Evangelij, quia tunc Deus immediate erit omnia in omnibus beatis, & agnoscent eum beati a facie in faciem. Tunc igitur & hæc persona, Christus, quæ est Deus & homo, vt persona missa, seu in quantum Rex & caput Ecclesiæ, erit sub Patre seu diuinitate mittente. Ostendet enim suam subiectionem & missionem à Patre, & tradet regnum Patri, id est, adducet resuscitatam Ecclesiam ad Deum, seu in conspectum Patris, vt diuinitas regnet immediate, non in ministerio. Quia hoc agnosci oportet, quod per Filium rursus ad Deum, tanquam ad caput adiuncti sumus: sicut ad Ephesios dicitur, *Deo placuit, omnia redigere in vnum caput, in Christo.*

148.

Facere, est creare.

Pater fecit Christum.

Ergo, & sic est creatura.

Minor probatur ex textu ad Heb. 3, *Deus fecit Christum creatorem summum.*

Respondeo: Est fallacia figuræ dictionis, *fecit*, id est, *libera voluntate ordinavit*, seu *constituit*; id probo, quia loquitur de officio, non de essentia; Et docetur idem similibus exemplis, ut cum dicitur: *Eum, qui non novit peccatum, Deus fecit pro nobis peccatum; ut nos fieremus iustitia Dei in ipso.* Dictum hoc loquitur manifeste de officio; nequaquam verò de essentia; quia essentia Filij non est peccatum, sed Deus constituit, vel ordinavit eum hostiam pro peccato.

149.

Omniscientia & omnipotentia sunt proprietates, convenientes Deo soli,

In Christo non est omniscientia & omnipotentia.

Ergo, in Christo non est natura divina.

Minor probatur; Matth. 10. dicitur; *Sedere ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare vobis.* Item, Marc. 13. *De die illa, vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater,*

Respondeo: Multa dicta loquuntur de officio, non de essentia. *Sedere ad dexteram meam, non est meum vobis dare*, scilicet in hoc officio, quo nunc fungor, missus ad hanc obedientiam, in docendo & patiando. *De illa die non Filius scit*, scilicet, quatenus ad hoc officium docendi Evangelium, in hac vita missus est. Ad id officium pertinet asseverare, quoddam sit futurum iudicium, resuscitatis mortuis; sed diem & horam prædicere, ad hoc officium non pertinet.

Tres

150.

Tres unus esse non possunt.

Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt tres,

Ergo, unus esse non possunt.

Respondeo: Naturæ creatæ hoc impossibile esse. Nunquam enim Ioannes, Petrus, Paulus, unus sunt homo; tria enim sunt individua, quæ unum quidem specie sunt; at unus non sunt essentia, siue substantia. Sed hæc non possunt ad divina mysteria accommodari.

Sed, respondebimus etiam Dialecticè ad argumentum; Et dicimus, malè hoc concludere. Hoc enim infert; *Tria individua, non sunt, unum individuum*, id quod concedimus, si tria individua tres personas divinitatis intelligant. Vera enim est sententia; *Tres persone divinitatis non sunt una persona.* At hinc non sequitur, *Tres personas non esse unum Deum*; quia id verbum Dei docet, &c.

151.

Tota Scriptura dicit, unum esse Deum.

Respondeo; Dicta absoluta de unitate Dei, nihil detrahunt personis, quæ sunt ille ipse vnicus & solus Deus, Nam, Pater appellatur Deus, & Filius dicitur Deus, & Spiritus sanctus nominatur Deus, & tamen non sunt tres Dij, sed vnicus duntaxat est Deus.

152.

In Decalogo vnus Dei sit mentio,

Respondeo: Et ille ipse vnicus & æternus Deus,

est DEVS Pater, DEVS Filius, & DEVS Spiritus sanctus, ut verba Baptismi habent, & vetus ac novum Testamentum declarant, & Ecclesia Christi tota omnibus temporibus confitetur.

153.

Pater dicitur unicus ille Deus.

Respondeo: vox illa Pater, ubi sola sine respectu Filij vnigeniti, ponitur, est commune nomen, tribus personis Diuinitatis conueniens, & respectu nostri intelligitur. Cum verò, personam denotat, relatiuè, respectu vnigeniti Filij, accipitur. Ioan. 17. Matth. 18.

154.

Est caput Christi. 1. Cor. 11.

Respondeo: Hæc vox Filio Dei non eripit Diuinitatem, & coessentialitatem æternam cum Patre. Paulus enim loquitur de ordine. Est autem fidei articulus, *Filium ab æterno esse genitum.*

155.

Illæ prophana nomina, Trinitatis, quorum personarum, aut essentia, non fuerunt audita ante Christi aduentum, & tempore Apostolorum.

Respondeo: Res verò sunt audita, nempe, esse Patrem, esse Filium Dei vnigenitum, esse Spiritum sanctum à Patre & Filio procedentem. Item; esse tres, 1. Ioan. 5. Item, ad Hebr. 1. fit mentio vocis ἡ τριάς. Item 2. Cor. 4. habetur vocabulum τρεῖς ὁμοῦν, siue, persona, ubi Paulus ait: ἡ τρεῖς ὁμοῦν ἰνὸς Χριστοῦ, &c.

Anto

156.

Ante Christi Aduentum, & tempore Apostolorum, nulla vnquam facta est mentio de Deo illo trino.

Respondeo: Falsissimum est hoc. Nam Patris & Filij, Propheta David, Psalm. 2. & Spiritus sancti, 51. Psalm. mentionem facit. Et Christus, disertis verbis, baptizare Apostolos iubet, *in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti.* Sic ad Iordanem illi ipsi tres apparent, nempe, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Et Apostoli eundem hunc Patrem, eundem hunc Filium, eundem hunc Spiritum sanctum, docent & profitentur. Rom. 1. & alibi.

157.

Scriptura nullibi Deum Trinum adorandum, manifestissime præcipit.

Respondeo: Falsum est, quia in verbis Baptismi manifestè mentio fit, *Patris, Filii & Spiritus sancti, & additur, in nomine horum baptizandum esse.* Vnum nomen audis, & tamen tres subiiciuntur.

158.

Nullibi nominatur una essentia, sed vnus Deus.

Respondeo: Annon, quia Deus vnus est, idè & vnica essentia est? Quid igitur aliud est, si dicis; *Vnus Deus est, quàm vnica est essentia Dei?*

159.

Non est SVM, sed ERO.

Respondeo: Falsum est hoc, quia scriptum est; *Ego sum Deus omnipotens.* Et ille ipse textus

Moyſis nō ſolū à veteribus, ſed etiā à recentibus interpretibus, redditus eſt per ſvm. Nam, notiſſima eſt phraſis Hebrææ linguæ, vbi futurum pro præſenti uſurpatur.

160.

Chriſtus vocat Deum vnum, non trinum.

Reſpondeo: Chriſtus docet vnum DEVM; & tres etiā perſonas perſpicuè explicat, in Baptiſmi inſtitutione, & alibi,

161.

Tres res, & vna res, ſunt quatuor.

Sed perſonæ ſtatuantur tres, & vna eſſentia;

Ergo, quaternitas ſtatuitur.

Reſpondeo: Eſt fallacia compositionis & diſiſionis. Nam eſſentia vnius Dei, non eſt extra illam Trinitatem, ſed ille Pater, Filius & Spiritus ſanctus, *hoc eſt*, illæ tres perſonæ, ſunt tantū vñs Deus, & vnica Dei eſſentia. Non igitur eſſentia DEI eſt quiddam peculiare, præter Patrem, Filium & Spiritum ſanctum: Sed eſt ille ipſe Pater, Filius & Spiritus ſanctus, &c.

162.

In Concilio Nicanoprimum inductus eſt DEVS coeſſentialis.

Reſpondeo: Falfum eſt hoc; quia Chriſtus dicit: *Ego & Pater vnum ſumus*, Ioan. 10. Vnum autem eſſe Patrem & Filium, quid aliud eſt, quā coeſſentialem eſſe? Præterea, *eſt vnigenitus Dei Filius*, Ioan. 1. Ergò, & coeſſentialis. Nicænum igitur Concilium non gignit nouam doctrinam de filio Dei; ſed veterem repetit, & proficitur

ſitetur. Et teſtatur Eusebius, hanc vocem etiā vetuſtiores Eccleſiæ ſcriptores uſurpaſſe. *Theo. lib. 1. cap. 8.*

163.

ſciat nomen in eā ſignificatione nullibi extat.

Reſpondeo: Chriſtus ait: *Ego & Pater vnum ſumus*. Eſſe autem vnum, an non ſciat designat? DEVS etiā vocatur *ſciat* Exod. 3. Inde eſt ſciat.

164.

Ante Chriſti aduentum, & tempore Apoſtolorum, nunquam facta eſt mentio de aliquo æterno Filio.

Reſpondeo: Falfum eſt hoc; Nam *Pſalm. 2.* diſertè inquit Pater, *Filius meus es tu, &c.* Item, Pater de cœlis clamat; *Hic eſt Filius meus, &c.* Item, Ioannes ait, *eum eſſe vnigenitum Filium Dei*. Item, Chriſtus ipſe ait: *Pater, clarifica me, apud remetiſſum, eā claritate, quam habui, priusquam mundus fieret, apud te*. Ergò, Filius fuit ante creationem mundi.

165.

Nuſquam Chriſtus promittitur, niſi ſemen mulieris, Gen. 3.

Reſpondeo: Falfum hoc eſt. Nam Ier. 23. dicitur, *Suſcitabo David germen iuſtum*. Item; *Hoc eſt nomen eius, quod vocabunt eum ſebona Iuſtitia noſtra*; hoc eſt, cognoscetur & predicabitur Iehoua *verus Deus*. Eſaias & Gabriel vocant eum *Immanuel*, Eſaiæ 7. Matth. 1.

166.

Si caro sumus de carne Christi, non est æternus Filius Dei, qui carnem non habeat.

Sed, sumus caro de carne Christi:

Ergo, non est alius Christus, qui carnem non habeat.

Respondeo: Maior falsa est, & nulla est cohærentia. Nam & sumus Christo infiti fide, & tamen diuina eius natura est ab æterno. Item, eadem naturâ præditus est, quâ nos, absque tamen peccato. Sed insuper naturâ diuinâ præditus est, quam nos non habemus. Est enim ipse solus vnigenitus Dei Filius, ex Patris substantia genitus, Ioan. 1.

167.

Nullus esse diciq; potest Filius Dei, qui non sit ex semine Dauidis ortus:

Æternus ille Christus non est ex semine Dauidis ortus:

Ergo, non potest esse diciq; Filius Dei.

Respondeo: Maior falsa est, impia & blasphemica. Ratio hæc est, quia vnigenitus Dei Filius, ante Baptistam, Ioan. 1. ante Abraham, Ioan. 8. ante hunc mundum fuit, imo, omnia per ipsum facta sunt. Ioan. 1. Item Ioannes eum vocat, *Vnigenitum Dei Filium*. Sed, esse vnigenitum Dei Filium, non est idem, quod ex semine Dauidis ortum esse. Constat autem, *Vnigenitum* dici, non, quia ex Maria, vel ex Dauidis semine ortus est, sed, quia ex substantia Patris ab æterno natus est.

Prin-

168.

Principium, non significat tempus ante conditum mundum, sed tempus Euangelij, quo Christus cepit illud predicare. Ratio est, quia vox αἰών alibi etiam sic ponitur, vt Marcus ait cap. 1. *Initium Euangelij, &c.* Christus dicit Ioannis 15. *Initio mecum fuistis, Actorum 1. Qui à principio spectatores fuere.*

Respondeo: Argumentum procedit à particulari: *Alicubi*, Initium, appellatur tempus Euangelij, propter adiectam particulam. Ergò hic, & in Moysæ Gen. 1. quem Ioannes hoc loco imitatus est, etiam significat tempus recens Euangelij. Quod autem Ioannes de exordio mundi loquatur, inde patet, quod ait, *per λόγον omnia condita esse.* Sic in sua Epist. c. 1. inquit; *quod fuit ab initio, &c.*

169.

Inaudita Prophetis, Christo & Apostolis, asserere, impium est.

Sed esse unicum Deum, & tamen esse tres personas, est inauditum Prophetis, Christo & Apostolis.

Ergo, hæc doctrina est impia.

Respondeo: Minor est falsa. Nam, vtrumque sacra Scriptura docet; unicum esse Deum, Deuter. 6. & alibi; & tres esse personas, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, Matth. 28. & Ioannes ait, 1. epist. cap. 5. *Tres sunt in cælo, qui testimonium perhibent, Pater, λόγος & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.*

170.

Christus non ita loquitur, quia tantum innocat.

DEVM Patrem, & nos etiam iubet Patrem inuocare.

Ergo, *Unicus est Deus Pater.*

Respondeo: Christus disertè docet, vnum esse Deum, *Matth. 4. 21. 12.* Deinde etiam perspicuè docet de tribus personis, Patre, Filio, & Spiritu sancto, *Matth. 28. Ioan. 14. 15. & aliis in locis:* Ergo, verum & vnicum Deum non vocat, aut docet alium, quàm qui est Pater, Filius & Spiritus sanctus, in cuius nomine omnes sunt baptizandi. Quod verò Patrem interdum *solum* vocat DEVM, non est exclusiua oratio, quasi Pater solus sit Deus, excluso Filio & Spiritu sancto. *Nā & ab eo est Deus, Ioan. 1. Et Christus est Dominus & Deus. Ioan. 20.*

171.

In verbis Baptismi Christus non ait: Baptizate in Deum, cuius vna est essentia & tres personæ:

Ergo, *non est Deus talis.*

Respondeo: Ille ipse DEVS, quem Christus ibi distinctis personis nominat, hunc Ecclesia dicit, *esse vnum Deum*, seu, *vnā essentiam, quā quidem essentia sit Pater, Filius & Spiritus sanctus.* Probent igitur Ariani isti noui, locutionem hanc Ecclesiæ, à rebus & à doctrina Christi dissentire, quia hoc est *κεινόμενον*. Nam verborum variatio, non semper mutat rem ipsam.

172.

Philippus non cupiebat nosse essentiam, vel trinum Deum, sed Deum Patrem.

Ergo,

Ergo, *Filius & Spiritus sanctus, non sunt vnicus Deus, cum Patre, sed Pater est vnicus & verus Deus auctor.*

Respondeo: Nego Antecedens, quia Philippus non somnium Patris, sed verum & existentem Patrem Christi, oculis carnalibus intueri cupiebat: Ergo, essentiam Patris cernere desiderabat. Porro, *si non existit, si non est essentia Pater cælestis; Ergo, nihil est.* Deinde, non volebat Philippus alium Deum videre, quàm eum, quem postea Christus in verbis Baptismi nominat, nempe, *qui est Pater, Filius, & Spiritus sanctus*, licet tantum Patrem exoptabat sibi monstrari. Atqui, *Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt tres*, etiam istorum Arianorum confessione: Ergo illum Deum volebat intueri Philippus, qui esset *Trinus in personis*; sicut tres distinctas & viuas res Christus sæpè nominat.

173.

In Symbolo dicitur; Credo in DEVM Patrem & in IESVM CHRISTVM, & in Spiritum sanctum.

Ergo, *Pater est vnicus Deus, non Filius, non Spiritus sanctus. Nam, vocabulum DEVS tantum Patri attribuitur.*

Respondeo: Nomen DEI in Symbolo Apostolico, collectiuè, more sacræ Scripturæ, accipitur. Deinde subiicitur euolutio seu enumeratio specierum, quod Ecclesia non solum in Deum Patrem credat, sed etiam in Deum Filium, & in Deum Spiritum sanctum.

Q

Qui non genuit, nec genitus est, nec procedit, non est verus Deus.

Sed unus Deus in essentia, nec genuit, nec genitus est, nec procedit.

Ergo, ille unus DEVS in essentia, non est verus DEVS.

Minorem probant Antitrinitarij, quia Sententiarij dicunt; *essentiam non generare.*

Respondeo: Nego Minorem, quia est mera calumnia. Nam, ita unitas essentiae asseritur, ut non separetur neque excludatur personarum distinctio. Nam, illa unitas non est alius Deus, non aliud quiddam, quam Pater, Filius & Spiritus sanctus. Extra has tres personas, nulla unitas essentiae imaginanda est; & extra hanc unitatem, nullae tres personae Diuinitatis imaginandae sunt. Causa eius rei est, quod utraq; in verbo Dei sunt manifesta, nempe, *quod unicus DEVS existat, & quod nihilominus sint tres, Pater, nimirum, Filius, & Spiritus sanctus.*

Indistinctus est Deus, si unitas spectetur: distincti sunt, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, si personae considerentur. Probatio Minoris non ex verbo Dei, sed ex Sententiaris accepta est. Cum autem hoc sit mysterium quoddam, ideo variant sententiae. Nam aliqui vocem *Essentia* absolute, hoc est, pro natura, seu diuinitate, aliqui relative accipiunt, quando personae considerantur. Certum autem est ex verbo DEI,

Patrem

Patrem genuisse Filium, & Filium esse genitum, & Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere. Quomodo autem id fiat, ratio non potest capere; eamque ob causam ea in parte sententiae non congruunt. Quando autem pij dicunt, *Essentiam generare*, respiciunt personarum distinctionem. Nam hoc argumentum planum est: *Filius Dei est genitus, Filius Dei est Essentia, est res viva, non est somnium, aut phantasma.* Item, est DEVS. Ista duae propositiones ex verbo DEI sunt manifestae: *Ergo, Essentia etiam generat.* Quando autem alij dicunt, *Essentiam non generare*, respiciunt communionem, & unitatem Deitatis, seu naturae, neque tamen negant, Patrem Filium generasse, Filium esse genitum, & Spiritum sanctum procedere ab utroque, & hosce tres unius esse naturae diuinæ, seu unicum esse, & verum Deum. Vtra autem sententia Scholasticorum, in hac disputatione, an *Essentia generet*, sit planior, & minus reprehensioni obnoxia, candidi lectores iudicent.

Qui non genuit, nec genitus est, non est Pater Christi, nec Filius Patris, nec Mediator.

Sed unus Deus in essentia non genuit, nec genitus est.

Ergo, ille unus Deus in essentia non est Pater Christi, nec Filius Patris, nec Mediator.

Minor probatur fundamento Scholasticorum; *Essentiam non generare.*

Respondeo: In Minore est mera calumnia, quia nō asseritur talis vnitas, seu talis vnus Deus, qui sit alius, quā Pater, Filius & Spiritus sanctus: sed profitemur, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, esse vnicum & verum Deum, qui se certo verbo & patefactionibus declarat, nec esse alium. Ioan. 10. Christus ait; *Ego & Pater vnum sumus.* Ait, *se vnum esse cum Patre*, verum, non exclusa Patris & Filij distinctione. Et perspicuē Ioannes ait: *Hi tres vnum sunt.* Tres audis esse, & tamen hi tres vnum sunt; Non est vnitas absque tribus, & non sunt tres absque vnitate.

176.

Qui vnum essentia, trinum personis, profitentur Deum, nullum Deum profitentur.

Sed vos hoc facitis:

Ergo, nullum Deum profitemini.

Ratio Maioris est; *quia vnum fingitis Deum, qui non sit tres, & tres, qui non sint, illa unica essentia.*

Respondeo: Maior nullam habet connexionem firmam, imò mendacium est. Nam sacræ literæ docent, *vnum esse Deum, & tamen esse tres, Patrem, Filium & Spiritum sanctum;* idēd, iuxta verbum Dei, verum Deum docemus, inuocamus, & profitemur.

Quos

177.

Quos Scriptura non appellat Deos, non sunt appellandi Dii.

Istos tres, Patrem nempe, Filium, & Spiritum sanctum, Scriptura nusquam appellat tres Deos.

Ergo, hi tres non sunt, vnus Deus.

Respondeo: Plus est in conclusionē, quā in præmissis. Hoc sequitur: *Ergo non sunt tres Dii;* idque verum est. Atqui, illos tres non esse vnicum illum, & verum Deum, ex præmissis non sequitur. Nam sacra Scriptura cuilibet personæ attribuit istud genus, *quod sit DEVS;* non tamen, *esse Deos tres*, docet, sed vnicum duntaxat Deum, qui est Pater, Filius & Spiritus sanctus.

178.

Vbi non est doctrina, quod vnus sit Deus Pater, qui per Filium à peccatis nos redemit; ibi non est doctrina de misericordia & iustitia Dei. Sed, qui docent, Deum vnum essentia esse, non habent hanc veram de Deo doctrinam:

Ergo, & hi de misericordia & iustitia Dei non possunt docere.

Minorem probant; *quia nescitur, an ista essentia sit Pater, vel Mater.*

Respondeo: Minor est tetra & Diabolica calumnia, quia non docemus essentiam Dei, si vox *essentia* absolutè accipiat, pro natura, seu Diuinitate, in qua non sit Trinitas, seu tres distinctæ personæ: Vel, vt loquitur Scriptura,

Q 3

Docemus, unicum esse DEVM, qui sit Pater, Filius & Spiritus sanctus, & non alius. Itaque, vnicus ille Deus, quem vetus ac nouum Testamentum, omnesque Orthodoxi docent & profitentur, est ille ipse Pater, qui genuit Filium, & est Filius, qui genitus est à Patre, & Spiritus sanctus, qui à Patre & Filio procedit.

179.

Si Deus vnus essentia non genuit, vana est redemptio, fides, innuocatio.

Sed vos DEVM vnum essentia dicitis non genuisse:

Ergò, non est redemptio, fides, innuocatio.

Respondeo: Maior non est firma. Nam, dicere de essentia, non tollit Trinitatem personarum. Per calumniam igitur hanc locutionem cauillantur Antitrinitarij. Quando enim dicitur; *Vna est essentia, vnus Deus*, non fit exclusio personarum ab hac vnitatem seu Deitate. Nam, tali modo est vnicus Deus, vt tamen sit Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Item; etsi sit vnicus tantum Deus, tamen personarum non sunt confusæ. *Ad Minorem*; Naturam diuinam, seu Deitatem, dicimus esse vnã, communem illis tribus, Patri, Filio & Spiritui sancto. Sed tres illi ita distinguuntur, vt sit Pater, sit Filius, sit Spiritus sanctus, qui tres sunt res existentes, nec sunt confundendæ. Pater non est Filius, neq; Filius Pater, neque Spiritus sanctus vel Pater,

vel

vel Filius. Nam verbum Dei inquit, *esse tres*, nihilominus illi tres, non sunt plures Dij, sed sunt vnicus & verus Deus, contra omnem Arithmeticam & ratiocinationem omnium hominum.

180.

Qui docet, vnum esse Deum essentia, & trinum, in personis, conatur vnum & verum Deum Patrem cum vnigenito eius Filio abolere.

Sed, vos hoc facitis.

Ergò, tantum nefas committitis.

Respondeo: Maior falsa est, & nullam habet connexionem, & nascitur ex illa Scholasticorū opinione: *Essentiam non generare*. Sed vsque ad nauseam hoc inculcandum est. Quando Ecclesia Christi vnitatem profitetur, non excludit tres personas; quando Trinitatem docet, non excludit Vnitatem. Verum aduersarij essentiam à tribus personis maliciosè diuellunt, & tantum hanc partem arripiunt, *Vna est essentia diuina*, quæ tamen conuenit cum hac oratione, *Vnus est Deus*. Alterum verò, quod additur in Ecclesia Orthodoxa; *Tres esse, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, & hosce tres esse vnum*, vt inquit Ioannes, seu, *Vnum Deum*, id isti præstigiatores omittunt.

181.

Qui quatuor constituunt personas diuinitatis, impiè faciunt.

Sed, qui unicum dicunt esse Deum, & tamen tres personas, quatuor faciunt personas.

Q 4

Ergo, quatenus astatem asseritis.

Respondeb; Minor est falsissima. Nam verbum Dei docet, *unicum esse Deum*, & *hos tres, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, esse unicum illum Deum*, 1. Ioan. 5. Itaque non sunt quatuor personæ, sed tres tantum personæ, quæ tres personæ, sunt vnicus & verus Deus.

182.

Sabellius ita docuit, genitorem, genitum, & procedentem, esse Trinum.

Ergo, vos estis hæretici.

Respondeo; Non dicimus nomen tenus tantum esse tres, vt Sabellius insaniebat; sed, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, esse tres res existentes, non spectra quædam, non diuersum habitum, gestum, aut representationem vnius diutaxat personæ, sed tamē iustas tres res esse vnū Deum, non plures, idque iuxta Dei verbum,

183.

Patres, qui statim post Apostolos vixerunt, docuerunt, Vnum Deum esse Patrem, non dixerunt, Filium, & Spiritum sanctum cum Patre esse vnicum illum Deum, aut Trinum esse Vnum, &c.

Ergo, vos erratis.

Respondeo: Nego Antecedens; quia Patres solidè ex verbo Dei, vnanimi consensu, aduersus Arium, Sabellium, & alios hæreticos, nobiscum veram hanc doctrinam propugnauerunt, vt ipsorum testimonia probant, quæ VVigandus, Simlerus, & alij citauerunt, in publicis libris,

Vbiun-

184.

Vbiunq, sunt variae locutiones de eadem re, ibi est error.

Vestra locutiones de Deo variant.

Ergo, erratis de Deo.

Minorem probant; quia dicitis (aiunt) *Vnum esse Deum essentia, & Trinum personis*. Item: *In Deo esse distinctas personas*. Item, alius aliter vocabula *Essentia* & *Substantia* interpretatur.

Respondeo: Maior falsa est, Nam vbi verborum variatio non mutat res ipsas, ibi non est error. Eandem rem, alijs verbis Prophetæ, alijs Christus, alijs Apostoli exponunt, & tamen congruunt in rebus, neque sunt hæretici. *Ad Minorem*: In rebus est consensus, licet verba & declarationes interdum variant. Alius enim alio clariùs loquitur: Sic interpretationes aliæ, sunt alijs concinniores. Attamen in vnico quasi scopo collimant, nempe, vt asserant, *vnun esse Deum*; & *Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum esse illum vnicum Deum*,

185.

Absurda non sunt asserenda.

Si Christus ideo vnus est cum Patre, quia est vnius nature, vnus erit idem Christus cum Abrahamo Patre suo, quia vnius nature est cum illo. Sed non hoc. Ergo nec illud.

Respondeo ad Maiorem. In rebus diuinis alia sunt absurda fidei; alia rationis. Absurda fidei sunt, quæ in sacris literis non sunt tradita; ea verò vitanda & fugienda sunt. Absurda verò ra-

tionis in sacris literis caueri nequeunt. Nam articuli fidei nostræ omnes coram ratione hominum sunt absurdi, eamq; ob causam credendi, non sapientia hominum æstimandi sunt. *Ad Minorem.* Ariani argumentantur à rebus humanis ad diuinas, in quibus est diuersissima ratio. Præterea rectissime sequitur, *Christus est ex sanguine Abraham procreatus: Ergò, est verus homo, ut Pater Abraham, licet persona distincta sit, & Christus non sit peccato obnoxius, ut Abraham.* Sic etiam rectissime dicitur: *Filius est genitus à Patre: Ergò, Filius est Deus, est coessentialis Patri.* Præterea nihil potest esse de essentia Patris, seu eiusdem naturæ, vel coessentialis Patri, quod non sit Deus. Et hoc argumento satis se produnt Antitrinitarij, quòd Arii errorem defendant. Nam disertè dicunt, *Christum non esse vnum Deum cum Patre; cum tamen Christus clarè dicat, Ioh. 10. Ego & Pater vnum sumus.* Item Ioh. 14. *Pater in me est, & ego in Patre.* Item: *Hic tres, nempe Pater, & Spiritus S. vnum sunt, &c.*

186.

Ordo est inter mittentem & missum.

Ergò, non est Deus Trinus.

Resp. Ab ordine ad essentiam non est firma consequentia. Nam ordo distinctus non tollit cõmunem essentiam, siue Deitatem. Regula enim est; *alià dicta scriptura loquuntur de essentia Dei; alià de ordine atq; officio.* Hoc verò in loco disputatio est de Deitate, siue de essentia Dei præcipue, non de ordine, seu officio.

Deus

187.

Deus vult innocari per Filium.

Ergò, Deus non est Trinus.

Resp. Nulla est connexio; Est fallacia à non causâ ad causam. Nam dicta de inuocatione non loquuntur de ipsa essentia Dei; verum de officio. Sic autem se Deus reuelauit, quòd solus Filius, non Pater, sit factus homo, & victima pro peccatis totius mundi. Constitutus est igitur hic propiciator generis humani, mediator & sacerdos, in cuius nomine preces sunt offerendæ. Licet tamen etiam ad ipsum Christum inuocationem dirigere, atq; petere, ut propter suum sanguinem, pro nobis effusum, nos clementer respiciat & saluet. Licet dicere: *Jesus Christe, fili David, miserere mei.* Item: *Domine Jesu, suscipe spiritum meum, adauge meam fidem.*

188.

Deus, absolutè acceptus, non generat, ut Sophista affirmant.

Sed non est Pater Deus, qui non generarit.

Ergò, doctrina Sophistica euerit doctrinam de Deo.

Respondeo: Sunt quatuor termini. Et est fallacia in voce *Deus*. Maior enim de natura seu Deitate loquitur, Minor de personis. Ac necesse est, in sacris literis obseruare, *quæ dicta de ipsa Deitate, & quæ de personis distinctè loquantur,* quam quidem Regulam isti Ariani euertere non poterunt. Deinde in Maiore hoc simpliciter affirmatur; *nam esse Deitatem com-*

munem tribus. Et rudiores monentur, generationem sic in sacris literis esse reuelatam, ut ad personas referatur, nempe ad Patrem, qui generat solus, & ad Filium, qui natus est solus. Pater enim non est generatus, nec Spiritus sanctus est natus, qui habet suam proprietatem in procedendo ab utroque. Malitiosè igitur hanc locutionem isti Antitrinitarij exagitant. Et si autem Scholaistici Doctores quædam subtiliter disserunt, tamen discernendum est inter ea, quæ rectè dicta sunt, & inter ea, quæ palàm sunt falsa.

189.

Deus Pater nihil quicquam nobiscum agit, nisi per Filium.

Ergò, solus Pater est Deus; non Filius & Spiritus sanctus, cum Patre, sunt unus & verus Deus.

Respondeo; Antecedens falsum est. Nam Genes. 1. Elohim deliberat; *Faciamus*, inquit, *hominem*: Ergò Deus Pater, Filius, & Spiritus sanctus ibi simul agunt de homine. Sic Pater ait, Matth. 3. & 17. *Hic est Filius meus*, &c. Ibi Pater ipse docet nos immediatè de Filio suo, eumque nobis exhibet. Deinde dicta Scripturæ de officio vniuscuiusque personæ non tollunt, neque destruant communem, seu vnicam essentiam, seu Deitatem.

190.

Unum possunt esse multi, non unus. Nam, Vnus & Vnum differunt.

Pater & Filius unum sunt Deitate, potentia, æternitate.

Ergò,

Ergò, non vnusidemq; Deus est Filius cum Patre.

Declaratio Minoris additur. *Christus est vnum nobiscum, natura vel humanitate; non vnus: ita etiam cum Patre est Filius Dei vnum, natura, non vnus Deus.*

Respondeo: Multiplex est impostura in hoc argumento. Primum enim à principio Philosophico, quod locum habet in creaturis, ad ipsum creatorem proceditur. Itaq; Maior tantum de creaturis loquitur, non de vnitatis essentia Dei. Si verò ad Deum referendum esset, rectè intelligendum esset, nempe personas non esse confundendas. Non enim est vnica tantum persona, vnus & veri Dei, sed est vnus & verus Deus, qui distinctis tribus personis, Patre, Filio, & Spiritu sancto, in sacris literis exprimitur. Deinde, in Minore est insufficiens enumeratio proprietatum eius vnitatis, qua Pater & Filius vnum sunt. Nam existentia seu essentia quoque vnum sunt, id, quod Ariani omitunt. Ratio est, quia sacra litera de Deo, vbi non expressè de distinctis personis loquuntur, simpliciter affirmant, *unum esse Deum*. Ergò, illi tres, quos aliàs distinctè nominat sacra scriptura, sunt vnus ille Deus, de quo primum præceptum ait: *Non habebis Deos alienos.*

Declaratio Minoris dissimile affert: Ergò, nihil probat. Nam filius Dei nequaquam est vnum nobiscum, sicut est vnum cum Patre. Nam de Christo dicitur, plenitudinem diuinitatis in eo ha-

bitare κοινωνίᾳς. Hæc proprietates non conveniunt Petro aut Paulo. Ita etiam non ad mensuram accepit Christus Spiritum sanctum. Comprehenditur filius Dei in primo præcepto, & in illo illustri dicto, *Deus tuus unus est.* Item, *Non est alius præter eum.* Sed Iacobus, Iohannes, non comprehenduntur tali ratione in istis dictis, nisi quod eum verum DEVM agnoscere & colere debent, &c.

191.

Filius non est unus cum Patre, quia tres sunt. Inde hoc argumentum extruitur.

Tres non possunt esse unus.

Pater, Filius, & Spiritus sanctus tres sunt.

Ergo, Filius non est unus cum Patre, nec Spiritus sanctus.

Resp. A principio Arithmetico ad ipsam essentiam, seu maiestatem Dei, non valet consequentia. Os Domini docet, *tres esse, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, & esse unum Deum, qui non sit alius, quam Pater, Filius, & Spiritus sanctus.* Deinde notanda est regula: *Alia dicta scriptura loquuntur de personis, alia de unitate Dei: eaq; non seipsa euertunt ac destruunt, sed potius declarant & confirmant.* Est igitur blasphemia Arianorum, *Patrem, Filium, & Spiritum S. non esse unum Deum.*

192.

Christus nusquam simpliciter dicitur Deus; sed tantum respectu Patris Deus dicitur.

Ergo, Filius Dei non est unus & idem Deus, cum Patre & Spiritu sancto.

Respon-

Respondeo: Nego antecedens: Nam Thomas Christum simpliciter *θεῶνα & Deum* vocat. Item Rom. 8. *Qui est super omnia Deus benedictus in secula.* Hebr. 3. *Qui creavit omnia, Deus est.* Loquitur autem de filio Dei: *Deus ipse venit, & salvabit nos.* Esa. 9. *Vocatum est nomen eius Deus fortis,* &c. Esa. 35. 44. 47. Nehem. 1. Habac. 3. dicitur filius Dei Hebraicè *Eloha*, Græcè *θεός*, Latine *Deus*, Gen. 14. Item, *El Eljon*, id est, *Deus altissimus*, Gen. 48. *El schaddai*, id est, *παντοκράτωρ*, *Deus omnipotens.* Ios. 3. *El hai*, *Deus vivus.* Falsum & hoc est, *Filium semper tantum respectu Patris Deum dici.* Nam, quoad personas, sacra scriptura ponit distinctionem & relationem: Sed, quod ad ipsum esse Dei, affirmat, *unum esse Deum, qui sit primus & novissimus, Α & Ω, præter quem alius Deus non sit:* Ergo, Filius & Spiritus sanctus non sunt alius Deus, præter eum Deum, qui etiam Pater est. Quæ igitur sacra vox distinctè ponit, & quæ coniungit & unit, non sunt confundenda, vel neganda. *Tres, ait, esse, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, & tamen unum esse Deum.* Ista quidem ratio humana non potest percipere, sed fides verbo Dei patefacto credit, &c.

193.

Ubiq; Deus absolute in scripturis est positus, semper est Pater.

Ergo, solus Pater est unus Deus, non Filius, non Spiritus sanctus.

Respondeo: Regula ista Antitrinitariorum

non est vera: Sed hæc Regula Ecclesiæ Dei vera est & firma.

Ubiqueq; vocabulum Deus absolute in scripturis ponitur, nec fit disertè mentio personarum; ibi non solum Patrem, sed Patrem, Filium, & Spiritum sanctum complectitur, ut: Audi Israël, Dominus Deus tuus Deus unus est; Non habebis Deos alienos, &c. Nam hic Deus tali modo in sacris literis exponitur, quod sit Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & in mundi creatione, in collectione Ecclesiæ, in regeneratione, in donatione vitæ æternæ, ac similibus operibus, pari potentia & maiestate coniunguntur. Ac consentit Ecclesiæ Dei vnanimis fides & confessio omnium temporum, sicut alibi exponitur.

194.

Corpus & anima sunt unum ὁμοῦμενον.

Ἀλλ' ὁμοῦμενον ἄσumpsit integram naturam humanam, corpus & animam.

Ergo, duo sunt ὁμοῦμενα in Christo.

Respondeo: Maior vera est de omnibus hominibus, excepta humana Christi natura. Et si enim humana Christi natura integra est, corpore & anima constans; tamen sola non est ὁμοῦμενον, id est, *persona*; quia, nisi à λόγῳ fuisset assumpta & sustentata, non exstitisset. Sic enim, præter & contra ordinem nature, à Spiritu sancto concepta, ex virgine nata, & à Deo ad personalem unionem cum λόγῳ ordinata est, ut absq; eo nec exstitisset unquam, nec ab ea dinelli possit, iuxta Damasceni regulam: λόγῳ, quod semel assumpsit, nunquam

quam deseruit. Alia igitur ratio corporis & animæ in Minore, alia in Maiore; & sunt quatuor termini.

195.

Fieri non potest, ut quis intercedat apud semetipsum.

Ergo, Christus non est verus Deus cum Patre.

Respondeo: Verum est antecedens, eodem respectu, atque ubi vna tantum est persona. In negotio autem reconciliationis, non modò simplicem essentiam, verum etiam personas, earundemq; officia & actiones observari deest. Quocirca distinguenda est persona mittens, à persona missa, ac dicendum; à *persona missa*, id est, à *Filio*, placari *personam mittentem*, id est, *Patrem*, siquidem Filius Mediator est, ut missus.

196.

Trinitas dicta est, quasi trium unitas.

Unitas autem, siue concordia, consensu indicij, ac voluntatis, Deus dici nequit.

Respondeo: Falsa est Etymologia, quia Trinitas propriè notat numerum ternarium personarum in diuina essentia, quod Græca vox *τριάς* clarissimè arguit.

197.

Si Trinitas esset Deus, non tres, sed quatuor essent, quorum quilibet esset Deus, nempe, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, Deus Trinitas.

Respondeo: Est fallacia diuisionis. Nam separant Antitrinitarij diuersa, quæ coniungi de-

R

bent, suntque planè eadem. Trinitas ipsas tres personas signat, non aliquid aliud ab illis diuersum. Et sicut deinde falsum est, *tres Deos constitui, quia unaquæq; persona Deus dicitur*: ita falsum est, *Trinitatem quarto loco Deum poni.*

198.

Solus Pater est verus Deus.

Ergò, Filius non est verus Deus.

Respondéo: Hæc particula exclusiua non excludit Filium, quasi is non sit verus Deus; quia Apostolus dicit: *Soli habenti immortalitatem, lucem inaccessam habuanti, regi seculorum immortalis, inuisibili, soli sapienti Deo.* Hæc certè non possunt explicari de solo Patre, alioquin in Filio & Spiritu sancto erunt contraria, vt: *insipientia, mortalitas, habitatio in tenebris, &c.*

199.

Pater est essentia diuina.

Filius est essentia diuina.

Ergò, Filius est Pater.

Respondéo: Hoc argumentum hac vna responsione solui potest: *Os Domini locutum est, & de Deo non aliter sentiendum aut loquendum, quam sicut se patefecit.* Discimus autem ex verbo Dei, quòd Filius diuinam naturam à Patre habeat; vnde & Patrem *Deum suum* vocat, sic tamen, vt Pater non sit alius Deus, quàm est Filius. Vnus enim Deus est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & vna omnium trium personarum est essentia; ita vt quanquam essentia diuina, non absolute, sed relatiuè intelligendo, vt est essen-

tia

tia in Patre generans, gignat essentiam diuinam Filium; tamen vna & eadem est essentia Patris, quæ est Filij, & sic etiam vnus Deus gignens & genitus; sed tamen alia est persona gignentis, & alia geniti, & alia Spiritus sancti procedentis ex vtroque, Patre & Filio. Vna tamen omnium trium personarum communis est essentia absolute; sed relatiuè intellecta, prout est essentia in Patre generans Filium, est distincta. Esi enim vna communis est trium personarum essentia, tamen Filius & Spiritus sanctus non generant, sed solum essentia in Patre generat. Necessè est enim, talia intelligi subiecta, quibus conuenire possint prædicata: *Generare* autem prædicatum non conuenit Filio, neque Spiritui sancto. Ergò necesse est, intelligi de ea essentia, quæ relatiuè Patri conuenit; & tamen inde sequitur nequaquam diuersas esse essentias. In diuinis enim vtraque propositio est vera: *Essentia est vna, absolute, & tamen distincta, ratione personarum.* Nec aliud est exemplum simile in tota rerum natura, vbi videlicet vna essentia, distincta in tres personas, sic illis communicaretur, vt & vna maneret, & indiuidua non confunderentur. *Generare* autè vox, statim respicit essentiam Patris relatiuè; ita tamen, vt non sit alia essentia Patris, quàm Filij, aut Spiritus sancti. Pater itaque ab æterno gignit, de sua essentia, Deum Filium imaginem suam, in quem transfundit essentiam suam diuinam; ita vt vna quidem sit Patris & Filij essentia; sed tamen, vt alia Filij,

vt geniti, persona sit, quàm Patris. Hæc, quam in hac vita perfectè intelligi non possunt, tamen simpliciter ita credenda sunt, sicut se Deus in verbo suo patefecit; & pia reuerentia de tantis rebus cogitemus & loquamur.

200.

Nullus dissidentium potest esse Mediator.

Sed Christus secundum Diuinitatem est altera pars dissidentium.

Ergo secundum Diuinitatem Christus non potest esse Mediator.

Respondeo ad singula membra; Maior vera est, addita hac declaratione, scilicet, *quatenus offensus est, & offensam retinet implacabiliter.*

Interea potest officina persona de iure suo cedere, & mitigationem iuris promouere, & æquali personæ, similiter offensæ, pro offendente inferiori satisfacere. Minor iam facilè solui potest: Christus, secundum Diuinitatem, est quidem altera pars dissidentium, quia vnus & idem, cum Deo Patre & Spiritu sancto, Deus est. Sed, ob id *non* est, & non Pater, vt esset *medius*. Ideoque de iure suo cedit, & partes nostras adiuuat apud Deum Patrem, satisfaciendo & intercedendo.

Nec fingenda est tota Trinitas sic implacabilis, vt nolit nostras adiuuare & promouere partes. Quare sic conclude: *Nullus dissidentium potest esse Mediator, quatenus offensus est, & offensam implacabiliter retinet. Sed Christus, secundum Diuinitatem, est offensus cum Deo Patre & Spi-*

Spiritu sancto: offensam autem implacabiliter non retinet Trinitas, & τὸ ἀγῶν: Ergo, Christus secundum Diuinitatem etiam potest esse Mediator apud Deum Patrem, vt interea maneat æqualis & ὁμοῦς. Q. Deo Patri, & Spiritui sancto.

201.

Opera Trinitatis sunt indiuisa ad extra.

Saluatio est opus Trinitatis.

Ergo, est indiuisa ad extra: hoc est, ad totam Trinitatem æqualiter pertinet.

Respondeo: Maior vera est, si retineatur personarum proprietas. Minor, *Saluatio est opus Trinitatis*; sed certo ordine Pater saluat, scilicet per Filium, quem posuit Mediatorem. Ideoque ad Filium, & non ad Patrem, mediatio spectat; quamuis tota Trinitas negotium salutis nostræ perficiat.

202.

Christus, secundum Diuinitatem, non fuit Mediator ante incarnationem.

Ergo, nec post incarnationem.

Respondeo: Christus, vt ab æterno Filius Dei est, genitus à Deo Patre; sic ab æterno est ordinatus Mediator. Ideoque Mediatoris officium semper ad *ἀγῶν* pertinuit, & non ad Patrem, vel Spiritum sanctum. *Elegit nos in Christo, antequam iacerentur fundamenta mundi.* Ephes. 1. *Iesus Christus heri & hodie idem est, etiam in secula.* Hebr. 13. Patefactio autem Mediatoris in tempore facta est ab hinc 1597. anno; id-

eoque ante incarnationem nondum fuit mundo patefactus Mediator, quem in carne postea viderunt homines: tamen officium mediationis & patefactionis ad personam *abse* pertinebat. Hinc Paulus ait: *Patres in deserto bibisse de petra spiritali; Petra autem fuit Christus.* 1. Corinth. 10.

203.

1. Timoth. 2. *Unus Deus, & unus Mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus.*

Respondeo: De persona loquitur Apostolus; ideoq; Iesum Christum nominat, tanquam integram personam. Quod autem addit, *homo Iesus Christus*, loquitur de persona Christi, patefactam mundo, & qualis ab hominibus agnoscebatur, ut verus scilicet homo. Interea non voluit excludere diuinitatem. Nec acmittenda est explicatio illa; *Christus homo est Mediator*, id est, secundum humanitatem tantum. Sed, *Christus homo Mediator est*, hoc est, illa persona, qua iure homo est, & Filius aeterni Patris: illa, inquam, persona Mediator est Dei & hominum.

204.

Si Christus secundum Diuinitatem est Mediator.

Ergo, tota Diuinitas erit mediatrix; quod est absurdum: apud nullum enim mediare potest.

Respondeo: Opus salutis ad totam Trinitatem pertinet; Sed cum loquimur de Mediatione & Mediatore, intelligimus officium *ἑ* *ἀλφ*. Et

Et vera esset collectio. *Si tota Trinitas esset una persona, ita non posset fieri mediatio.* Nemo enim apud se pro altero intercedit, nec sibi offert, nec sui est deprecator & mediator. Sed cum tres sint personae indiuisae Trinitatis, facile potest intelligi personam filij Dei, utpote missam à Deo Patre in hunc mundum, mediare & deprecari pro nobis apud Deum Patrem, quæ persona non est Filij: interea manent consubstantiales, æquales gloria & potentia.

205.

Si Deus unus essentia, & trinus personis est, sequitur, quæ ratione Deus Verbum est essentia unus cum Patre & Spiritu sancto, ut simul etiam Pater & Spiritus sanctus sint incarnati.

Respondeo: Non Deus, ut Deus, sed ut *ἰσ* *α* *ῥ* *ῖ* *ς*, & ut Verbum seu Filius, assumpsit humanam naturam.

206.

Officia personarum non sunt confundenda.

Filius interpellat pro nobis.

Ergo, non Spiritus sanctus.

Respondeo ad Maiorem: Filius interpellat, tanquam Mediator & Sacerdos, offerens æterno Patri meritum suum, & precium redemptionis & exauditionis. Spiritus sanctus interpellat, non ut Mediator ad Patrem, sed ut agitator, inclinans nos ad inuocationem, & opem ferens nostræ imbecillitati, quæ nec pericula nostra, nec magnitudinem bonitatis diuinæ intelligit.

Ignorare, Deum vnum esse, est origo omnium errorum in doctrina de Deo.

Sed docere & credere, vnam esse Dei essentiam, & tres personas eiusdem Dei, est ignorare, DEVM vnum esse.

Ergo, docere & credere, vnam Dei essentiam, & tres eiusdem Dei personas, est origo omnium errorum in doctrina de Deo.

Minor est *νεωτερον*: Estque profus neganda. Ratio autem rei est manifesta; quia non pugnant inter se in sacris literis, hæ duæ propositiones *vnū tantum esse Deum; & hunc unicum & eundem esse, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum.* Imò, nos inuertimus Antitrinitariorum assertionem, & simpliciter iuxta verbum Dei asserimus; *Eos, qui negant, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse unicum, eundem & verum Deum, eosdem verū Deum ignorare, & esse hæreticos, anathemate Ecclesia dignos, si non respiciant.* Nam extra hunc Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, non est Deus verus. Sciant igitur Ariani, nos in Ecclesia Dei vera vtrasque propositiones, tanquā sibi consentientes, & verbo Dei conformes, toto pectore amplecti, & firma fide profiteri, nempe, *vnum duntaxat esse Deum, non plures, & tres esse personas diuinitatis, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, easque esse unicum illum & eundem verum, æternum, omnipotentem Deum.* Testimonia, quibus has duas propositiones confirmare possumus, supra in Thesisibus nostris recitata sunt.

Quo-

Quoties DEVS in sacris literis absolute ponitur, significat omnes tres personas diuinitatis. Sed in dicto Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum vnigenitum daret, absolute ponitur Deus.

Ergo, Deus hic tres personas significat.

Hinc concludit D. Ritterus Arianus; *Si Deus hic significat Patrem, Filium & Spiritum sanctum; quem nam igitur habebit Filium?*

Respondeo; Maior in hoc argumento mutila est. Nam reticet hic Arianus, more hæreticorum, alteram eius Regulæ partem; *Quoties autem respectiue ponitur DEVS, personam significat, vt: DEVS misit Filium suum:* hic DEVS respectiue vsurpatur, quia Filij mentio fit, & significat personam Patris. Item, interdum, veluti nomen generalius, est adiunctum personæ, ac significat *essentiam diuinam*, quæ communis est tribus diuinitatis personis, vt: *λόγος est DEVS*, hoc est: *natura diuinā pradiis, seu, vnus Deus cū Patre & Spiritu S.* Hæ Regulæ ex phrasibus sacræ Scripturæ nascuntur, & Ecclesiæ Iesu Christi notissimæ sunt. Minor deinde est vitiosa applicatio, & merum mendacium. Nam vox DEVS in dicto Ioan. 3. ibi non ponitur sola, sed respectiue, quia Filij nomen clarè additur; itaque non absolute vsurpatur, sed significat hoc loco Patrem, qui quidem in sacris literis hoc pacto describitur, quod sit persona, mittens Filium vnigenitum. Filius verò sic declaratur, quod sit persona, missa in hunc mundum, vt homo fieret, suo-

que merito genus humanum, lapsum in peccatum & mortem, reconciliaret Deo & restauraret. Spiritus sanctus tali modo celebratur, quod sit persona, verbi diuini ministerium gubernans, & homines viuificans & sanctificans. Cum igitur Maior & Minor non consistant, corrui etiam illatio de absurditate.

209.

Scriptura ait: Deus vnus est.

Sed Scriptura, vnus Dei nomine, non, nisi vnt Deum Patrem significat, non Patrem, Filium & Spiritum sanctum.

Ergo, Pater solus est & dicitur vnus Deus.

Respondeo: Deum vnum esse, & non plures, extra omnem controuersiam est; & Ecclesia Christi hunc fidei articulum constanter retinet & profitetur. Sed Minor est *κενὸς μόνον*, nec potest vllō sacre Scripturæ testimonio probari. Docet quidem Scriptura, *vnū esse Deum*; sed iungit Patrem, Filiū & Spiritum S. prout verba Baptismi liquidissimè ostendunt, & tota Ecclesia credit ac profitetur. Sic Paulus Gal. 4. ait: *Misit Spiritum Filij sui in corda nostra, clamantem, Abba Pater.* Hic autem verus & vnicus Deus describitur, qui est Pater, Filius & Spiritus sanctus.

210.

Apostolica dictorum Scriptura interpretatio est certissima.

Sed S. Paulus hoc dictum, Deus vnus est, sic exponit, solum Patrem vnus Dei nomine dici, quia
ait,

ait, 1. Corinth. 8. Nobis vnus est Deus Pater, ex quo omnia.

Ergo, solus Pater est vnus Deus.

Respondeo: Nego consequentiam, quia minor multiplicem habet imposturam. Nam, primum non dicit Apostolus, *solus Deus est vnus Dei nomine censendus*; sed ait: *vnus est Deus, ex quo omnia.* Est autè magna differentia inter has duas propositiones: *vnus est Deus Pater, ex quo omnia; &, solus Pater vnus Dei nomine censendus est.* Prior propositio est S. Pauli Apostoli, & sine omni dubitatione verissima: Sed nulla hinc exclusiua reliquarum personarum diuinitatis extrahitur. Posterior verò propositio & verbis & rebus differt, quia additur exclusiua, *solus*, quæ nō est in textu Pauli, & profert aliam sententiam, *quod nimirum solus Pater dici debeat, vnus Deus.* Deinde ordinem verborum D. Ritterus callidissimè immutat. Nam Paulus primum hoc statuit, *vnū esse Deū.* Hoc enim principium opponit pluralitati Deorum apud Ethnicos, qui, vt sæpè dictum est, vltra 30000. Deorum excogitarunt, sicut Varro, Romanorum doctissimus, & Lilius Giraldus, Historicus & Iuriconsultus celeberrimus, demonstrant. Deinde verò, quasi per Analysin, Paulus adiungit, *Pater ex quo omnia.* At Ritterus, veluti falsarius, textum corrumpit & mutat. Nam, vocem *Patris* subiecti loco reponit, & ne quid libidini suæ desit, vocem *solus* apponit proprio iudicio, seu furore potius.

Postea, quod Paulus loco subiecti protulerat, iste in prædicatum transfert, indeque hoc suum dogma Arianum extruit: *Solus Pater est unus DEVS*. Vult autem particula *Solus* hic Antitrinitarius ab hac unitate Dei, tum Filium Dei, tum Spiritum sanctum excludere. Non autem reiicit Ecclesia Christi hanc sententiam, *Pater est unus DEVS*; nam & Filio, & Spiritui sancto, hoc prædicatum competit: sed hanc propositionem reiicit, *Solus Pater est unus Deus*; quia labefaciat articulum omnium summum, de Trinitate Dei, qui non pendet ex hominum placitis, sed ex declaratione verbi diuini. Tertiò, sicut Diabolus tentans Christum, *Matth. 4.* profert dicta truncata, impertinentia, & omittit illa, quæ suo instituto repugnant: ita Ritterus, astu singulari, quod continuè sequitur, præterit: Nam Apostolus hæc ita subiicit; *Et unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, Et nos in ipsum.* Arrige aures Riteri, S. Paulus addit, *unum esse Dominum*. Iam dic mihi, Ariane, annon hoc loco prorsus æquipollent, *Et Deus*, & *Et unus*. Nam constat Apostolum vocem *Iehoua* per vocabulum *κύριος* vertisse.

211.

Quicquid Moyses de DEO docet, verum est, Sed Moyses docet, Iehouam esse unum Deum. Ergò solus Pater est unus DEVS, non Filius, non Spiritus sanctus.

VEL

VEL SIC:

Quicumq; dicit, vnum esse Iehoua, is dicit, solum Patrem esse Iehouam.

Sed Moyses sic ait: Audi Israël, Iehoua Deus noster, Iehoua vnus est:

Ergò, Moyses ait; solum Patrem nomine Dei dicendum esse.

Respondeo ad primum argumentum: Plus est in conclusione, quàm in præmissis. Nulla igitur est firma connexio. Quod autem ad alteram argumenti formam attinet, dico, maiorem propositionem esse impiam & blasphemam. Non enim sunt propositiones æquipollentes, *vnum esse Iehoua, & solum Patrem esse vnum Iehouam*. Prior quidem oratio Moysis est: altera, verò non. Prior oratio de Deo, sine expressa distinctione personarum, hic loquitur; at posterior de vna tantum persona diuinitatis pronunciat. Neque hæc oratio; *Vnum esse Iehouam*, causam affert, cur solus Pater vnus Dei nomine sit censendus; quin potius admittit reliquam Scripturæ sacræ declarationem, quod *Pater, Filius Et Spiritus sanctus, ille vnus idemq; sit Iehoua, Et non alius.*

212.

Dicta Scripturæ de Deo, quæ non adstruunt Trinitatem, Arianorum dogma confirmant, quod solus Pater nomine vnus Dei dici debeat.

Sed hoc dictum de Deo; Ego sum DEVS Abraham, DEVS Isaac, & DEVS Iacob; non adstruit Trinitatem, quia Petrus addit: Et Patrum DEVS.

Ergò,

Ergò, hoc dictum confirmat Arianum dogmā, solum Patrem esse vnum DEVM, exclusis ab hac unitate Dei, Filio & Spiritu sancto.

Respondeo: Nego consequentiam, quia Maior huius argumenti, quæ ὁυτως argumenti continet, palam impia & blasphema est. Deinde & Minor neganda est, quia non est firma probatio atque illatio. *Petrus enim vocat, Patrum DEVM: Ergò precedens Testimonium non probat Trinitatem personarum.* Causa verò hæc est, quia Apostolus ea, quæ in specie recensuerat, postea genere quodam complectitur. Nam, constat Abrahamum, Isaacum & Iacobum, fuisse Patres; imò, omnium reliquorum quoque sanctorum pronunciat hunc esse Deum.

213.

D. Ritteri.

Quicumque non est à seipso DEVS, & omnia ab alio habet, non est DEVS ille unus.

Sed Christus non est à seipso DEVS, ut Pater, & DEVS est à DEO, & omnia ab eodem habet.

Ergò, aliter Pater DEVS est; aliter Christus DEVS est; hoc est, non est unus ille DEVS, qui est Pater.

Respondeo: Nego simpliciter Maiorem. Causa verò eius rei est, quia de stiruitur probatione ex verbo Dei, imò, cū verbo Dei pugnat, ac tantummodo nititur humanæ rationis cogitationibus, à creaturis desumptis. Nā, in hoc mundo sic se res habet, ut id, quod aliunde est, non sit idem

idem prorsus, quod est id, unde est; ut, *Filius non est prorsus idem, quod naturalis eius Pater est.* Sed, etiam personis differunt, Pater mundanus, & Filius mundanus; tamen natura vnum sunt, id est, vterque homo est; nec est vel magis vel minus homo Filius, quàm Pater. Sed in doctrina de Deo, cogitationes humanæ, à creaturis sumptæ, non habent locum: Ratio eius rei est, quia doctrina de essentia diuina, excedit quàm longissimè omnes creaturas, nec est cogitationibus hominum subiecta. Tantum igitur hoc celeste mysterium ex verbo Dei reuelato discendum est; neque est cuiquam integrum, hæcce metas diuinas mentis suæ cogitationibus transilire. Sicut autem ille, qui est in sinu Patris, nos homines docet & instituit, *quod Pater & ipse sint, vnum*, scilicet essentia, de qua quidem eo in loco loquitur; & *quod Pater in seipso, & ipse in Patre sit*, scilicet essentialiter, seu vna essentia. Nam ideò dicit: *qui me videt, Patrem videt.* Hæc autem de nullo mundano Patre & Filio dici possunt.

Proinde ista diuina eloquia non ratione humana æstimanda, sed fide cordis, tribuente Christo præceptori veritatem indubitaram, apprehendenda sunt. Sequitur igitur irrefragabiliter ex dictatis verbi diuini, *Filium DEI esse vnum & eundem DEVM, qui est Pater; & non esse vnum & eundem Deum, extra huius DEI Filium & Spiritum sanctum.* Persona autem sunt, distinctæ, nec est unica tantam personam

diuinitatis, sed tres sunt, vt Ioannes loquitur, i. epist. cap. 5. Item, alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, sed personarum reali distinctione. Verum, non est alius Deus Pater, quam qui est Filius; nec est alius Deus Filius, quam qui est Pater; nec est alius Deus Spiritus sanctus, quam qui est Pater & Filius. Immota enim est sententia, diuinitus patefacta & tradita, quod unus duntaxat sit DEVS. Non igitur sequitur, vt D. Ritterus concludit; Filius DEI est DEVS à DEO, & omnia ab eodem habet: Ergò, non est ille vnus idemque DEVS, qui est Pater. Nam sacræ literæ non tantum testantur, quod Filius Dei sit Deus à Deo, & omnia ab eodem habeat; sed insuper etiam addunt, Patrem & Filium esse unum; & quod ad vnitatem Dei attinet, nusquam discernunt inter Patrem & Filium, sed duntaxat, quod ad personas attinet. Non possunt itaque omnes Ariani, licet medij rumpantur irâ, vnum dictum negatium proferre, quo vnitatis diuina Filio Dei auferatur. Ea verò res maximi est momenti.

Sed instat D. Ritterus, dicens; Christum ipsum hoc esse professum, omnia sese à Patre habere: Respondeo: quisnam hoc negat? verissima enim sunt, quæ Christus tradit: Sed inde non sequitur hæc Arianorum blasphemiam, quod Filius Dei non sit natura Deus, & quod non sit vnus idemque Deus, qui Pater. Sic verò possumus Arianorum argumentum inuertere: Quia Christus est Deus à Deo, & omnia ab eodem habet; Ergò sequitur inuicta consequentia; Christum, quoad diuinam naturam,

turam,

turam, de qua hoc loco differitur, esse *ὁμοούσιον*. hoc est, coessentialē Deo Patri, & esse unum & eundem Deum, qui est Pater.

Iterum obiicit Ritterus; Data est, inquit Christus, mihi omnis potestas. Ergò, Christus non est Deo Patri coessentialis. Respondeo: Filius Dei factus homo, eo in loco prædicat Patris sui admirandam bonitatem, qui sibi etiam in hoc officio, quo erat Propitiator generis humani, & iuxta susceptam humanam naturam, omnia tradidisset; sicut Orthodoxi Patres dictum Christi sunt interpretati. Sed, licet Christus non tantum omnipotentiam, sed etiam diuinitatem suam acceperit à Patre datam, tamen natura est Deus vnus & idem cum Patre, quia sic se Deus in suo verbo patefecit.

Iterum D. Ritterus nobis obiicit, clamitans, Sicut Pater habet vitam in seipso; ita dedit Filio vitam habere in seipso: Ergò, Filius non habet vitam, vt Pater; seu: Ergò non est vnus & idem Deus, qui est Pater. Respondeo: Nos inuertimus argumentum, & ita firmiter concludimus; Filius Dei à Patre habet vitam in seipso: Ergò est vnus idemque Deus, qui est Pater. Ratio est, quia vita Patris & vita Filij Dei, est vna eademque vita: Ergò etiam est vna eademque natura. Nam vita Dei Patris est ipsa natura Dei Patris. Iam Filius accepit ipsam Patris vitam: Ergò accepit & ipsam naturam Patris: Ergò *ὁμοούσιος*, seu coessentialis est Deo Patri, hoc est: vnus idemque cum Patre, Deus est, licet persona sint distincta.

D. Ritteri.

Quicumq; factus est Dominus & Christus, is non est æternus DEVS, seu, unus Deus cum eo, qui eum fecit Deum.

Sed, Christus est à Deo factus Dominus, ut Petri verba sonant.

Ergo, Christus non est æternus Deus, seu unus Deus cum eo, qui fecit eum Deum.

Respondeo: Nego Maiorem, quia in sacris literis nō potest illa probari. Principium autem rationis humanæ, *qui unquam sit ab alio, non est idem, qui fecit*; in doctrina de essentia Dei non habet locum. Nam generatio Filij Dei æterni, ab æterno Patre, excedit omnem Philosophiam & cogitationem humanarum & angelicarum mentium. Utraque autem in sacris literis extat. Primum; *Filiū Dei à Patre cœlesti genitum esse*, & deinde: *hunc Filium Dei esse unum cum suo Patre, & esse Deum*. Hæc nos fide immota tenere, necesse est; quia sacræ literæ nos sic docent. Deinde, quod ad Minorem attinet, vox κλειος, non ubiq; in sacris literis pro *Iehona*, aut *naturâ diuinâ*, ponitur, sed pro *excellenti & potenti Domino*. Sic etiam in his verbis S. Petrus docet, in quantum fastigium dominationis super omnes creaturas hic Iesus, quem Iudæi crudeliter occiderant, & putabant, adhuc alicubi mortuum à discipulis occultari, sit euectus & collocatus, etiam secundum humanam suam naturam. Simili phrasi utitur Paulus, Heb. 3. *qui fidelis est ei,*
qui

qui fecit eum, (loquitur autem de officio Christi) hoc est, *qui constituit eum Apostolum & Pontificem*; sicut verba præcedentia ostendunt. Nil igitur hac sua ratiocinatione obtinet D. Ritterus, quo suas blasphemias palliare nititur: sed potius calumnia eius, in pervertendis Spiritus sancti verbis, ab omnibus piè eruditis hîc deprehenditur.

D. Ritteri.

Qui factus est DEVS, is non est DEVS ante omnem æternitatem, sed tum demum, cum iam manifestatus esset.

Sed Christus factus est Deus.

Ergo, Christus non est Deus ante omnem æternitatem, sed, tum demum, cum iam manifestatus esset.

Respondeo: Nego Minorem. Nam sacra Scriptura sic non loquitur, quando de natura Filij Dei differit; nec S. Petrus in loco citato sic loquitur, *Christum factum esse Deum à Patre*; sed dignitatem & exaltationem etiam humanæ naturæ in Christo, quem occiderunt Iudæi, commendat. Deinde differunt in propositionibus de Filio Dei, *gigni à Patre, & fieri à Patre*; nec æquipollēt. Genitus autē est Filius Dei à Patre cœlesti, & est etern⁹ Filius æterni Patris: nā ab æterno Pater est; sic & ab æterno Filius est. Sic Christus ait: *sepe ante huius mundi creationē extitisse apud Patrem*, Ioan. 12. Imò Ioan. testatur, eū cōdidisse

mundum: Sed ante mundi principium nihil aliud est, quàm mera æternitas. Et Ecclesia DEI rectissime damnauit Arium, dicentem, *Erat, aliquando tempus, quando non erat. Filius Dei.*

216.

Quicumq; habet alium Deum super se, is non est unus & idem Deus.

Sed, Christus Deus habet alium Deum super se.

Ergò, Christus Deus, non est unus & idem Deus cum Patre.

Respondeo ad Maiorem, per distinctionem: *Naturâ & potentiâ scilicet sibi dissimilem.* Nam, citra talem distinctionem Maior est reiicienda. Minor est insidiosa & perplexa, &, ad fallendum ab Antitrinitariis instructa. Sed, negamus Minorem, quod ad naturam diuinam, quæ communis est Filio, cum Patre & Spiritu sancto: Item; quod ad potentiam & operationem attinet. Quod verò ad officium, redimendi genus humanum à peccato, ira Dei, morte, tyrannide Diaboli & inferni, attinet, consilium Dei fuit, ut Filius sese humiliaret, & gestaret maledictum legis diuinæ, loco totius generis humani. Hoc verò officium nequaquam Filium Dei natura diuina priuat, sed potius commendat ingentē Dei erga nos misericordiam, qui proprio Filio non pepercit, ut nōs iustitiæ & vitæ æternæ restitueret. *Filius Dei ipse, serui formâ acceptâ, sese humiliat. factus est obediens Patri usque ad mortem, ut nos, in delictis mortuos, in vitam æternam reduceret.* Philippenf. 2.

D. Ritteri.

217.

D. Ritteri.

Quicumque eundem & communem nobiscum Deum habet, is non est unus & idem DEVS cum illo, quem Deum habet.

Sed, Christus eundem & communem nobiscum Deum habet:

Ergò, Christus non est cum Deo illo unus DEVS, licet sit Deus, & Dominus omnium.

Respondeo: Maior falsa est, & non cohæret, quia non est vniuersalis. Excipitur enim Christus. De creaturis verò omnibus certa est. At creator rerum non est creatura, ea scilicet natura, quæ existit ante creaturarum initium, &, quæ creauit omnia. Quod ad Minorem; dictū Christi manifestè loquitur de reconciliato & propitio Deo per mortem & resurrectionem Christi, ut intelligant beneficium Christi, nec amplius Deum intueantur ex Moysè irascente & fulminante, sed iuxta gloriosam Christi resurrectionem, *hoc est*: iuxta vocem Euangelij. *Patris* igitur nomen Christus in precatione suâ præmittit, & docet, paterno & clementiamore Deum Patrem homines complecti, idque propter meritum suum. Est itaque affectata insania, tam dulcia Christi dicta, à natua & propria sententia, per calumniam, ad errores terros, & in ipsum Deum iniuriosos, extorquere. Intelligant autem omnes pij & hanc blasphemiam, quod naturam diuinam non minùs isti Filio Dei Ritterus subtrahat, quàm nobis, ac tantum in potentia faciat

S 3

discrimen, quòd nimirum Christus sit Dominus omnium; nos verò non item; hoc est: quòd sit Christus homo, omnium hominum potentissimus. Nam hic est scopus omnium Arianorum, vt Filio Dei suam cum Patre æterno, æternam diuinitatem auferant.

218.

Vnctus & vngens non sunt idem & vnus.

Sed Filius Dei est vnctus Deus: Pater est vngens Deus.

Ergò, Filius Dei non est Pater Deus.

Respondeo: Concedi posset tota argumentatio, si de personis candidè, absque sophistica, intelligeretur. Nam, alia est persona Filij, & alia est persona Patris. Sed, quia ad hunc scopum D. RITTERUS sua tela dirigit; *Filium Dei non esse vnum Deum cum Patre, & solum Patrem esse vnum Deum*; itaque dire & ad propositiones argumenti respondendum est. Maior propositio non est vera, in loco de diuina natura, seu de creatore, ac tantum pertinet ad creaturas. Remouenda igitur Maior est, ex hac argumentatione, quia conclusio atque intentio est de Deo creatore. Deinde Minor, quæ ex *Psalm. 45.* extruitur, palàm de personarum discrimine loquitur. Nam, quòd ad redemptionem generis humani attinet, Patri attribuitur actio vngendi Filium, constitutum Mediatorem & propitiatorem generis humani; Filio verò adscribitur, quòd vnctionem istam paternam accipiat. Et quidem impleta

impleta sunt hæc in Iordane, vbi Pater ex cœlo clamat: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, hunc audite*: atque Spiritus sanctus, in specie columbæ, ex cœlis in Christum baptizatum, descendit. Nihil hîc igitur de natura diuina Filio Dei eripitur: imò, quia Christus DEVS vocatur, nec est alius Deus, præter vnum; idèò Christus est vnus & idem Deus, qui Pater, & non alius Deus, licèt alia sit persona Patris & Filij; sicut sacræ literæ ostendunt. Quòd verò Ariani dicunt, dici nimirum Christum Deum, perinde, vt Salomonem, nisi, quòd maiora dona acceperit præ suis consortibus; hæc glossa temeraria est, & impia. Nam Christus DEVS dicitur, quia natura DEVS est, & ab æterno est, & est Creator rerum omnium, sicut Ioannis primo, & Hebræorum tertio, luculenter probatur. At Salomon non est natura DEVS, & non est æternus, nec est creator rerum omnium. Non igitur eodem modo Christus dicitur DEVS, quo Salomon; vt Antitrinitarij nugantur.

Cur igitur & homines in S. literis, Exod. 22. Psal. 82. interdum vocantur Dii?

Respondeo: Per figuram, quòd nimirum sint ipsius Dei vicarij in his terris, tuendo disciplinam & iustitiam, ad exponendum Dei voluntatem, & puniendo scelerosos iuxta leges, & cæt.

Gabriel Ritterus:

Quicquid Gabriel Archangelus docet ex mandato Dei, id verissimum est.

Sed Gabriel docet Mariam, Spiritum sanctum, venturum super eam, & virtutem altissimi obumbraturnam ei, ideoque & quod nascetur ex eâ sanctum vocandum Filium Dei.

Ergo, tantum propter eam mirabilem conceptionem de Spiritu sancto absque viri complexu, vocatur Christus Filius Dei.

Respondeo; Neganda est consequentia, quia plus est in conclusione, quam in præmissis. Non enim hoc ex textu liquet, tantum ideo vocandum esse Christum Dei Filium, quod homo natus sit, miranda Dei effectione absque viri complexu. Nam Archangelus distinctè ait: *Paries Filium*; & post eâ addit, *hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur*, id est; *cognoscetur & predicabitur*. Deinde verò Mariæ ambigenti, ex infirmitate fidei, de tanta re, cum sciret, sese intemeratam esse virginem, exponit, quod *Spiritus sanctus, pro sua omnipotentia, id sit effecturus*: Et porro ostendit, *sanctum fore factum, & quidem vocandum Dei Filium*; hoc est: docet, quod paritura sit Filium, qui non tantum verus homo, sed etiam Dei Filius sit. Nam, hoc erat prædictum, quod Filius Dei carnem humanam susceptorus esset. Et procul dubio Gabriel exponere voluit vaticinium Esaiæ, cap. 7. *Ecce, virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Immanuel*, hoc est,

est, *nobiscum Deus*: sicut Matthæus manifestè ad hanc ipsam angelicam concionem hunc textum applicat. Præterea multis sacræ scripturæ testimonijs hic articulus fidei nostræ Christianæ immotus demonstrari potest, *quod videlicet Jesus Christus Filius Dei dicatur, non tum demum* (vt Antitrinitarij volunt) *quando in utero Maria carnem humanam assumpsit, sed quia ab æterno est genitus, ab æterno Patre, ante omnia secula, & fuit Patris cœlestis Filius, antequam homo fieret*. Hæc nobis dilectionem Patris, & ipsius quoque Filij, in genus humanum immensam commendant & exaggerant; quod nimirum, teste Esaiâ, *ipse Deus venit, & saluavit nos*. Imò necessitatem rei ipse Deus omnium maximè perspexit, quod à nullis puris creaturis perditum genus humanum, à peccato, à legis maledicto, à potentia Diaboli, à morte & inferno, liberari & vindicari posset; sed oporteret Deum quoque esse, qui tantum opus aggrediretur & exequeretur. Nam etsi iustitiam suam seueram, lege expressam, immensa misericordia paternè mitigaret Deus, tamen voluit suæ legali sententiæ satisfieri, patiando & obediendo. Ad hoc onus itaque baiulandum & auferendum, & ad iustitiam & vitam æternam acquirendam, Filius ille æternus æterni Patris destinatus est, vt homo fieret; quia homines peccarant, nec sibi meritis opem ferre poterant. Factus est igitur Filius Dei, agnus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis; & deuicta morte æter-

na, iterum ascendit triumphabundus in cœlum, iamq; sedens ad dexteram Patris, omnia sibi habet subiecta.

220.

Sacris literis attendendum est, ne quid doceatur, aut credatur, nisi quatenus id in eis traditur.

Sed, licet omnes Propheta venturum Messiam, prædixerint, multaq; de eo locuti sint: tamen ab eis Filius Dei nusquam est appellatus, quousq; tandem apparuit, & in Jordane baptizatus est.

Ergo, Messias non est Filius Dei ab aeterno, sed tum demum, quando in Maria conceptus est.

Respondeo: Minor non solum falsa, sed atrox quoque in Prophetas Dei iniuria & blasphemia est, id quod plurimis verbi divini testimonijs doceri potest, ut Psal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Dan. 3. dicitur: *Filius Dei visum esse in camino ardente.* Christus, omni exceptione maior, in suis concionibus creberrimè fatetur, *se esse Filium Dei, & quidem à Patre exisse, & à cœlo descendisse, ac venisse in hunc mundum.* Iohannes etiam dicit, *hunc λόγον, qui factus est caro, extitisse ab aeterno, & mundum condidisse;* Ergo Christus est verus DEVS.

221.

Quicumque se vocat Filium hominis, & ab Apostolis homo appellatur, is est tantum homo naturalis sua,

ra sua; licet sit Deus, potentia maiori, quàm ceteri homines, ornatus.

Sed, Christus se frequenter vocat Filium hominis, & Apostoli eum hominem vocant.

Ergo, Christus est tantum homo, licet etiam Deus sit, quia magna potentia ei tradita est.

Respondeo: Maior est nugatoria & mendax, id quod omnes sani & pij faciliè intelligunt. Nam videndum etiam est, quid alijs in locis de Christo pronuncietur, ut integram de Christo doctrinam mens pia complectatur. Deinde ad Minorem respondeo: *Christus se vocat Filium hominis sapius;* verum quidem est, sed non addit particulam tantum, hoc est: non inquit, *Ego tantum Filius hominis sum, & nihil aliud.* Christus etiam se se *Filium Dei* appellat, & perspicuè probat, *se esse Filium Patris, se esse ex cœlo, esse unum cum Patre, esse Dominum,* Ioh. 3. 5. 11. 13. 14. 16. 19. Matth. 16. Apostoli quoq; docent, *Christum non solum esse hominem, sed etiam Filium Dei.* Matth. 16. Rom. 1. 8. 9. Ioh. 1. 3. 5. 6. 8. Hebr. 5. 1. & in alijs locis.

222.

Stephani Basilij, Ariani in Polonia.

Actor. 4. dicitur: *Domine, tu es ille Deus, qui fecisti cœlum & terram, mareq; & omnia, quæ eis comprehenduntur.*

Ergo, solus Pater sine Filio creator est omnium.

Respondeo: Nego consequentiam, quia plus est in consequente, quàm in antecedente fuit. Nos sæpè testati sumus, & adhuc te,

flamur, non venire in controuersiam, *an Pater sit creator omnium?* id quod nos nunquam negauimus; sed, *an ita attribuatur huic, ut ab opere creationis Filius excludatur.* Id verò certè nunquam aduersarij nostri demonstrabunt, cum uerbum Dei doceat, *Dei Filium cum Patre & Spiritu sancto esse creatorem uniuersorum.* Psalm. 102. Heb. 1. Coloss. 1. Ioh. 1. 5.

223.

Stephani Basilij & Francisci Davidis.

Impium & sacrilegum est, tres facere creatores.

Qui uerò Patrem, Filium, & Spiritum sanctum creatorem affirmant, tres creatores docent.

Ergò, impij & sacrilegi sunt.

Respondeo: Nego consequentiam, quia Minor est falsa: Nam sicut vna est Patris, Filij & Spiritus sancti diuinitas æterna; ita vna eademque operatio & cultus. Ioh. 8. *Quæ Pater facit, ea & similiter Filius facit.* Quemadmodum igitur, cum & Patrem uerum Deum, & Filium, & Spiritum sanctum dicimus, non tres Deos inculcamus, quia vna horum natura est; ita, cum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum creatorem esse contendimus, vnã æqualemque operationem attribuimus, non tres creatores Ecclesiæ Domini obtrudimus.

224.

Georgij Blandrata, Medici.

Non possum ego à me ipso facere quicquam, dicit Christus.

Ergò, Christus sua vi diuina nihil fuit operatus.
Quod

Quod si, per sese, inquit Ariani, dominatur Christus, & imperium habet super humeros, similiterq; ut Pater operatur, quomodo quæso à seipso nihil potest facere?

Respondeo: His uerbis Christi arctissimam & indissolubilem Christi cum Patre æqualitatem denotari, non impotentiam aut imbecillitatem, ut Ariani somniant. Non igitur Christus potest quicquam sine Patre facere, *quia ipse & Pater unum sunt*; Sed nec Pater sine Filio, sapientia sua hypostatica, quicquam aut operari potuit, aut operatus est. Pater creat & saluat, sed non sine Filio; ita Filius uiuificat, & facit pro confirmatione cœlestis doctrinæ miracula, sed non sine Patre, cum quo vnus est Deus. Est enim Christus substantiæ paternæ *ὁμοούσιος*, sine quo nihil vnquam operatus est; quemadmodum nec Deus quidem esse sine eo potuit. Nam si verum est, quod Esaia 43. Filius Dei inquit: *Extra se, præter se, nullum esse Deum, ante se non fuisse Deum formatum, & post se nullum futurum*; profectò nunquam Pater sine Filio Deus esse, aut operari potuit, nec Filius sine Patre & Spiritu sancto.

CONCLUSIO DE BLASPHE- MA ANTITRINITARIO- rum secta.

CV merros nonorum Arianorum, & antea in veteri Ecclesia Catholica ab Orthodoxis Theo-

logis, S. Patribus, & similiter nostro tempore à vera
Ecclesia Jesu Christi, iuxta verbum Dei, Augusta-
nam confessionem, veterem & incorruptam formu-
lam Concordia, Item, & in alijs nostrorum Theolo-
gorum saniorum libris, sæpè solide & proluxè refuta-
ti & condemnati sint: æquum & necessarium est,
Antitripitarios, & eorum hæresin, & à nobis hoc
tempore, & ab omni posteritate, secundum Dei
mandatum vitari & condemnari,

Matth. 7. Gal. i. 1. Epist.

Iohān. 2.

Soli DEO, Trino & Vni,
gloria.

F I N I S.

IMPRESSVM FRANCOFVR-
TI AD MOENVN, TYPIS IO-
annis Saurij, impensis Pe-
tri Kopffij.

Anno Christi,

M. D. XCVII.